

Turun yliopisto
University of Turku

TULOJAKAUMAN HUIPULLA

Suurituloisuuden kehittyminen ja sosiodemografinen tausta Suomessa

Taloussosiologian pro gradu -tutkielma

Laatija:

Roosa Sandell

Ohjaajat:

VTT Pekka Räsänen

VTT Arttu Saarinen

1.12.2016

Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TULOT JA TULOEROT	8
2.1	Tuloerot ja sosiaalinen asema yhteiskunnassa	8
2.2	Tuloerojen mittaaminen	11
2.3	Tuloerojen kehitys Suomessa.....	14
2.4	Suurituloisten eriytyminen	18
3	INSTITUTIONAALISET MUUTOKSET SUOMESSA	22
3.1	Verojärjestelmät	22
3.2	Valtion maksamat tulonsiirrot ja palvelujärjestelmät.....	24
4	TUTKIMUSASETELMA	28
4.1	Tutkimusongelma ja tavoitteet	28
4.2	Aineistot	30
4.2.1	Tulonjakoaineiston palveluaineisto 2013	30
4.2.2	Tulonjakoaineiston aikasarja 1987–2013	32
4.3	Muuttujat	33
4.3.1	Suurituloisuutta koskevat muuttujat	33
4.3.2	Sosiodemografiset muuttujat	35
4.4	Tilastolliset analyysimenetelmät	38
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	41
5	TUTKIMUSTULOKSET	43
5.1	Suurituloisimman kymmenyksen tulojen kehitys vuosien 1987–2013 välisenä aikana	43
5.2	Suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvät sosiodemografiset tekijät	47
5.2.1	Yleinen suurituloisin kymmenys	47
5.2.2	Palkkatulojen suurituloisin kymmenys	57
5.2.3	Omaisuuksitulojen suurituloisin kymmenys	66
5.2.4	Osinkotulojen suurituloisin kymmenys	75
6	YHTEENVETO.....	84
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	89
	LÄHDELUETTELO.....	92
	LIITTEET	97

LIITE 1 TULOTIETOJEN MUUTOKSET TULONJAKOTILASTOSSA.....	97
LIITE 2 SUURITULOISIMPIEN KYMMENYSTEN MUODOSTUMINEN AINEISTOISSA.....	98
LIITE 3 MUUN 90 PROSENTIN VÄESTÖN MUODOSTUMINEN AINEISTOISSA.....	99
LIITE 4 SELITTÄVIEN MUUTTUIJEN JAKAUTUMINEN VUODEN 2013 TULONJAKOAINOSTOSSA (%)	100
LIITE 5 SOSIOEKONOMISEN ASEMAN UUDELLEEN LUOKITTELU	101
LIITE 6 PÄÄASIALLISEN TOIMEN AMMATIN UUDELLEEN LUOKITTELU.....	102
LIITE 7 MAAKUNTIEN SUORAT YHTEYDET SUURITULOISIMPIIN KYMMENYKSIIN (%) VUODEN 2013 TULONJAKOAINOSTOSSA	103

KUVIOT

Kuvio 1 Gini-kertoimen kehitys Suomessa vuosien 1966–2014 välisenä aikana (Tilastokeskus, Tulonjakotilasto)	14
Kuvio 2 Työttömyyden kehitys Suomessa vuosien 1989–2015 välisenä aikana (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus)	17
Kuvio 3 Suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen käytettävissä olevien rahatulojen raja 1987–2013 (Tilastokeskus, Tulonjakoaineiston aikasarja).....	19
Kuvio 4 Suurituloisimpien kymmenysten bruttotulojen kehitys 1987–2013	43
Kuvio 5 Suurituloisimpien kymmenysten käytettävissä olevien rahatulojen kehitys 1987–2013	45
Kuvio 6 Muun väestön tulojen kehitys 1987–2013	46

TAULUKOT

Taulukko 1 Ensimmäisen paneelin muodostuminen ositteittain 2013 (kotitaloudet) (SVT 2015a)	31
Taulukko 2 Tulonjakotilaston 2013 otoksen muodostuminen (kotitaloudet) (SVT 2015a)	32
Taulukko 3 Selittävien muuttujien suorat yhteydet yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%).....	48
Taulukko 4 Yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen, logistinen regressioanalyysi (AME).....	52
Taulukko 5 Selittävien muuttujien suorat yhteydet palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%).....	58
Taulukko 6 Palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen, logistinen regressioanalyysi (AME).....	62
Taulukko 7 Selittävien muuttujien suorat yhteydet omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%).....	67

Taulukko 8 Omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen, logistinen regressioanalyysi (AME).....	71
Taulukko 9 Selittävien muuttujien suorat yhteydet osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%)	76
Taulukko 10 Osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen, logistinen regressioanalyysi (AME).....	80
Taulukko 11 Suurituloisimpiin kymmenykseen liittyvät sosiodemografiset tekijät ...	86

1 JOHDANTO

Nykypäivän kehittyneissä kansantalouksissa rikkaimman kymmenen prosentin tulot ovat noin yhdeksän kertaa suuremmat kuin köyhimmän kymmenen prosentin (OECD 2011). Aiempien tutkimuksien mukaan taloudellinen eriarvoisuus ja tuloerot ovat yksi kirjavimmista, mutta myös ajankohtaisimmista keskustelunaiheista koko maailmassa, kun pohditaan, mikä merkitys rikkaiden ja köyhien välisellä kuilulla on ja mitä sille pitäisi tehdä. Tutkimuksia tuloeroista, ja esimerkiksi niiden vaikutuksesta talouskasvuun, on tehty niin Suomessa kuin muualla maailmassa, ja moni tutkimus päättyikin osoittamaan syyttävää sormeaan kohti pienituloisimpien ja suurituloisimpien väliseen kasvaneeseen eroon (esim. Cingano 2014; Riihelä, Sullström & Tuomala 2010). Tämän vuoksi etenkin poliittinen keskustelu kääntyy usein suurituloisimpiin ja heidän yhä vahvistuvaan asemaansa. Mitä suurituloisuus sitten tarkoittaa muuta kuin suuria tuloja? Suurituloisuutta on tutkittu jonkin verran eri maissa, mutta tutkimukset keskittyvät lähes poikkeuksetta tuloeroihin ja suurituloisten eriytymiseen. Sitä, millaista suurituloisuus on, ei ole juurikaan tutkittu. Tämän tutkielman tarkoitus on täten tarkastella, mitä suurituloisuus on Suomessa ja mitä se Suomessa tarkoittaa. Tutkielma pohtii etenkin, millaista suurituloisuus on eri tulolajien ja väestön ominaisuuksien perusteella. Vastaavaa tutkimusta on tehty pienituloisimmista, joten etenkin poliittisen keskustelun tueksi on mielestäni oleellista pohtia, mitä suurituloisuus on Suomessa.

Yleisesti ottaen vaurautta pidetään hyvän elämän edellytyksenä, sillä se luo elämään mahdollisuuksia. Tulot ovatkin nyky-yhteiskunnassa merkittävä ilmiö ja liittyvät vahvasti siihen, miten asetamme itsemme sekä muut yhteiskunnan eriarvoisiin rakenteisiin. Kulutuksella pyritään sekä tuomaan esille että luomaan omaa asemaa ja taloudellista vaurautta. Teollisen yhteiskunnan alkuajoista onkin korostettu, että tulot toimivat yhteiskunnassamme merkittävänä statusindikaattorina. (Veblen 2009.) Tuloilla on myös huomattava asema taloudellisen pääoman muodostumisessa. Taloudellinen pääoma toimii resurssina sekä toimintamahdollisuuksien luoja yhteiskunnassa. Taloudellinen pääoma on myös oleellisena osana muiden päämien, kuten kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman, muodostumisessa. (Bourdieu 1986.) Rahatalouteen perustuvassa yhteiskunnassa tulojaon on myös todettu olevan tärkeä hyvinvoinnin jakautumisen mitta (Uusitalo 2015, 18).

Tuloerot ovat kasvaneet viime vuosikymmeninä ja etenkin 1990-luvun laman jälkeen huomattavasti niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Tuloeroihin on vaikuttanut etenkin suurituloisimpien eriytyminen muusta väestöstä, ja suhteellisesti tarkasteltuna rikkaiden ja köyhien välinen kuilu on useassa maassa suurimmillaan kuin 30 vuoteen (Cingano 2014, 6). Esimerkiksi Suomessa vuosien 1993–2003 välisenä aikana pienituloisimman kymmenyksen reaalitytulot kasvoivat 450 eurolla, suurituloisimman kymmenyksen 8 000 eurolla ja suurituloisimman prosentin jopa 27 600 eurolla

(Törmälehto 2005, 20). Vaikka viime vuosina Suomen talouserojen on todettu kaventuneen etenkin taloussuhdanteiden, poliittisten toimenpiteiden ja väestörakenteen muutosten vuoksi, Suomessa tuloerot ovat kasvaneet enemmän kuin muissa OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*) -maissa viimeisen 20 vuoden aikana (Mykkänen 2015b; Ruotsalainen 2011). Suhteellisten tuloerojen vuoksi hyvinvointi ei olekaan lisääntynyt samassa suhteessa tulojen kanssa, vaikka talouskasvun vuoksi yhteiskunnan onkin todettu voivan kokonaisuutena paremmin kuin kymmenen vuotta sitten (Törmälehto 2005, 18).

Keskustelu tuloeroista voidaan jakaa karkeasti kahteen vastakkaiseen näkemykseen. Toinen näkemys kannattaa tuloeroja talouskasvun kiihdyttämiseksi, ja toinen näkemys pitää tuloeroja haitallisina koko yhteiskunnalle ja sen väestölle. Taloustieteen perinteisen näkemyksen mukaan tuloerot ovat tehokkaan taloudellisen kasvun välttämättömyys, koska tuloerot kannustavat tehokkaampaan työntekoon ja suurempaan riskinottoon sekä lisäävät työntarjontaa (Haavio 2015; Uusitalo 2015, 20). Tuloerojen kasvu olisikin hyväksyttävää, jos kasvanut talous lisäisi tulonsiirtoja ja työllisyyttä. Tällöin myös pienituloisten tulotaso kasvaisi. (Törmälehto 2005, 20.) Vaikka talouskasvu onkin nostanut miljoonia ihmisiä absoluuttisesta köyhyydestä, talouskasvu on hyödyttänyt useissa maissa kuitenkin eniten suurituloisimpia. Tällöin myös taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt. (OECD 2011.) Esimerkiksi Suomessa vuosien 1995–2000 välisenä aikana jopa viidennes talouskasvun hyödyistä kohdistui suurituloisimpaan prosenttiin (Riihelä ym. 2010).

Osa tutkijoista pitää tuloeroja kuitenkin ainakin pitkällä aikavälillä haitallisina myös talouskasvulle, kun esimerkiksi pienituloisten sosiaalinen liikkuvuus vähenee. Tämä johtuu siitä, että tuloerot vähentävät mahdollisuuksia investoida inhimilliseen pääomaan esimerkiksi koulutuksen kautta. (Cingano 2014, 11–24; Mykkänen 2015a.) Tällöin taloudellinen asema periytyy vahvemmin sukupolvelta seuraavalle. OECD:n tutkimuksen mukaan Suomen talouskasvu olisi ollut jopa viidenneksen suurempaa vuosina 1990–2010, jos tuloerot eivät olisi kasvaneet vuosien 1985–2005 välisenä aikana. On jopa esitetty, että kasvaneet tuloerot saattoivat olla vuoden 2008 finanssikriisin taustalla. (Cingano 2014, 18.)

Huolimatta talouskasvun ja tuloerojen yhteydestä hyvinvointivaltion keskeisempiä tavoitteita on tasa-arvon lisääminen. Tällöin sen perustehtäviin kuuluu mm. tuloerojen tasaaminen, köyhyyden vähentäminen ja taloudellisen eriarvoisuuden vastaiset tehtävät. (Ervasti 2010, 148; Niemelä 2005.) Erilaisilla hyvinvointivaltion institutionaalisilla muutoksilla ja tuloja uudelleen jakavilla järjestelmillä pyritäänkin tasaamaan väestöryhmien välistä eriarvoisuutta. Keskeisimpiä sosiaalipolitiikan keinoja ovat etenkin verotus, valtion maksamat tulonsiirrot sekä sosiaali- ja terveystaloudet. Tulonsiirrot ja verotus ovat tuloeroihin vaikuttavista tekijöistä ainoita, joihin poliittiset päätöksentekijät pystyvät vaikuttamaan suoraan.

Jotta nämä institutionaaliset järjestelmät osataan kohdistaa eri väestöryhmille oikein, on Suomen tuloerojen kehityksestä saatava oikeanlainen käsitys. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia eriarvoisuuden ja tulojakautumisen lisäksi suurituloisimpia, joiden tulonmuutokset vaikuttavat usein myös eriarvoisuuden lisääntymiseen (Volscho & Kelly 2012, 680). Koska suurituloisuutta on ilmiönä tutkittu hyvin vähän, keskityn tässä tutkielmassa tarkastelemaan, millaista suurituloisuus on Suomessa. Tätä tarkastelen tulorakenteiden, niiden muutosten sekä väestön ominaisuuksien perusteella. On kuitenkin huomioitava, että suurituloiset eivät ole sama asia kuin eliitti. Suomessa ja Pohjoismaissa eliitti on varsin näkymätön ilmiö, ja tällaista asemaan perustuvaa rikkaiden ryhmää on vaikea määrittää tai mitata. (ks. tarkemmin Ruostesaari 2014.) Tässä tutkielmassa suurituloisuus tarkoittaa ainoastaan tulojen mukaista suurituloisuutta, ja sitä tarkastellaan eri tulolajien mukaisten ylimpien kymmenysten perusteella. Käytettävänä aineistona on vuosittain kerättävä Tilastokeskuksen tulonjakoaineisto, joka kuvaa kotitalouksien tulojen jakautumista ja tuloeroja eri väestöryhmien kesken. Tulonjakoaineistossa tarkastellaan eri tulolajeja ja tulojen rakennetta huomioiden verotus sekä tulonsiirrot. (SVT 2011.)

Aloitan tämän tutkielman tarkastelemalla tuloja ja tuloeroja yleisesti. Käsittelen, mitä tuloerot ja taloudellinen eriarvoisuus merkitsevät ja minkälainen asema niillä on yhteiskunnassa. Tarkastelen myös, minkälainen yhteys tuloilla ja asemalla yhteiskunnassa on etenkin luokkanäkökulman perusteella. Tämän jälkeen pohdin, millä eri tavoin taloudellista eriarvoisuutta voidaan tarkastella ja miten tuloeroja mitataan. Luvun kaksi lopussa käsittelen myös tuloerojen ajallista kehitystä Suomessa sekä sitä, miten suurituloiset ovat eriytyneet muusta väestöstä.

Luvussa kolme tarkastelen hyvinvointivaltion institutionaalisia muutoksia, jotka vaikuttavat tuloeroihin. Hyvinvointivaltion yksi keskeisin tehtävä on tasata väestöryhmien välistä eriarvoisuutta, ja tähän se pyrkii mm. verotuksella, tulonsiirroilla sekä erilaisilla yhteiskunnan palveluilla. Tarkoitukseni on selvittää, miten nämä kolme eri institutionaalista tekijää ovat vaikuttaneet tuloeroihin sekä niiden kehitykseen.

Luvussa neljä pohdin tarkemmin tutkimusongelmaa sekä tutkimuksen tavoitteita. Samalla selvitän, miten tutkimus toteutetaan, eli esittelen tutkimuksessa käytetyn aineiston, muuttujat sekä tilastolliset analyysimenetelmät. Luvussa viisi analysoin tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten mukaisesti. Lopuksi yhteenvedossa ja johtopäätöksissä pohdin suurituloisuuden merkitystä ja käsittelen tutkimuksen tuloksia suhteessa koko tutkielmaan, eli pohdin esimerkiksi suurituloisten merkitystä tuloeroihin ja institutionaalsiin muutoksiin, ja esitän mahdollisia huomioonotettavia seikkoja tulevaisuuden kannalta.

2 TULOT JA TULOEROT

1990-luvun alun laman jälkeen taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt Suomessa huomattavasti (Ervasti 2010, 153). Taloudellisella eriarvoisuudella tarkoitetaan useimmiten tulojen epätasaista jakautumista väestön kesken. Sen määrittelemisessä on kuitenkin tärkeää huomioida, miten tuloeroihin suhtaudutaan yhteiskunnassa, sillä joitain taloudellisia eriarvoisuuksia voidaan pitää oikeudenmukaisina ja tiettyjä tuloeroja jopa hyväksyttävänä. Esimerkiksi usein on yleisesti hyväksyttyä, että korkeampi koulutus sekä suurempi vastuu työssä liittyvät korkeampaan palkkatasoon. Monessa ammatissa voi myös olla työpanokseen sidottu palkkaosuus, jolloin korkeampi palkka tarkoittaa tehokkaampaa tai ahkerampaa työntekijää, minkä vuoksi korkeat palkkatulot katsotaan oikeutetuiksi. Tulonjakoon perustuvan tasa-arvon voidaan todeta siis olevan ainakin osin kulttuurisidonnainen. Yleisesti kuitenkin tuloiltaan tasa-arvoisen yhteiskunnan ajatellaan olevan sellainen, jossa tulot jakautuvat muihin maihin verrattuna tasaisesti (Parpo 2004, 22). Vaikka kansainvälisesti verrattuna Suomen tuloerot ovat edelleen pieniä, viimeisen 20 vuoden aikana tuloerojen on todettu kasvaneen Suomessa enemmän kuin muissa OECD-maissa (Ruotsalainen 2011). Vaikka myös suhteellinen köyhyys on lisääntynyt suurituloisten kasvaessa, on muistettava, että köyhyiden kasvu ja tuloerojen kasvu ovat kaksi eri ilmiötä (Riihelä 2009).

2.1 Tuloerot ja sosiaalinen asema yhteiskunnassa

Tuloeroilla on laaja merkitys yhteiskunnassa. Jotkin tutkijat uskovat tuloerojen olevan välttämättömiä taloudelliselle kasvulle ja tehokkuudelle, sillä tuloerojen nähdään kannustavan esimerkiksi tehokkaampaan työntekoon ja suurempaan riskinottoon (ks. esim. Parpo 2004, 22; Uusitalo 2015, 20). Kuitenkin tuloeroissa on kyse myös eettisistä kysymyksistä ja väestön tasa-arvosta. Hyvinvointivaltio ei taloustieteilijöiden näkemyksestä huolimatta pyri ainoastaan maksimoimaan omaa taloudellista tehokkuuttaan ja kasvuaan, vaan hyvinvointivaltion tehtäviin kuuluu myös väestöä koskevien moraalisten kysymysten käsitteleminen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kasvavat tuloerot luovat taloudellisia, sosiaalisia ja poliittisia haasteita (OECD 2011). Tuloerojen on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi sosiaalisiin sekä terveydellisiin ongelmiin ja estävän mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisen. Mahdollisuuksien tasa-arvolla tarkoitetaan, että kaikilla väestöryhmillä olisi samanlaiset mahdollisuudet menestyä yhteiskunnassa. Tuloerot ovat mahdollisuuksien tasa-arvon esteenä, kun esimerkiksi tietyn väestöryhmän koulutusmahdollisuudet vähenevät suurten tuloerojen vuoksi. Mahdollisuuksien tasa-arvoa on mahdotonta saavuttaa täydellisesti, mutta pienempien tuloerojen oloissa se on helpompaa. (Uusitalo 2015, 18–21.)

Mahdollisuuksien tasa-arvon estymisen vuoksi suuret tuloerot vähentävät myös sosiaalista liikkuvuutta. Huono-osaisista asemista on vaikeaa nousta parempiosaisiin asemiin, kun esimerkiksi mahdollisuudet koulutukseen ovat vähentyneet. Myös tuloliikkuvuus on pienempää maissa, joissa tuloerot ovat suuria, verrattuna maihin, joissa tulot ovat jakautuneet tasaisemmin. (OECD 2011.)

Tuloerojen syitä on pohdittu paljon. Miksi toisen väestöryhmän tulot ovat kasvaneet huomattavasti korkeammiksi kuin toisen väestöryhmän? OECD:n (2011) mukaan tuloerojen kasvu OECD-maissa johtuu pääosin palkkaeroista, joita ovat kasvattaneet etenkin 2000-luvun työllisyyden rakennemuutokset, kuten osa-aikatyöllisyyden kasvaminen, epätyypillisten työsopimusten yleistyminen ja työehtosopimusten kattavuuden laskeminen. Lisäksi työllisyysmahdollisuuksien kasvaminen on kasvattanut palkkaeroja, kun pienipalkkaisten määrä työtätekevien joukossa on lisääntynyt. (OECD 2011.)

Palkkaerojen kasvun on esitetty johtuvan myös teknologisista muutoksista, sillä kehittyvä teknologia vaatii yhä koulutetumpia ja taitavampia työntekijöitä. Tällöin perinteisen tarjonta ja kysyntä -ajattelun mukaan uusi teknologia on aikaansaanut sen, että ammattitaitoisten työntekijöiden palkat ovat kasvaneet suuremmiksi kuin ammattitaidottomien työntekijöiden palkat. Tällöin myös taloudellinen eriarvoisuus on kasvanut. (Riihelä ym. 2010, 24.) Monet tutkijat ovat kuitenkin kritisoineet tätä alun perin Kuznetsin esittämää hypoteesia (ks. esim. Riihelä 2009). Teknologian kehittymisen on kuitenkin todettu hyödyttäneen enemmän ammattitaitoisia työntekijöitä kuin ammattitaidottomia työntekijöitä. Tietyillä toimialoilla työskentelevät erityisosajat voivat saavuttaa hyvinkin suuret tulot, minkä vuoksi myös palkkatuloerot ovat kasvaneet eritaitoisten työntekijöiden välillä. (OECD 2011; Törmälehto 2005.)

Suomessa palkkaerojen ei kuitenkaan ole todettu muuttuneen merkittävästi, eivätkä palkkaerot ole kaventuneet 1990-luvun laman jälkeisestä työllisyyden kasvusta huolimatta (Törmälehto 2005, 16). Sen sijaan Suomen kasvaneiden tuloerojen syinä on pidetty mm. osinkotulojen ja myyntivoittojen suurta kasvua, verotuksen progression lieventymistä, optio-ohjelmien yleistymistä sekä ansio- ja pääomatulojen erilaista verokohtelua (ks. esim. Ruotsalainen 2011).

Myös ratkaisuja tuloeroihin on pohdittu laajasti, ja poliittisilla ohjelmilla pyritään poistamaan taloudellista eriarvoisuutta. Nämä poliittiset ohjelmat voivat sisältää esimerkiksi muutoksia eri väestöryhmien verotukseen tai valtion maksamiin tulonsiirtojärjestelmiin. On kuitenkin esitetty, ettei suurituloisimpien tulojen kasvu suhteessa muuhun väestöön ole esimerkiksi haitaksi talouskasvulle, vaan pienituloisten ja muun väestön kasvava tulokuilu. Tämän vuoksi poliittisten päättäjien tulisi kiinnittää huomio enemmän pienituloisten yhä pieneneviin tuloihin suhteessa muuhun väestöön. Kuitenkaan pelkästään köyhyyden vastaiset ohjelmat eivät tutkijoiden mukaan riitä, sillä nämä muusta väestöstä erkaantuvat pienituloisimmat tarkoittavat jopa pienituloisinta 40

prosenttia. (Cingano 2014, 21.) Jos siis keskityttäisiin pelkästään talouskasvuun, rikkaat saisivat rikastua entisestään, mutta pienituloisten hälyttävän pienet tulot vaatisivat yhä enemmän merkittäviä kehitysohjelmia poliittisen päätöksenteon avulla.

Ainoastaan talouskasvua korostava tavoite ei kuitenkaan ole kannatettava, vaan hyvinvointivaltion tehtäviin kuuluu mm. väestöryhmien välisen eriarvoisuuden poistaminen. Tuloeroilla on laaja-alaiset vaikutukset väestöön, joten yhdeksi tärkeimmäksi tuloerojen vähentämisen keinoksi on esitetty väestön inhimilliseen pääomaan panostaminen. Tällöin yhteiskunnan tulisi taata kaikille yhtäläiset koulutus- ja uramahdollisuudet esimerkiksi yhtä tasokkaan koulutuksen ja tiedonsaannin avulla. Lisäksi elinikäistä oppimista tulisi vahvistaa läpi kasvatuksen sekä koulutuksen, ja työelämän tulisi tarjota riittävästi kannustimia, jotta ihmiset haluaisivat panostaa taitoihinsa myös koulutuksen jälkeen. Kaikki nämä auttaisivat kasvattamaan työllisyyttä, jonka on todettu olevan välttämätöntä tuloerojen vähentämisessä. (Cingano 2014, 24; OECD 2011; Roine 2015, 44.) Ratkaisuja tuloeroihin on esitetty lukuisia, mutta tuloeroja kasvattavat haasteet voidaan voittaa ainoastaan tehokkaalla ja hyvin kohdennetulla politiikalla. Kokonaisuudessaan tämän politiikan tulisi aina pyrkiä investoimaan inhimilliseen pääomaan, edistämään työllisyyttä ja luomaan tuloja uudelleen jakavia vero- ja tulonsiirtojärjestelmiä. Tuloerot eivät kuitenkaan ole haitaksi vain pienituloisille tai köyhille, vaan tuloeroista kärsivät koko yhteiskunta ja sen väestö (Uusitalo 2015, 22).

Jotta taloudellisen eriarvoisuuden jakautumisesta saataisiin oikea käsitys ja tarvittavia poliittisia ohjelmia pystyttäisiin kohdentamaan oikein, on olennaista huomioida, miten tulot ovat yhteydessä eri väestöryhmiin tai eri aseisiin yhteiskunnassa. Asemaa yhteiskunnassa tarkastellaan usein yhteiskuntaluokkien avulla, jotka ovat yhteiskunnan kannalta olennaista väestön ryhmittelyä. Yhteiskuntaluokat ilmaisevat, miten hyväosaisuus ja huono-osaisuus jakautuvat yhteiskunnassa, ja luokkien avulla voidaan selvittää, millä tavoin ihmiset sijoittavat itsensä ja muut yhteiskunnan eriarvoisiin rakenteisiin. Vaikka luokkien olemassaoloa on nykypäivänä myös paljon kyseenalaistettu, Suomessa luokkaerojen ei ole kuitenkaan todettu hävinneen vaan päinvastoin kasvaneen. (Melin 2010, 212–215; Räsänen 2003, 81.) Luokkakeskustelua on herättänyt uudestaan etenkin yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvaminen tulonjaon suhteen (Erola 2010a, 20). Luokat ilmaisevatkin, miten taloudellinen hyvinvointi kuten tulot jakautuvat väestön kesken. Silti sosiologiassa itse yhteiskuntaluokkien määrittelyssä ei oteta tuloja huomioon.

Sosiologiassa varsinaista yhteisymmärrystä yhteiskuntaluokkien määrittelyn suhteen ei ole. Merkittävimpinä luokkanäkökulmina on kuitenkin pidetty sosiologian klassikoiden kuten Karl Marxin, Max Weberin, Émile Durkheimin ja Pierre Bourdieun luokkakäsityksiä, jotka kaikki perustuvat pääsääntöisesti ammatteihin. Ammattiaseman koetaan vaikuttavan elämän mahdollisuuksiin ammattiin liittyvien palkkioiden ja kannustimien vuoksi, ja eri ammateilla ajatellaan olevan erilaiset pääomat (taloudellinen,

kulttuurinen ja sosiaalinen), jotka toimivat resursseina sekä vallan lähteinä. (Breen 2005, 44; Weininger 2005, 86–87.) Ammatit voidaan asettaa hierarkkiseen järjestykseen esimerkiksi ammatin arvostuksen, vaativuuden ja työn itsenäisyyden perusteella. Erikson-Goldthorpen (EG) ja Eurostatin ammatteihin perustuvat jaottelut ovat etenkin kansainvälisissä yhteiskuntatutkimuksissa useimmiten käytetyt luokkajaottelut (Breen 2005, 36–37; Erola 2010a, 22). Useimmiten sosiologiassa luokan määrittely perustuukin ammattiin, omistajuuteen ja koulutukseen (Räsänen 2003, 81).

Usein virallisissa tilastoissa ja tutkimuksissa käytetään yhteiskuntaluokituksen sijasta kuitenkin sosioekonomista asemaa, jonka ajatellaan olevan sävyllään neutraalimpi ilmaus. Sosioekonominen asema tarkoittaa henkilön asemaa yhteiskunnan rakenteellistoiminnallisissa järjestelmissä, ja se perustuu henkilön ammattiin, ammattiasemaan, työn luonteeseen ja elämävaiheeseen (Käsitteet 2015). Ammattien sosioekonomisen eriytymisen katsotaan heijastavan luokka-asemia (Räsänen 2003, 85). Tilastokeskus määrittelee esimerkiksi tulonjakotilaston yhteydessä sosioekonomisen aseman henkilön viimeisen 12 kuukauden toiminnan perusteella. Ammatissa toimivia ovat ne, jotka ovat tutkimusvuonna olleet vähintään kuutena kuukautena osallisina tuotantotoiminnassa. Ammatissa toimivat on jaettu yrittäjiin ja palkansaajiin, kun taas ammatissa toimimattomat opiskelijoihin, eläkeläisiin, työttömiin ja muihin sellaisiin, jotka eivät ole työskennelleet edellä mainittua aikaa tutkimusvuonna. (SVT 2008a.)

Vaikka sosiologiassa luokkia ei määritellä tulojen perusteella, ovat tulot vahvasti yhteydessä yhteiskuntaluokkiin sekä sosioekonomiseen asemaan. Luokkien välisessä taloudellisessa eriarvoisuudessa onkin todettu olevan kyse uudentlaisesta eriarvoisuudesta, joka liittyy ylempien luokkien hyväosaisuuden ja varallisuuden kasvuun. Ylimmät luokat ovat yhä yksiselitteisemmin varakkuuteen johtava luokka-asema (Erola 2010a; 2010b.) Yhteiskunnallisen aseman ja tulojen yhteyttä on tärkeää tarkastella, jotta tiedetään, millaista taloudellinen eriarvoisuus on yhteiskunnassa. Luokkaluokitusten sijaan on myös yritetty luoda jatkuvia statusindeksejä, jotka pyrkisivät arvioimaan tiettyyn ammattiasemaan liittyvää yhteiskunnallista arvostusta ja edullisuutta. Tällöin etenkin tuloilla olisi merkittävä asema luokittelussa. (Erola 2010a, 32.) Tässä tutkielmassa tulon kuitenkin tarkastelemaan suurituloisuuden yhteyttä yhteiskunnalliseen asemaan sosioekonomisen aseman avulla. Huomioin kuitenkin myös eri ammattien vaikutuksen suurituloisuuteen.

2.2 Tuloerojen mittaaminen

Tuloerojen mittaaminen on tärkeää, jotta saadaan käsitys taloudellisesta eriarvoisuudesta niin ajallisesti kuin kansainvälisesti vertailtuna. Yleisin kansainvälisesti käytetty tuloeroja kuvaava tunnusluku on Gini-kerroin. Gini-kerroin perustuu kotitalouden

käytettävissä oleviin tuloihin¹, ja sen suuri arvo viittaa siihen, että tulot ovat jakautuneet yhteiskunnassa epätasaisesti. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi, jolloin suurituloisin tulonsaaja saisi kaikki tulot, ja pienin mahdollinen arvo on nolla, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot olisivat yhtä suuret. (Käsitteet 2015.) Ginikerroin kuvataan usein prosentteina eli sadalla kerrottuna. Jo muutaman prosenttiyksikön muutos Gini-kertoimessa tarkoittaa merkittävää muutosta väestön tulosuhteissa.

Gini-kertoimen kaltaisia taloudellisen epätasa-arvon mittaamiseen käytettyjä mittareita ovat lisäksi Atkinsonin indeksi ja Theilin indeksi, jotka ovat Gini-kertoimen tavoin positiivisesti yhteydessä suurituloisimpien tulo-osuuteen (Riihelä ym. 2010, 16). Taloudellista epätasa-arvoa voidaan kuitenkin tarkastella tuloerojen lisäksi monin eri tavoin. Esimerkiksi työttömyys ja köyhyysriski ovat ilmiöitä, jotka liittyvät tiivisti taloudelliseen epätasa-arvoon. Tarkastelemalla niiden suhdetta tuloeroihin saadaan taloudellisesta epätasa-arvosta monipuolisempi käsitys. Suomessakin käytössä oleva Euroopan unionin suhteellinen köyhyysriski tarkoittaa niiden ihmisten määrää, joiden tulot ovat 60 prosenttia mediaanituloista (Ahlqvist & Okkonen 2011). Esimerkiksi vuonna 1993 köyhyysriskin raja oli 815 euroa kuukaudessa, kun vastaava raja oli vuonna 2013 jo 1 166 euroa kuukaudessa. (Lehtelä, Moisio & Mukkila 2014, 6.)

Myös erilaisilla etuuksilla on merkittävä rooli taloudellisen epätasa-arvon jakautumisessa, sillä rahallisen arvon lisäksi etuudet luovat erilaisia resursseja ja mahdollisuuksia. Tällaisia etuuksia ovat esimerkiksi lahjat ja luontaisedut kuten ilmaiset lounaat, jäsenyydet ja liput erilaisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin sekä yrityksen omaisuuden kuten autojen tai asuntojen käyttömahdollisuudet. Koska näitä etuuksia on vaikea mitata, niiden merkitys taloudelliseen eriarvoisuuteen jää usein huomioimatta. Nämä verottomat etuudet liittyvät usein tiettyyn asemaan tietyssä instituutiossa tai verkostossa, ja niiden on todettu olevan yhteydessä luokka-asemaan, varallisuuteen ja tuloihin, statukseen sekä kulttuuriseen ja symboliseen pääomaan. Tällöin nämä etuudet vahvistavat niiden ihmisten asemaa, joilla on jo etu asema taloudellisten, sosiaalisten tai kulttuuristen resurssien suhteen. (McClain & Mears 2012, 137–138.)

Myös kulutusmahdollisuuksien tai kulutuskäyttämysten tarkastelulla on pyritty kuvaamaan taloudellisen epätasa-arvon jakautumista. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös ihmisten omat kokemukset kulutusmahdollisuuksistaan. Kulutusmahdollisuuksia on kuitenkin vaikea mitata, ja ne ovat riippuvaisia ihmisillä olevista resursseista. Kaikkein keskeisimpänä resurssina pidetään tuloja, sillä tulot luovat elinmahdollisuuksia ja heijastavat esimerkiksi mahdollisuuksia kulutukseen tai hyvinvoinnin hankkimiseen. (Niemelä 2005, 19–21.) Tässä tutkielmassa tarkastellaan ainoastaan tulotietoihin

¹ Kotitalouden käytettävissä olevilla tuloilla tarkoitetaan yhteenlaskettuja palkkatuloja, yrittäjätuloja, omaisuustuloja ja saatuja tulonsiirtoja, joista on vähennetty maksetut tulonsiirrot (Käsitteet 2015).

perustuvaa taloudellista eriarvoisuutta eli tuloeroja. Tuloja pystytään yksiselitteisesti mittaamaan määrällisesti sekä vertailemaan.

Suurituloisuudelle ei ole virallista määritelmää, mutta usein puhutaan suurituloisimmasta kymmenyksestä, prosentista tai promillesta. Suurituloisimman kymmenyksen tuloja voidaan vertailla esimerkiksi koko väestön tai pienituloisimman kymmenyksen tuloihin, jolloin taloudellisen epätasa-arvon tarkastelussa käytetään tulo-osuuksia. Suurituloisuuden mittarina voidaan käyttää myös etäisyyttä keskimmäisestä tulonsaajasta eli mediaanitulosta, jolloin suurituloisimmiksi voidaan lukea esimerkiksi kaksi tai kolme kertaa mediaanitulot omaavat henkilöt. (Törmälehto 2015.)

Tässä tutkielmassa käytetään suurituloisuuden mittarina tuloluokkia, jolloin pystytään yksiselitteisesti tarkastelemaan suurituloisia väestöryhmänä sekä vertaamaan suurituloisia muuhun väestöön. Tuloluokat ovat tulojen mukaan jaettuja luokkia, ja esimerkiksi Tilastokeskus käyttää tuloluokkina tulokymmenyksiä eli tulodesiilejä, jotka on muodostettu jakamalla kotitalouden käytettävissä olevat tulot kotitalouden kulutusyksiköillä. Tästä saatavaa tuloa kutsutaan ekvivalentiksi tuloksi. Jokaiselle kotitalouden jäsenelle muodostuu sama ekvivalentti tulo kuitenkin siten, että kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon yksi, muut yli 13-vuotiaat saavat painon 0,5 ja alle 13-vuotiaat lapset saavat painon 0,3. Tämän jälkeen koko väestö järjestetään tulojen mukaiseen järjestykseen ja jaetaan kymmeneksi ryhmäksi. (Käsitteet 2015.) Tilastokeskuksen käyttämä ekvivalentti tulo on kuitenkin laajempi tulokäsite kuin henkilön käytettävissä olevat rahatulot, minkä vuoksi väestön sijoitus tulojakaumassa poikkeaa esimerkiksi verotilastojen tulojakaumasta (Törmälehto 2005, 12).

Vuonna 2000 esimerkiksi naisten korkeimpaan tulodesiiliin kuulumisen edellytti 32 000 euron keskiansioita, kun taas miesten 43 000 euron keskiansioita (Erola 2010b, 98). On kuitenkin hyvä muistaa, että korkein tulodesiili tarkoittaa korkeinta kymmentä prosenttia väestöstä. Huolimatta tulotasosta tai sen muutoksista esimerkiksi naisten korkeimpaan tulodesiiliin kuuluu aina kymmenen prosenttia koko väestön naisista.

Tilastokeskuksen toinen tapa on käyttää tulokvintiilejä, jotka tarkoittavat tuloviidenneksiä, ja ne muodostetaan samalla tavalla kuin tulodesiilit. Arkikielessä tuloluokista puhutaan usein pienituloisista, keskituloisista ja suurituloisista vertaillen, miten tasa-arvo jakautuu näiden kolmen ryhmän kesken. Useimpien tutkimusten tapaan (esim. Riihelä ym. 2002; Roine 2015) tässä tutkielmassa tuloluokkien perustana ovat tulodesiilit, jolloin ylintä tuloluokkaa eli ylintä kymmenystä verrataan muuhun väestöön.

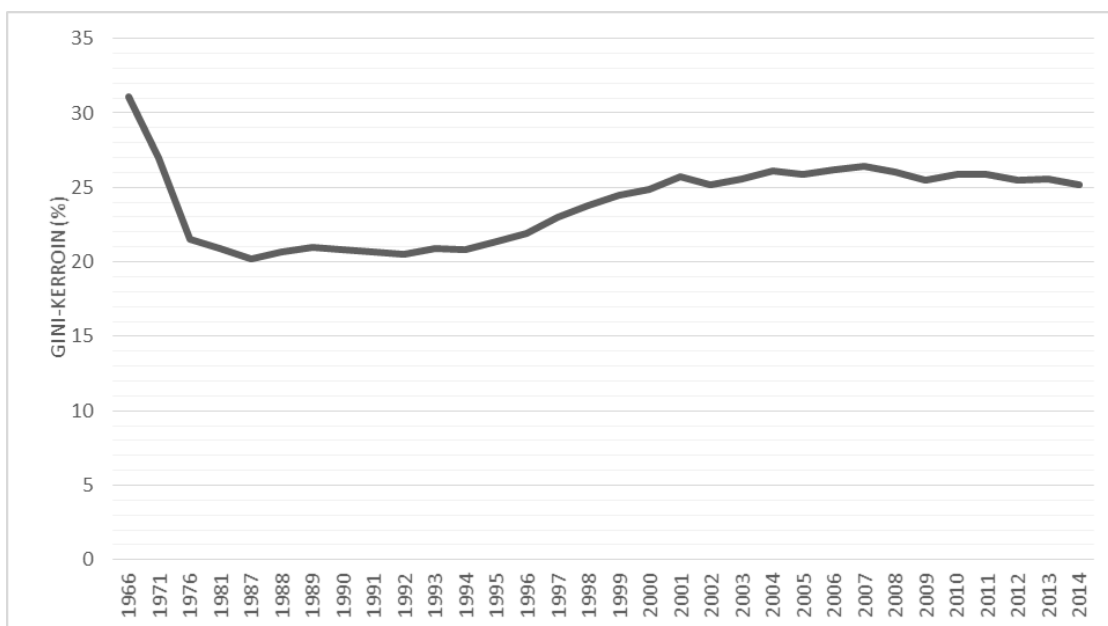
Sosiologit kuitenkin erottavat useimmiten tulot luokasta, vaikka tulot ovat helpoin tapa mitata taloudellista asemaa tai statusta. Tällöin pystytään tarkastelemaan taloudellisia rajoja ja sitä, mikä vaikutus taloudellisella asemalla on esimerkiksi kulutukseen tai elämäntyyliin. Tässä tutkielmassa tuloluokkien yhteydessä selvitetään, miten suurituloisimpien tuloluokka on yhteydessä esimerkiksi ammattiin ja sosioekonomiseen

asemaan, joista ainakin sosioekonomista asemaa voidaan pitää yhteiskuntaluokkien kaltaisena luokitteluna.

2.3 Tuloerojen kehitys Suomessa

Mm. Riihelä ym. (2002) sekä Suoniemi (1999) ovat tarkastelleet tuloerojen kehitystä Suomessa vuodesta 1966 lähtien. Suomen tuloerojen on todettu laskeneen jyrkästi ennen 1980-lukua, pysyneen kohtalaisen vakaina 1990-luvun puoliväliin asti, nousseen 1990-luvun puolivälistä 2000-luvulle asti ja 2000-luvulla pysyneen kohtalaisen vakaina.

Tuloerot laskivat käytettävissä olevien tulojen perusteella huomattavasti ennen 1980-lukua, ja voimakkainta lasku oli vuoteen 1976 asti. Syynä laskuun olivat pääosin verojen kehitys sekä ansiotulojen tasoittuminen eri väestöryhmien kesken etenkin talouden rakennemuutoksen ja maaltamuuton vuoksi. (Riihelä ym. 2002, 5; Suoniemi 1999, 44.) Kuviossa 1 on esitetty Suomen Gini-kertoimen kehitys vuosien 1966–2014 välisenä aikana. Kuvioista havaitaan, että taloudellinen eriarvoisuus väheni tulojen perusteella huomattavasti 1960- ja 1970-luvuilla. Suoniemi (1999) on myös tarkastellut, miten eri väestöryhmien tulojen muutokset ovat vaikuttaneet tuloeroihin. Hänen mukaansa tuloeroja pienensivät 1960- ja 1970-lukujen aikana merkittävästi yksinasuvien, lapsi- ja vanhusperheiden sekä alimman koulutusasteen tulojen kasvaminen, ylimmän koulutusasteen tulojen laskeminen, alempien toimihenkilöiden, työntekijöiden ja ammatissa toimimattomien ansiotulojen sekä ansiohistoriaan sidottujen tulonsiirtojen kasvaminen sekä kaikkein nuorimpien ikäryhmien ansiotulojen kasvaminen.

Kuvio 1 Gini-kertoimen kehitys Suomessa vuosien 1966–2014 välisenä aikana (Tilastokeskus, Tulonjakotilasto)

Alueellisesti tuloerojen kaventuminen oli suurinta Etelä-Suomessa ja etenkin pääkaupunkiseudulla (Suoniemi 1999, 55–56). Pääkaupunkiseutu ja Etelä-Suomi alkoivatkin eriytyä tulojen suhteen muusta Suomesta ennen 1980-lukua, sillä teollisuuden jälkeen 1970-luvulta lähtien kehittyvä tietoyhteiskunta vaikutti suuresti taloudellisen aktiivisuuden ja hyvinvoinnin eriytymiseen kaupunkialueille ja pääkaupunkiseudulle. Tällöin myös yhä suurempi osa maan varakkaasta väestöstä alkoi keskittyä näille alueille. Sen sijaan Suomen huono-osaisuus keskittyi 1970-luvulta lähtien yhä enemmän Itä- ja Pohjois-Suomeen, jotka ovat olleet kautta historian Suomen huono-osaisimpia alueita näiden luonnonmaantieteellisen ja asutushistoriallisen taustansa vuoksi. (Karvonen & Kauppinen 2009, 467–468; Ruotsalainen 2016, 46.)

1980-luvulla tuloerot pysyivät Suomessa kohtalaisen vakaina. Tällöin tulonsiirtojen parantuminen kavensi tuloeroja, kun taas pääoma-² ja yrittäjätulojen kasvaminen lisäsi tuloeroja. (Riihelä ym. 2002, 5; Suoniemi 1999, 45.) Tämä taloudellisen eriarvoisuuden pysyminen hyvin muuttumattomana lähes 1990-luvun puoliväliin asti havaitaan selkeästi myös Gini-kertoimen kuvaajasta. 1980-luvulla tuloeroja kasvattivat lapsettomien parien, korkeimman koulutusasteen, yrittäjien ja ylempien toimihenkilöiden sekä keski-ikäisten ansiotulojen kasvaminen. Tuloeroja kavensivat puolestaan yksinhuoltajien ja lapsiperheiden perusturvan paraneminen, perusasteen koulutuksen käyneiden ansiotulojen kasvaminen, työntekijöiden ja ammatissa toimimattomien ansiotulojen ja tulonsiirtojen kasvaminen sekä vanhimpien ikäryhmien ansiotulojen ja eläkkeiden kasvaminen. Muuttoliikkeen vuoksi ennen 1990-lukua tuloerojen kaventuminen jatkui kaupungeissa ja tuloerojen kasvaminen maaseudulla. (Suoniemi 1999, 56–57.)

1990-luvun alussa tuloerot kasvoivat hieman, laman aikana, eli vuosina 1990–1994, keskimääräiset tulot laskivat ja vuoden 1994 jälkeen, kun Suomen talous nousi laman jälkeisestä tilasta, tuloerot kasvoivat jyrkästi (Riihelä ym. 2002, 5; Suoniemi 1999, 58). Laman jälkeinen tuloerojen kasvu havaitaan myös Gini-kertoimen jyrkkänä kasvuna 1990-luvun puolivälistä 2000-luvulle. Tällä aikavälillä Gini-kerroin kasvoi arvosta 0,210 arvoon 0,250, tai toisin sanottuna 21 prosentista 25 prosenttiin. Laman aikaan ansiotulojen kasvu tasasi tuloeroja, mutta laman jälkeen kasvatti tuloeroja. Myös pääomatulojen kasvu ja niiden epätasainen jakautuminen kasvattivat tuloeroja. (Suoniemi 1999, 58–60.) Vaikka laman jälkeen Suomen talous oli nousussa, talouskasvun hyödyt eivät jakautuneet tasaisesti väestön kesken. Talouskasvun ja teknologisen läpimurron on todettu lisänneen etenkin varallisuuden kasautumista sekä myyntivoittojen ja osinkotulojen kasvua tietyillä väestöryhmillä (Ruotsalainen 2016, 45). Laman aikana tuloerot kasvoivat korkeimman koulutusasteen ansio-, yrittäjä- ja pääomatulojen kasvamisen vuoksi ja tasoittuivat alimman koulutusasteen ansiotulojen kasvamisen ja

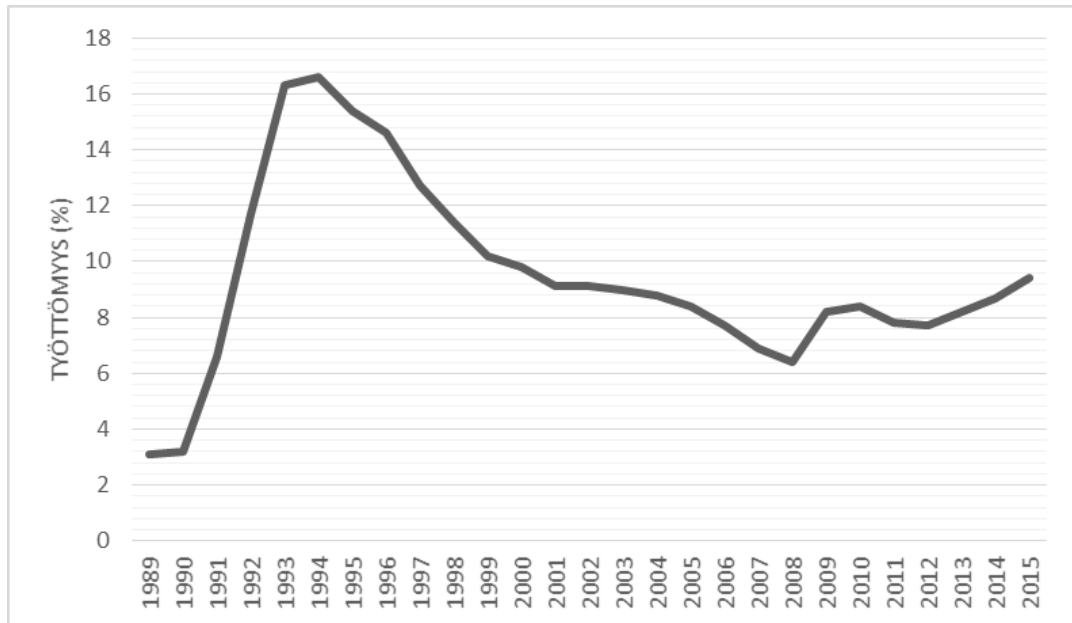
² Henkilöverotuksessa tulot jaetaan ansiotuloihin ja pääomatuloihin. Pääomatuloja ovat esimerkiksi osinkotulot, vuokratulot ja luovutusvoitot.

perusturvan paranemisen vuoksi. Laman jälkeen puolestaan tuloeroja kasvattivat alimman koulutusasteen ja ammatissa toimimattomien ansiotulojen laskeminen, yrittäjien pääomatulojen kasvaminen ja vanhimpien ikäryhmien ansiotulojen ja pääomatulojen kasvaminen. Tuloeroja puolestaan tasasivat korkeimman koulutusasteen ja ylimpien toimihenkilöiden ansiotulojen laskeminen, maatalousyrittäjien pääomatulojen kasvaminen ja nuorimpien ikäryhmien perusturvan paraneminen. Alueellisesti lamavaiheessa pääkaupunkiseudun ansiotulojen kehitys tasoitti tuloeroja, kun taas Etelä- ja Väli-Suomen kaupunkien väestöjen ansiotulojen kehitys kasvatti tuloeroja. Tuloeroja kasvattaneet pääomatulojen muutokset keskittyivät kuitenkin pääosin pääkaupunkiseudulle. Vuosien 1994–1996 välisenä aikana talouden elpymisen ja ansiotulojen kehityksen vuoksi pääkaupunkiseudulla tuloerot tasoittuivat, mutta Etelä-Suomen maaseudulla kasvoivat. (Suoniemi 1999, 59.)

Kaikien kaikkiaan 1990-luvun laman jälkeen aina vuoteen 1997 asti tulojen alue-erot kasvoivat. Suurimmat kaupunkialueet ja etenkin pääkaupunkiseutu eriytyivät muusta maasta entisestään, kun työn tuottavuus ja työpaikkojen alueellinen kehittyminen keskittyivät kaupunkialueille. Sekä tämän seurauksena että tämän vuoksi myös muuttoliike keskittyi suurimpiin kaupunkialueisiin, joissa taloudellinen hyvinvointi kasvoi 1990-luvulla huomattavasti verrattuna muihin alueisiin. (Tuomaala 2016.)

1990-luvulta etenkin yrittäjien tulojen vaikutus tuloeroihin on kasvanut merkittävästi, sillä yrittäjien tulot ovat kasvaneet korkeammiksi kuin muiden palkansaajien tulot (Okkonen 2011). Yrittäjien tuloissa esiintyy kuitenkin paljon vaihtelua, sillä yrittäjien tulot ovat suhdannerippuvaisempia kuin palkansaajien, yrittäjän toimintaan liittyy aina yrittäjäriski ja yrittäjät voivat nostaa tulonsa niin palkka-, yrittäjä- kuin omaisuustuloina. Tulojen suhteen 1990-luvulta asti yrittäjät ovat kuitenkin eriytyneet palkansaajista.

1990-luvun lamalla oli myös merkittävät vaikutukset työttömyyden kasvuun, mikä puolestaan vaikutti tuloeroihin. Kuviossa 2 on esitetty Suomen työttömyyden kehitys vuosien 1989–2015 välisenä aikana. Suurimmillaan työttömyys oli vuonna 1994, jolloin se oli noin 16 prosenttia. Tämän jälkeen työttömyys on laskenut aina vuoteen 2008 ja finanssikriisin alkamiseen asti, minkä jälkeen työttömyys on jälleen jonkin verran kasvanut. Vuonna 2015 työttömyys oli noin 9,5 prosenttia.

Kuvio 2 Työttömyyden kehitys Suomessa vuosien 1989–2015 välisenä aikana (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus)

Vuosien 1990–1999 välisenä aikana työttömyyden kasvun vuoksi ansiotulojen taso laski 99,7 prosentista 85,3 prosenttiin. Työttömien suurimpana tulonlähteenä ovat sosiaaliavustukset, joiden ei kuitenkaan ole todettu noudattaneen keskimääräisten tulojen kehitystä. Työttömyys lisää usein eriarvoisuutta, sillä on epätodennäköistä, että työttömyys vaikuttaa suurituloisiin yhtä paljon kuin pienituloisiin. Työttömyys liittyykin usein taloudelliseen huono-osaisuuteen, ja 1990-luvun laman aikaansaama työttömyys lisäsin Suomen köyhyyttä. Silti laman aikana kasvaneen työttömyyden ei kuitenkaan todettu vaikuttaneen merkittävästi tuloeroihin. (Riihelä ym. 2002, 10, 29.) On kuitenkin havaittu, että laman jälkeen tuloeroja kasvatti se, ettei työttömyys ja sosiaaliturvan varassa elävien määrä vähentynyt niin nopeasti kuin toivottiin (Ruotsalainen 2011).

2000-luvulla tuloerot ovat pysyneet puolestaan kohtalaisen muuttumattomina, ja vuoden 2008 talouskriisin vaikutukset tuloeroihin ovat olleet jokseenkin mitättömiä verrattuna 1990-luvun laman seurauksiin. Tuloerot kasvoivat yhteensä kuusi vuotta 1990-luvun laman jälkeen aina vuoteen 2000 saakka, mutta tämän jälkeen tuloerot ovat pysyneet kohtalaisen vakaina. Kehitys havaitaan hyvin myös Gini-kertoimen kuvaajasta. Suomen suhteelliset tuloerot kasvoivat hieman ennen vuoden 2008 finanssikriisiä, mutta kaventuivat jonkin verran vuosien 2007–2010 välisenä aikana. Tämä tuloerojen kaventumisen on todettu johtuvan lähinnä siitä, että suurituloisimpien tulotaso nousi näiden vuosien aikana vähemmän kuin pienituloisten. (Törmälehto 2013.)

2000-luvulla tulojen alue-erot ovat pysyneet kohtalaisen vakaina lukuun ottamatta vuoden 2008 finanssikriisiä, jolloin tulojen alue-erot kasvoivat, kun kriisin seuraukset kohdistuivat eri alueille eri voimakkuudella. Sen sijaan vuosien 2009–2013 välisenä aikana tulojen alue-erojen on todettu hieman kaventuneen. Kuitenkin kasvavan

kaupungistumisen ja siihen liittyvän väestön valikoitumisen hyvinvoinnin mukaan vuoksi pääkaupunkiseudun ja Etelä-Suomen hyvinvointi on kasvanut 2000-luvulla. Sen sijaan Itä- ja Pohjois-Suomen huono-osaisuus on vahvistunut. (Tuomaala 2016.) Vaikka objektiivinen hyvinvointi ei tarkoita samaa kuin subjektiivinen hyvinvointi, myös subjektiivisen hyvinvoinnin on todettu olevan korkeampaa kaupungeissa ja taajaan asutuissa kunnissa kuin muualla Suomessa. Sen sijaan maaseutumaisissa kunnissa ja harvaan asutulla maaseudulla, kuten Itä-Suomen Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa, hyvinvointi koetaan heikoimmaksi kuin muualla Suomessa. (Siltaniemi ym. 2009.)

Nykyään Suomen tuloerojen on todettu olevan samalla tasolla kuin 1970-luvun alussa. (Törmälehto 2013.) Kansainvälisesti vertailtuna Suomen tuloerot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä, ja Suomen on todettu olevan maailman tasa-arvoisimpia maita tuloerojen suhteen (OECD 2016).

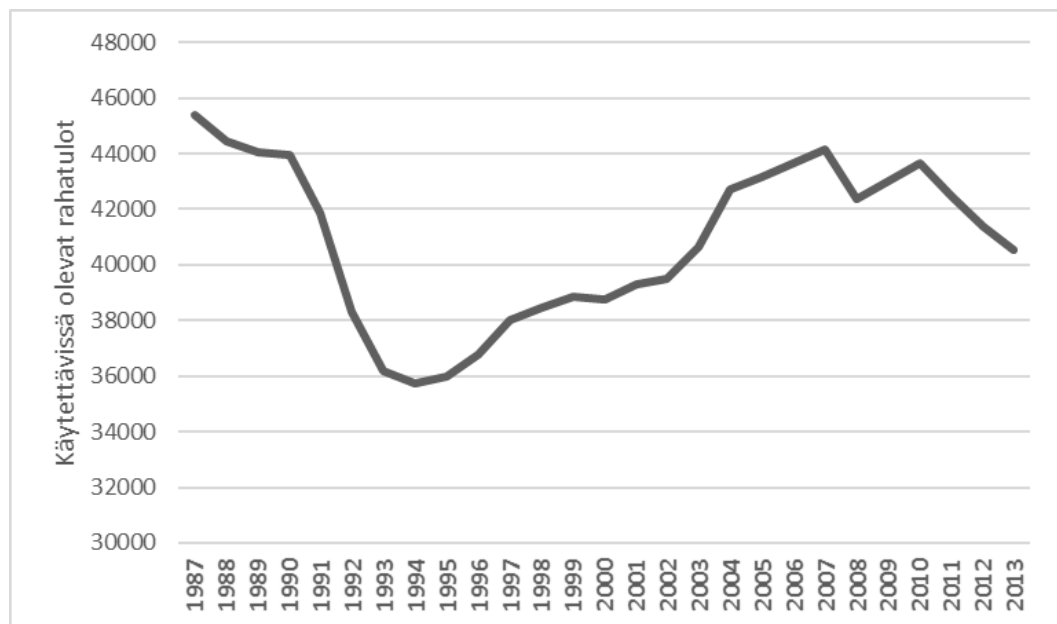
2.4 Suurituloisten eriytyminen

Kun huomioidaan ainoastaan yksinkertaistetusti tulojen vaikutus tuloeroihin, suurituloisten tulo-osuuksien kasvaessa myös tuloerot kasvavat, mikäli muun väestön tuloissa ei tapahdu muutoksia. Toki tuloeroihin vaikuttavat myös monet muut tekijät kuin suurituloisten tulo-osuuden vaihtelut, mutta näiden kahden välillä havaitaan usein melko samansuuntainen trendi.

Toiseen maailmansotaan asti Suomen suurituloisimpien tulojen kehitys oli yhteneväinen muun maailman suurituloisimpien tulokehityksen kanssa. Sotien välisen ajan jälkipuoliskolla ja toisen maailmansodan aikana suurituloisimpien osuudet tuloista pienenivät. Vuosien 1950–1960 välisenä aikana Suomen suurituloisimpien tulo-osuus kasvoi kuitenkin huomattavasti korkeammaksi kuin muissa Pohjoismaissa. Tämän jälkeen osuus laski muiden Pohjoismaiden kanssa samalle tasolle. (Roine 2015, 30–35.) Merkittävämpää on kuitenkin ollut 1960-luvun jälkeen tapahtuneet tulo-osuuksien muutokset. Sekä Suomen suurituloisimpien tulo-osuus että tuloerot laskivat huomattavasti vuosien 1960–1990 välisenä aikana, mutta 1990-luvun puolivälissä nousivat jopa ennen 1960-lukua olleita osuuksia ja tuloeroja korkeammalle (Riihelä ym. 2010, 11). 1990-luvun puolivälin jälkeen Suomen tulojakauman muutosten on todettu johtuneet pääosin suuri- ja pienituloisten tulo-osuuksien kasvusta, kun keskituloisten osuudet ovat samaan aikaan pienentyneet (Törmälehto 2015). Suurituloisten eriytyminen tarkastelu on merkittävää sekä tuloerojen että taloudellisen eriarvoisuuden kehittymisen kannalta. Suurituloisten merkittävyys yhteiskunnalle riippuu pitkälti siitä, miten vahva suurituloisten ryhmä on tulojen suhteen, eli kuinka paljon taloudellista eriarvoisuutta suurituloisten olemassaolo luo.

Suurituloisten eriytyminen muista tulonsaajista 1990-luvun puolesta välistä alkaen havaitaan selkeästi, kun tarkastellaan suurituloisimpien tulojen kehitystä. Vuosien 1990–2007 välisenä aikana Suomen koko väestön keskitulot kasvoivat 41 prosenttia, suurituloisimman viiden prosentin 108 prosenttia ja suurituloisimman prosentin 209 prosenttia. Myös suurituloisimpien tulo-osuuksien kasvu on ollut huomattavaa, kun vuonna 1990 suurituloisimman viiden prosentin osuus käytettävistä olevista tuloista oli 11 prosenttia ja vuonna 2007 16 prosenttia. Vastaavasti suurituloisimman prosentin osuudet olivat vuonna 1990 kolme prosenttia ja vuonna 2007 seitsemän prosenttia. (Riihelä ym. 2010, 8, 10.) Sekä suurituloisimman kymmenen prosentin että suurituloisimman viiden prosentin tulo-osuuden kasvu viimeisen 20 vuoden aikana on johtunut enimmäkseen suurituloisimman prosentin osuuden kasvusta. Vuonna 1990 suurituloisimman viiden prosentin käytettävissä olevien tulojen osuudesta noin neljännes oli suurituloisimmasta prosentista johtuvaa, kun vastaava osuus oli vuonna 2007 jo lähes puolet. (Roine 2015; Törmälehto 2015.)

Se miten vahva suurituloisten ryhmä on tulojen suhteen, eli kuinka korkeat ovat suurituloisten tulot, vaikuttaa myös siihen, kuinka suuria tuloja suurituloisimpiin kuulumisen edellyttää. Kuviossa 3 on esitetty suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen edellyttämät käytettävissä olevat rahatulot vuosina 1987–2013. Kuviossa on huomioitu inflaation vaikutus.

Kuvio 3 Suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen käytettävissä olevien rahatulojen raja 1987–2013 (Tilastokeskus, Tulonjakoaineiston aikasarja)

Suurituloisimman kymmenyksen edellyttämien käytettävissä olevien rahatulojen kehitys on hyvin yhtäläinen suurituloisten eriytyksen kanssa. Käytettävissä olevissa rahatuloissa on tosin huomioitu myös verojen vaikutus tuloihin. Kuvioista 3 havaitaan,

että suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen edellytti vuonna 1994, jolloin suurituloisimman kymmenyksen asema oli tulojen perusteella heikoin, noin 36 000 euron käytettävissä olevia rahatuloja. 1990-luvun jälkeen suurituloisimman kymmenyksen asema oli tulojen perusteella puolestaan vahvin vuonna 2007, jolloin suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen edellytti noin 44 000 euron käytettävissä olevia rahatuloja.

Suomen suurituloisimpien tulojen rakenne on myös muuttunut merkittävästi 1990-luvun jälkeen, sillä suurituloisimpien suurin tulonlähde oli ennen 1990-lukua ansiotulot, kun taas 1990-luvun alusta lähtien pääomatulot (Roine 2015, 30–35). Esimerkiksi suurituloisimman kymmenyksen tuloista pääomatuloja oli vuonna 1990 14 prosenttia ja vuonna 2007 62 prosenttia. 1990-luvun puolivälistä alkanut suurituloisimpien eriytyminen onkin johtunut merkittävästi pääomatulojen suuresta kasvusta suhteessa muihin tuloihin. Suomen tuloeroihin on vaikuttanut vuodesta 1998 tulolajeista eniten pääomatulot, kun vuosien 1990–1997 välisenä aikana tuloeroihin vaikuttivat eniten ansiotulot. (Riihelä ym. 2010, 18–19.) Myös OECD (2011) on todennut pääomatulojen kasvaneen palkkatuloja enemmän kahdessa kolmasosassa OECD-maista.

Suurituloisimpien pääomatulojen kasvu Suomessa johtuu siitä, että suurituloisimpien pääomatulojen osuus heidän tuloistaan on kasvanut sekä siitä, että pääomatulot ovat keskittyneet yhä enemmän suurituloisimmille. Esimerkiksi suurituloisimman prosentin osuus koko väestön pääomatuloista oli vuonna 1971 14 prosenttia ja vuonna 2004 35 prosenttia. Lisäksi pääomatuloihin kuuluvien osinkotulojen kasvu on ollut huomattavaa suurituloisimpien keskuudessa. (Riihelä ym. 2010, 18.) Suomessa sijoittaminen koetaankin suurituloisimpien harrastuksena, joka nähdään suurena taloudellisena investointina ja riskinä. Suurituloisimpia lukuun ottamatta suomalaiset ovatkin varovaisia sijoittajia, ja suosituin sijoituskohte on erilliset pankkitilit, jotka ovat hyvin heikkotuottoisia. Suurituloiset sijoittavat sen sijaan eniten osakkeisiin ja arvopapereihin. (Europaeus 2012; Herala 2015; Volscho & Kelly 2012, 684.)

Pääomatulojen kasvu on ollut huomattavaa etenkin yrittäjien keskuudessa. Yrittäjien, joilla on viisi tai enemmän työntekijää, suurin tulonlähde vuoteen 2009 mennessä on todettu olevan omaisuustulot. Näistä yrittäjistä kuuluikin sekä vuonna 1990 että vuonna 2009 noin puolet suurituloisimpaan kymmenykseen. Yrittäjien keskuudessa on kuitenkin hajontaa, sillä vaikka myös yksinyrittäjien osuus suurituloisimmassa kymmenyksessä on noussut vuosien 1990–2009 aikana, on myös yksinyrittäjien osuus pienituloisimmassa kymmenyksessä noussut. (Okkonen 2011.) Tässä tutkielmassa yrittäjät jaetaan kuitenkin tulonjakotilaston mukaisesti ainoastaan maatalousyrittäjiin ja muihin yrittäjiin. Silti voisi olettaa, että yrittäjät sijoittuisivat suurituloisimpaan kymmenykseen enemmän kuin muut palkansaajat etenkin suurten pääomatulojensa vuoksi.

Vaikka kansainvälisesti verrattuna Suomen alueelliset tuloerot ovat hyvin pieniä, korkeiden tulotasojen on todettu keskittyneen 2000-luvulta lähtien eniten pääkaupunkiseudulle sekä Ahvenanmaalle. Suurituloisimpaan kymmenykseen

sijoittuminen onkin yleisintä näillä alueilla. (SVT 2015b; Tamminen 2002.) Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole selvitetty, miksi suurituloisuus keskittyy Ahvenanmaalle, mutta syyn voisi olettaa johtuvan Ahvenanmaan alueellisesta itsehallinnosta. Lisäksi Ahvenanmaan asukkaista moni saattaa esimerkiksi työskennellä muualla, jolloin tulojen alueellisessa jakautumisessa on vinoutumaa. Myös Suomen hyvinvointi keskittyy varsinkin kaupungistumisen ja taloudellisen toimeliaisuuden vuoksi Etelä-Suomeen ja pääkaupunkiseudulle. Sen sijaan Suomen huono-osaisuus keskittyy Itä- ja Pohjois-Suomeen niiden sijainnin ja harvaan asutun maaseutumaisuutensa vuoksi. Itä- ja Keski-Suomen seutukuntien onkin todettu olevan Suomen pienituloisimpia. (SVT 2015b.) Nämä eri alueiden elinkeinorakenteet vaikuttavatkin vahvasti siihen, miten erityyppisiä ihmisiä hakeutuu eri asuinalueille. Tällöin alueellisiin tuloeroihin vaikuttavat esimerkiksi tuottavuuden ja yleisten palkkatasojen lisäksi alueiden erilaiset sosioekonomiset rakenteet. Esimerkiksi se, kuinka paljon alueella asuu opiskelijoita, eläkeläisiä tai työllisiä, vaikuttaa tulonsiirtojen, palkkojen ja omaisuustulojen osuuksiin tuloista. (Tuomaala 2016.)

Lisäksi on oletettua, että miehet sijoittuvat naisia enemmän suurituloisimpien joukkoon, sillä sen lisäksi, että naisten keskiansio on ollut Suomessa jo pitkään noin 80 prosenttia miesten keskiansioista, tutkijat puhuvat lasikatto- (*glass ceiling*) ilmiöstä (Idman 2011; Albrecht, Bjorklund & Vroman 2001). Se viittaa naisten ja miesten palkkaerojen kasvamiseen tulojakauman yläpäässä. Nämä palkkaerot voivat olla suuria, vaikka sukupuolten tuloerot olisivatkin yhteiskunnassa pieniä. Ilmiö johtuu siitä, että naiset menestyvät työmarkkinoilla hyvin vain tiettyyn rajaan asti, jonka jälkeen naisten mahdollisuudet esimerkiksi taloudelliseen menestykseen pienenevät. Naisten ja miesten erilaiset koulutusalat, ammatit, pääsiallisen toimen sektorit ja toimialat selittävät tästä tulojakauman ylimmän osuuden sukupuolierosta vain alle puolet. Lasikatto-ilmiötä on selitetty esimerkiksi sillä, että työnantajat antavat naisille vähemmän vaativia töitä, koska he olettavat, etteivät naiset halua omistautua vahvasti työlleen esimerkiksi lastensa vuoksi. (Albrecht ym. 2001.)

Lisäksi iän on todettu olevan yhteydessä tuloihin eri elämänvaiheiden kautta. Tämä elinkaarivaikutus johtuu siitä, että nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät jäävät usein työmarkkinoiden ulkopuolelle, kun taas keski-ikäiset ovat usein työelämänsä parhaimmassa vaiheessa. Ammattitaidon ja fyysisen suorituskyvyn perusteella iän yhteyden ansiotuloihin onkin todettu olevan käänteisen U:n mallinen muiden tekijöiden ollessa vakioituja. (Riihelä, Sullström & Tuomala 2014) Pienituloisuuden keskittyessä nuorimmille ja vanhimmille ikäryhmille suurituloisuuden voisi olettaa keskittyvän keskimmaisille ikäryhmille.

3 INSTITUTIONAALISET MUUTOKSET SUOMESSA

Taloudellisen tasa-arvon epätasainen jakautuminen näkyy suuresti tulorakenteissa. Pienituloisimpien suurimmat tulonlähteet olivat vuosien 1995–2008 välisellä ajanjaksolla tarkasteltuna eläkkeet ja etuustulot, kun taas suurituloisimmilla olivat palkkatulot. Lisäksi pieni- ja suurituloisimpien verottomien tulojen osuus on kasvanut vuosien 1995–2008 aikana. Pienituloisimpien verottomat tulot muodostuvat pääosin tulonsiirroista, kuten asumis- ja toimeentulotuista, kun taas suurituloisimpien osinkotuloista. (Matala 2010.)

Tulonsiirrot ja verotus ovatkin tuloeroihin vaikuttavista tekijöistä ainoita, joihin poliittiset päätöksentekijät pystyvät vaikuttamaan suoraan. Suomen poliittisia toimintatapoja alettiin järjestää uudelleen 1980-luvun lopussa päämääränä Suomen yhdistyminen Euroopan unioniin (EU). Prosessia jouduttiin kuitenkin nopeuttamaan 1990-luvun alun laman vuoksi. Yhtenä tavoitteena poliittisten toimintatapojen uudelleenjärjestämisessä oli individualisointi, joka tarkoitti sosiaalietuuksien tarkempaa tutkimista ja kontrollointia. 1990-luvun laman jälkeen 2000-luvulle saakka sosiaalietuuksia ja tuloverotusta supistettiin huomattavasti talouskasvun edistämiseksi. (Lehtelä ym. 2014, 5–6.) Samalla ajanjaksolla tuloerot nousivat Suomessa jyrkimmin OECD-maiden joukossa (OECD 2008, 26–27). Hyvinvointivaltion keskeisimpiä tehtäviä on tasa-arvon lisääminen, johon kuuluu myös taloudellisten erojen pienentäminen. Kuitenkin talouskasvun edistämisen ja eriarvoisuuden poistamisen tavoitteet ovat usein ristiriidassa.

3.1 Verojärjestelmät

Verojärjestelmillä ja siihen tehdyillä muutoksilla on merkittävä vaikutus myös tulojen jakautumiseen ja tuloeroihin. Ennen 1990-lukua, ja huomattavaa tuloerojen kasvua, 1980-luvulla merkittävimpiä veromuutoksia oli vuonna 1989 toteutettu kokonaisverouudistus, jossa 16 eri vähennystä poistettiin veropohjan laajentamiseksi ja progressiivista tuloveroasteikkoa alennettiin. Tällöin verovelvolliset saivat myös ensimmäistä kertaa verokortit, josta he näkivät henkilökohtaisen veroprosenttinsa tuloja varten. Myös yritysverotusta muutettiin, kun yhteisöjen tuloveroa alennettiin 43 prosentista 33 prosenttiin. (Verotuksen historiaa Suomessa 2009.) 1980-luvulla veromuutokset olivatkin varsin suopeita tulokehitykselle. Ainoastaan yritysverotuksen alentaminen kasvatti tuloeroja, kun yrittäjätulot kasvoivat veronkevennyksen vuoksi.

1990-luvun alun lama sai aikaan merkittäviä veromuutoksia 1990-luvulla kiristyvän talouspolitiikan myötä. Veroja kiristettiin, tuloveroasteikkoon ei tehty inflaatiotarkistuksia ja lähdeveroa sekä liikevaihtoveroa (nykyinen arvonnlisävero) nostettiin. Kaikki 1990-luvulla tehdyt veromuutokset vaikuttivatkin negatiivisesti

väestön tulojen kehittymiseen. (Verotuksen historiaa Suomessa 2009.) 1990-luvun laman seurauksena vuosien 1993–2000 välisenä aikana yksityiseen tuloverojärjestelmään tehtiin monia supistuksia (Lehtelä ym. 2014, 8).

Yhtenä merkittävimpänä verouudistuksena on pidetty vuonna 1993 toteutettua pääoma- ja ansiotuloverotuksen eriyttämistä, jonka myötä pääomatulojen verotuksessa siirryttiin progressiivisesta verotuksesta kiinteään verotukseen. Monen tutkijan mielestä tämä pääomatulojen verouudistus on yksi suurimmista syistä 1990-luvun puolivälin jälkeen kasvaneisiin tuloeroihin (Matala 2010; Riihelä ym. 2002, 31; Ruotsalainen 2011). Pääomatulojen veronmuutos loi mahdollisuuden esimerkiksi yrittäjille ja yrityksen omistajille nostaa yhä suuremman osan ansiotuloistaan kevyemmin verotettuina pääomatuloina, minkä vuoksi pääomatulot ovat kasvaneet huomattavasti vuodesta 1993. Koska suurituloisten ansiotulojen verotus on progressiivisuuden vuoksi varsin korkea, on etenkin suurituloisimmille suuri kannustin saada tulonsa pääomatuloina. Suurituloisten pääomatulojen kasvu on johtanut suurituloisimpien tulojen kasvuun, mikä puolestaan on vaikuttanut merkittävästi tuloerojen lisääntymiseen. (Riihelä ym. 2002; Ruotsalainen 2011.) Pääomatulojen kiinteän verotuksen vuoksi suurituloisimpien verotus onkin suhteellisen matala. Verotusaste ei siis riipu ainoastaan tulojen suuruudesta, vaan myös siitä, millainen on kyseisen henkilön tulojen rakenne, eli millaisina ja minkä kokoisina tulolajeina hän tulonsa saa. (Lehtelä ym. 2014, 8.)

2000-luvulla veroja alettiin keventää 1990-luvulla tehtyjen verojen tiukentamisten vuoksi. Vuosien 1995–2008 välisenä aikana palkkatuloja saavien verotus keventyi eniten, yhteensä noin kuusi prosenttiyksikköä. Tähän vaikutti eniten ansiotuloverot, jotka pienenevät vuosien 1995–2009 välisenä aikana noin 25–28 prosenttia tuloihin suhteutettuna. Myös etuustuloja saavien verotus keventyi kyseisellä ajanjaksolla noin kolme prosenttiyksikköä. Sen sijaan omaisuustuloja saavien verotus nousi vuosien 1995–2008 välisenä aikana reilulla yhdellä prosenttiyksiköllä. Omaisuustuloista pääomaverotus nousi noin kolmella prosenttiyksiköllä. Verojen kevennyksen on todettu kaiken kaikkiaan tukeneen talouskasvua sekä olleen osaltaan tarpeellista, sillä laman aikana verorasitus kasvoi huomattavan suureksi. Verojen kevennys näkyy osin myös keskimääräisessä veroasteessa, joka pienentyi vuosien 1987–2007 välisenä aikana. Keskimääräinen veroaste niille, joilla oli keskimääräinen verorasitus, oli vuonna 1987 22 prosenttia ja vuonna 2007 20 prosenttia. (Matala 2010; Ruotsalainen 2011.)

Veroasteen keventyminen oli kuitenkin voimakkainta suurituloisimpien kohdalla. Keskimääräinen veroaste oli suurituloisimmalle prosentille vuonna 1987 44 prosenttia ja vuonna 2007 lähes puolet pienempi, vain 28 prosenttia. (Matala 2010; Ruotsalainen 2011.) Vuosien 1994–2007 välisenä aikana suurituloisimman prosentin pääomatulojen vero-osuus nousi 13 prosentista 44 prosenttiin, mutta samaan aikaan ansiotulojen vero-osuus laski 69 prosentista 47 prosenttiin. Tämän vuoksi suurituloisimpien veroprosentti on suhteellisen pieni. Tähän pieneen veroprosenttiin vaikuttaa lisäksi suurituloisten

verovapaat osinkotulot. Vuosien 2005–2009 välisenä aikana suurituloisin kymmenys on saanut verovapaista osinkotuloista reilu 80 prosenttia ja suurituloisin prosentti vastaavasti noin puolet. (Riihelä ym. 2010, 28–31; Ruotsalainen 2011.)

2000-luvulla kevennettiin myös yritysten verotusta. Vuonna 2005 toteutettiin pääoma- ja yritysverouudistukset, jolloin myyntivoittojen verotus uudistettiin ja osinkotuloihin liittyvä yhtiöveron hyvitysjärjestelmä poistettiin. Myös osinkotulot vapautettiin henkilöverotuksesta yrittäjyyden kannustamiseksi, ja vuonna 2006 varallisuusvero poistettiin. (Verotuksen historiaa Suomessa 2009.) Kilpailukykyisellä yritysverotuksella pyritään mm. talouskasvun ja investointien kasvattamiseen. Kansainvälisesti vertailtaessa Suomen yritysverotus onkin kaiken kaikkiaan kohtalaisen alhainen. (Savela 2013.) Yritysverotus vaikuttaa myös tuloeroihin, sillä esimerkiksi niistä yrittäjistä, joilla on yli neljä työntekijää, on todettu kuuluvan suurituloisimpaan kymmenykseen jopa puolet (Okkonen 2011).

Vaikka esimerkiksi pääomatulojen verotus on kasvanut vuosien 1993–2011 välisenä aikana ja muuttunut osin progressiiviseksi vuodesta 2012 alkaen (Keskeiset tuloveroperusteet 2015), verojen tuloja tasaava vaikutus on kaiken kaikkiaan pienentynyt 2000-luvulle tultaessa. Esimerkiksi vuonna 2000 ansiotuloverojen on todettu pienentäneen Gini-kerrointa noin seitsemän prosenttiyksikköä, mutta vastaavasti vuonna 2009 vain neljä prosenttiyksikköä. (Ruotsalainen 2011.) Jos verotukseen liittyvä lainsäädäntö olisi ollut vuonna 2014 samalla tasolla kuin vuonna 1994 tai 1995, köyhyysriskitaso olisi ollut 2,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin se todellisuudessa oli. (Lehtelä ym. 2014, 12–15.) Ruotsalaisen (2011) mukaan tuloeroja ei pystytä kuitenkaan koskaan täysin poistamaan verojen avulla, sillä kansainvälisillä markkinoilla verotuksen rakenne on pidettävä kilpailukykyisenä.

3.2 Valtion maksamat tulonsiirrot ja palvelujärjestelmät

Hyvinvointivaltion tulonsiirtojärjestelmillä siirretään tuloja niille väestöryhmille, jotka kärsivät taloudellisten resurssien puutteesta (Niemelä 2005, 14). Tulonsiirroilla pyritään tasa-arvoon ja yksilöllisen vapauden lisäämiseen, kun kaikille taataan taloudellinen turva. Toisaalta yksilöllisen vapauden on koettu vähenevän, kun tulonsiirtojen rahoittajat eli veronmaksajat joutuvat luopumaan osasta taloudellisista resursseistaan. Tulonsiirtojen vuoksi käytettävissä olevien tulojen ja tulo-osuuksien on todettu olevan suurempia kuin tuotannontekijätulot³ kuudessa alimmassa tulodesiilissä. Sen sijaan neljällä ylimmällä tulodesiilillä käytettävissä olevat tulot ovat pienemmät kuin tuotannontekijätulot ja tulo-

³ Tuotannontekijätulot tarkoittavat kotitalouden tuotantotoimintaan osallistumisesta saatavia rahamääräisiä korvauksia. Näitä ovat palkkatulot, yrittäjätulot ja omaisuustulot. (Käsitteet 2015.)

osuudet. Tulonsiirrot kohdistuvatkin taloudellisesti heikossa asemassa oleville, kuten yksinhuoltajille, yksin asuville, nuorille, vanhuksille, työttömille ja eläkeläisille. Tulonsiirtojen rahoittajia puolestaan on todettu olevan parisuhteessa elävät, keski-ikäiset ja ylemmät toimihenkilöt. Tuloeroja voidaan mitata ennen ja jälkeen valtion maksamia tulonsiirtoja, jolloin nähdään tulonsiirtojen vaikutus tuloeroihin ja vaihtoehtoinen tilanne, jossa tulonsiirrot puuttuisivat. Tulonsiirtojen tehokkuuden tarkastelussa on kuitenkin muistettava, että tehokkuuden kannalta olennaista on, miten tulonsiirrot vaikuttavat yksilöiden taloudelliseen käyttäytymiseen, kuten säästämiseen, kulutukseen ja työmarkkinoihin osallistumiseen. (Parpo 2004, 35, 80–81.)

Suomen sosiaaliturva kehittyi vuosien 1960–1980 välisenä aikana, ja sosiaaliturvan avulla tuloerojen todettiin pienenevän huomattavasti (Ruotsalainen 2011). 1990-luvun laman ja heikon talouskasvun aikaan hyvinvointivaltion tavoitteita arvioitiin kuitenkin uudestaan. Tasa-arvon edistäminen nähtiin kalliina ja hyvinvointivaltion tehokkuutta haittaavana, minkä vuoksi tavallisimpia tulonsiirtoja leikattiin ja saantiehtoja kiristettiin (Parpo 2004, 11). Myös 2000-luvulla esimerkiksi kiristettiin työttömyysetuusjärjestelmää ja pienennettiin sosiaalitukia jättämällä indeksikorotuksia välistä (Lehtelä ym. 2014, 8). Vaikka 2000-luvulla pyrittiin myös kompensoimaan 1990-luvun alun laman vuoksi tehtyjä leikkauksia esimerkiksi sitomalla useita etuuksia indeksiin, kaiken kaikkiaan tulonsiirtojen taso on laskenut huomattavasti suhteessa keskituloihin.

Tuloerojen kasvussa onkin todettu olleen osaltaan kyse tulonsiirtoihin tehdyistä heikennyksistä (Parpo 2004, 29). Täten myös tulonsiirtojen tuloja uudelleen jakava vaikutus on laskenut huomattavasti. Vuosien 1993–2008 välisenä aikana maksettujen tulonsiirtojen osuus bruttotuloista laski noin neljällä prosenttiyksiköllä. Yli puolet tästä laskusta johtui ansiotuloveron alenemisesta ja reilu kolmannes sosiaaliturvamaksujen alenemisestä. (Matala 2010.) Valtion maksamat tulonsiirrot eivät ole noudattaneet keskitulojen nousua. Jos tulonsiirrot olisivat kasvaneet keskitulojen mukana, köyhyysriskitaso olisi ollut noin puolet pienempi vuonna 2014 kuin se todellisuudessa oli (Lehtelä ym. 2014, 12–15).

Tulonsiirtojen heikentymisessä on todettu olleen ennen kaikkea kyse pyrkimyksestä taloudelliseen kannustavuuteen ja tehokkuuteen. Tämän vuoksi on jouduttu luopumaan osin tulonsiirtojen tasa-arvoa luovasta vaikutuksesta ja pohtimaan uudestaan, miten yksilöiden hyvinvoinnin vastuun turvaaminen jaetaan yhteiskunnan ja yksilöiden itsensä kesken. Tulevaisuudessa tätä tasa-arvon ja kannattavuuden välistä osittaista ristiriitaa joudutaan pohtimaan varmasti enemmän. (Parpo 2004, 68.) On kuitenkin myös esitetty, että sosiaaliturvan avulla tuloerot eivät tule tulevaisuudessa pienentymään valtion runsaan velkaantumisen vuoksi. Esimerkiksi OECD-maiden keskuudessa etujen määriä on vähennetty ja etujen saajien vaatimuksia kiristetty yhteiskunnan kulujen kattamisen turvaamiseksi. (OECD 2011; Ruotsalainen 2011.)

Verovaroin kustannetut palvelujärjestelmät ovat keskeinen osa hyvinvointivaltiota, ja ne toteutetaan ilmaisilla tai alihinnoitelluilla julkisilla palveluilla. Nämä yhteiskunnallisen palvelut jaetaan usein sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluihin, ja toimiessaan hyvin ne tasaavat väestön hyvinvointi- ja terveyseroja (Saari 2001, 58). Esimerkiksi koulutusjärjestelmä on vahvasti yhteydessä yhteiskunnallisen aseman muovautumiseen ja tulonjakoon, joten taloudellisen tasa-arvon tavoittelemiseksi koulutuksen tulisi olla kaikille avointa. Yhteiskunnallisten palveluiden tarkoitus onkin olla universaaleja, eli koko väestölle avoimia.

Palveluiden tuloeroja ja eriarvoisuutta vähentävä vaikutus riippuu kuitenkin siitä, miten palvelut on järjestetty. Olennaista on, ovatko palvelut saatavilla kaikilla alueilla ja kaikille väestöryhmille sekä vastaavatko palvelut palveluun hakeutuneiden henkilöiden palvelutarvetta oikein. Esimerkiksi terveyskeskusten tasa-arvoistava vaikutus riippuu siitä, onko tarjottava hoito oikeanlaista, tarjotaanko hoitoa riittävästi ja saako hoitoon hakeutunut henkilö asianmukaista hoitoa. (THL 2016.)

Koska eri väestöryhmien tarpeet eri palveluiden suhteen ovat erilaisia, on esitetty, että palveluiden tulisi olla universaaliuden sijaan kohdennettuja. Esimerkiksi ennaltaehkäisevät palvelut ovat helpoiten saatavilla työssäkäyville ja hyvin koulutetuille, jotka osaavat myös parhaiten hyödyntää niitä. Kuitenkin heikoimmissa asemassa olevat tarvitsisivat ennaltaehkäiseviä palveluita eniten. Ollakseen tasa-arvoinen palvelujärjestelmän tulisikin olla taloudellisesti, tiedollisesti, fyysisesti ja asenteellisesti saatavilla koko väestölle. Tällöin palveluiden tarjonnassa huomioitaisiin eri väestöryhmien kannalta mm. asiakasmaksut, matkakulut, tietotekniikan käyttö, tiedon löytäminen, palvelujen sijainti ja henkilökunnan ymmärtäminen avuntarpeesta. Jotta palvelujärjestelmä vastaisi koko väestön erilaisia tarpeita, tulisi joidenkin väestöryhmien palveluiden saatavuutta tehostaa. Palvelujärjestelmän taloudellinen eriarvoisuus syntyy esimerkiksi silloin, kun asiakasmaksut tai matkakulut ovat pienituloisimmille este hakeutua palveluun. (THL 2016.)

Esimerkiksi terveyspalveluiden käyttäminen riippuu siitä, että kunnat ensiksikin rahoittavat ja järjestävät palveluita, lääkäri arvioi henkilön olevan palvelun tarpeessa ja, että henkilö pystyy maksamaan palvelumaksun ja mahdollisen sairausvakuutuksen omavastuuosuuden. Sairaalapalveluiden käyttö suhteessa palvelun tarpeeseen onkin pienempää pienituloisimmilla kuin suurituloisimmilla. Vaikka 1900-luvulla terveydenhuollon alueelliset ja sosiaaliryhmittäiset erot eivät juuri muuttuneet, terveydenhuollon maksuja ja omavastuuosuuksia nostettiin, minkä vuoksi pienituloisimpien kiulu terveyspalveluihin kasvoi entisestään. (Lehto 2003, 133, 137–138.)

Kokonaisuudessaan koko palvelujärjestelmää pyrittiin 1900-luvulla tehostamaan rahoituksen kiristymisen vuoksi. Tämän myötä palveluiden universaalius myös osin murtui. (Lehto 2001, 127.) 1900-luvun jälkeen esimerkiksi terveyden eriarvoisuutta

vähentäviä toimenpiteitä ei ole toteutettu laaja-alaisesti, eikä ole esitetty konkreettisia toimenpiteitä erojen kaventamiseksi. Usein kunnille esitetäänkin ainoastaan toive lisätä väestöryhmien välisten terveys- ja hyvinvointierojen vähentämisen toimenpiteitä, mutta kunnille jää päätäntävalta niiden toteuttamisesta. (Rahkonen & Lahelma 2005, 299.) Palvelujärjestelmien on kuitenkin todettu tasaavan tuloeroja vain silloin, kun palvelut kohdennetaan ja tehdään helposti saataviksi etenkin pienituloisimmille (THL 2016). Yhdessä verojärjestelmä ja palvelut tuottavat tarkoituksenmukaisen tasausperusteen, mikäli ne osataan kohdistaa oikein. Usein kuitenkin eriarvoisuuden tasaamisen ja taloudellisen tehokkuuden välillä on ristiriita.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Empiirisen osion tarkoituksena on tarkastella, millaista suurituloisuus on Suomessa. Suurituloisuus määritellään tässä väestön suurituloisimmaksi kymmeneksi, eli kymmeneksi prosentiksi. Suurituloisuutta voitaisiin myös tarkastella esimerkiksi suurituloisimman viiden tai yhden prosentin avulla. Vaikka monen tutkimuksen mukaan viimeisten lähes 20 vuoden aikana tapahtunut suurituloisten eriytyminen johtuikin enimmäkseen suurituloisimman prosentin osuuden kasvusta (ks. esim. Roine 2015; Törmälehto 2015), on tässä tutkielmassa valittu suurituloisin kymmenys aineiston koon sekä Suomen kansainvälisesti verrattain pienen väkiluvun vuoksi. Vaikka esimerkiksi suurituloisimman prosentin tarkastelu saattaisi antaa erilaisen kuvan Suomen suurituloisuudesta, olisi kohdeotos sekä kohdepopulaatio melko kapea. Käyttämällä kymmentä prosenttia osuus väestöstä on suurempi, jolloin on oleellisempaa pohtia esimerkiksi, millaisia rakenteellisia uudistuksia Suomeen voitaisiin tarvita tämän tutkimuksen tulosten perusteella.

Vaikka Suomen tuloeroja on tutkittu jonkin verran (esim. Riihelä 2009; Roine 2015), on suurituloisten tutkiminen kansainvälisesti verrattuna hyvin pientä. Suurituloisten tarkastelu liittyy aikaisemmissa tutkimuksissa melkein poikkeuksetta ainoastaan tuloerojen ja suurituloisten eriytymisen tarkasteluun. Suurituloisimpaan kymmenykseen tai vastaavaan osaan liittyviä väestön ominaisuuksia on tutkittu Suomessa ja muualla maailmassa suhteellisen vähän. On hyvä muistaa, että rikkaat tai eliitti ei kuitenkaan tarkoita samaa asiaa kuin suurituloisuus, ja tässä tutkielmassa tarkastellaan nimenomaa tuloja. Millaista suurituloisuus sitten on Suomessa? Tätä tarkastellaan tulojen sekä väestön ominaisuuksien avulla. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten suurituloisimman kymmenyksen tulot ovat muuttuneet Suomessa vuosien 1987–2013 välisenä aikana? Entä muun väestön?
- 2) Mitkä sosiodemografiset tekijät eli väestön ominaisuudet liittyvät suurituloisimpaan kymmenykseen?

Suurituloisuus ei ole yksiselitteinen määritelmä, vaan koostuu useasta eri tulolajista. Jotta suurituloisimmasta kymmenyksestä saataisiin mahdollisimman monipuolinen käsitys, käytetään tässä neljää erilaista suurituloisuuden määritelmää, jotka perustuvat eri tulolajeihin. Tällöin saadaan neljä erilaista käsitystä siitä, mitä suurituloisuus tarkoittaa Suomessa. Suurituloisuutta tarkastellaan yleisen, palkkatulojen, omaisuustulojen ja osinkotulojen suurituloisimman kymmenyksen avulla. Yleinen suurituloisin kymmenys

perustuu käytettävissä oleviin rahatuloihin, eli se huomioi lähes kaikki tulolajit. Palkka-, omaisuus- ja osinkotulojen mukaiset suurituloisimmat kymmenykset perustuvat ainoastaan nimensä mukaisiin tulolajeihin. Palkkatuloja ovat kotitalouksille rahana tai luontaisetuna maksetut palkat. Omaisuustuloihin puolestaan lasketaan vuokra-, korko- ja osinkotulot, yksityisiin vaakutuksiin perustuvat eläkkeet sekä muut tulot (vuodesta 2000). Omaisuustuloihinkin kuuluviin osinkotuloihin sisältyy verottomat ja veronalaiset osinkotulot sekä osuuspääoman korot. (Käsitteet 2015.) Näiden neljän eri määritelmän avulla pystytään tarkastelemaan, onko suurituloisuus samanlaista tulolajista riippumatta, ja jos ei, mikä tulolaji vaikuttaa Suomessa eniten ylipäättään suurituloisuuden muodostumiseen.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastellaan, millaista suurituloisimpien kymmenysten tulokehitys on vuosien 1987–2013 välisenä aikana. Näitä kehityksiä verrataan muun 90 prosentin väestön tulokehitykseen. Tässä tarkastellaan osin tuloeroja, kun tutkitaan, miltä suurituloisimpien tulot näyttävät tarkasteltavan ajanjakson eri aikoina verrattuna muuhun väestöön. Tarkastelun kohteena ovat sekä bruttotulojen että käytettävissä olevien rahatulojen kehitys. Käytettävissä olevat rahatulot ovat bruttotuloja, joista on vähennetty maksetut tulonsiirrot, eli pääasiassa välittömät verot ja sosiaaliturvamaksut. Näiden kahden tulolajin muutoksia vertailemalla voidaan tarkastella, millainen vaikutus etenkin verotuksella on suurituloisuuteen sekä suurituloisten ja muun väestön väliseen eroon. Muu 90 prosentin väestö tarkoittaa tässä yleisen suurituloisimman kymmenyksen vastaista muuta väestöä. Koska tässä tutkielmassa on tarkoitus keskittyä nimenomaan suurituloisuuteen, yleisen suurituloisimman kymmenyksen vastainen 90 prosentin väestö antaa tarpeeksi laajan kuvan muun väestön tulokehityksestä. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkasteluun käytetään Tilastokeskuksen vuosien 1987–2013 tulonjakoaineiston aikasarjaa.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan, millaista suurituloisuus on Suomessa väestön ominaisuuksien perusteella. Tarkoituksena on saada käsitys siitä, mille väestöryhmille eri määritelmien mukainen suurituloisuus keskittyy. Jos tulokset ovat yhteneviä kaikkien kymmenyksien kohdalla, voidaan kymmenysten ajatella koostuvan joko samoista tai ainakin samanlaisista ihmisistä. Käytettävät sosiodemografiset tekijät ovat sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, sosioekonominen asema, ammatti sekä asuinalue. Tulosten ja etenkin yhteenvedon yhteydessä luvussa 6 pohditaan myös, miksi suurituloisuus keskittyy näille tietyille väestöryhmille neljän eri suurituloisuusmääritelmän perusteella. Tulonjakoaineiston aikasarja ei sisällä tarpeeksi väestöä kuvaavia ominaisuuksia, jotta ilmiön tarkastelua voitaisiin tehdä kattavasti yli ajan. Toisessa tutkimuskysymyksessä käytetään siksi Tilastokeskuksen vuoden 2013 tulonjakoaineistoa.

4.2 Aineistot

Tässä empiirisessä osiossa käytettävät aineistot ovat Tilastokeskuksen tulonjakoaineiston palveluaineisto 2013 (n=27 142) ja tulonjakoaineiston aikasarja 1987–2013 (n=284 912). Tulonjakoaineistot kuvaavat kotitalouksien tulojen jakautumista ja tuloeroja eri väestöryhmien kesken. Aineistossa tarkastellaan eri tulolajeja ja tulojen rakennetta ottaen huomioon verotus ja tulonsiirrot. (SVT 2011.)

4.2.1 Tulonjakoaineiston palveluaineisto 2013

Tulonjakotilasto kuuluu Suomen viralliseen tilastoon (SVT) ja Euroopan tilastojärjestelmään (ESS). Tilaston perusaineistosta muodostetaan vuosittain palveluaineisto, joka on tarkoitettu tutkimustarkoituksiin esimerkiksi julkishallinnossa, yliopistoissa sekä tulonjakoon ja sosiaaliturvaetuuksiin keskittyvissä tutkimuslaitoksissa. Tulonjakotilastot julkaistaan vuosittain aina puolitoista vuotta tilastovuoden päättymisen jälkeen. (SVT 2011.)

Tilastokeskuksen tulo- ja elinolotutkimusta käytetään tulonjakoaineiston muodostamiseen, ja se kerätään vuosittain haastattelemalla puhelimitse yli 10 000 kotitaloutta. Haastattelut suorittaa Tilastokeskuksen haastatteluorganisaatio Blaise-lomakeohjelmiston avulla, ja haastattelukielenä käytetään suomea tai ruotsia. Haastatteluissa saatuihin tietoihin yhdistetään lisäksi tietoja Tilastokeskuksen käytössä olevista hallinnollisista aineistoista. (SVT 2015a.) Näiden tietojen pohjalta tulonjakotilastossa kuvataan kotitalouksien brutto-, palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloja sekä kotitalouksien saamia ja maksamia tulonsiirtoja. Näistä saadaan muodostettua tulonjakotilaston ensisijainen käsite, käytettävissä olevat rahatulot. Lisäksi aineisto sisältää tietoa kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavista asioista kuten veloista, asumisesta ja asumismenoista sekä kotitalouden jäsenten taustoista kuten siviilisäädystä, ammatista, toiminnasta työmarkkinoilla sekä koulutuksesta. (SVT 2011.)

Tulonjakoaineiston kohdeperusjoukkona ovat Suomessa tilastovuoden lopussa vakituisesti asuvat yksityiskotitaloudet. Tällöin tutkimuksen ulkopuolelle jäävät osoitteettomat henkilöt, laitosväestö, eli esimerkiksi vanhainkodeissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat henkilöt, turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat henkilöt. Aineisto kerätään kiertävänä paneeliotoksena, eli kotitalous osallistuu tutkimukseen neljä vuotta peräkkäin. Tällöin mukana olevien kotitalouksien tutkimuskerta vaihtelee yhden ja neljän välillä. Joka vuosi aineistoon valikoidaan kaksivaiheisella ositetulla otannalla 5 000 uutta kotitaloutta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan master-otos poimimalla Tilastokeskuksen tietokannan avulla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä. Tämän jälkeen kohdehenkilöiden kanssa samassa asunnossa

vakituisesti asuvat henkilöt yhdistetään kotipaikkatunnuksen avulla asuntokunniksi. Toisessa vaiheessa muodostetaan varsinainen 5 000 asuntokuntakotitalouden otos ositteiden avulla, jotka luodaan kotitalouden sosioekonomisen aseman ja tuloluokan perusteella. Verotietojen mukaiset sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään tuloluokkaan, jossa luokka 1 tarkoittaa pienituloisia palkansaaajia ja luokka 4 suurituloisia palkansaaajia. Sen sijaan maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut on jaettu kukin kahteen tuloluokkaan. Osituskriteerien lisäksi kotitalouden kuulumisen otokseen riippuu 16 vuotta täyttäneiden kotitalouden jäsenten lukumäärästä. (SVT 2015a.)

Otokseen mukaan valikoituneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimen, jotta ne edustaisivat perusjoukkoa. Painomuuttujan avulla siis korjataan vastauskadosta johtuvaa aineiston vinoutta. Vuoden 2013 aineiston painossa on huomioitu asuinalue, asuntokunnan koko, kotitalouden jäsenten iät ja sukupuolet sekä keskeisten tuloerien kokonaissummat. Saman kotitalouden jäsenillä on sama painokerroin. (SVT 2015a.) Tätä tilastokeskuksen valmiiksi luomaa painokerrointa käytetään tässä aineiston deskriptiivisessä tarkastelussa. Taulukossa 1 on esitetty, miten ensimmäisen paneelin otos, eli ensimmäistä kertaa tutkimuksessa mukana olevien otos, on muodostunut ositteittain, eli sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan.

Taulukko 1 Ensimmäisen paneelin muodostuminen ositteittain 2013 (kotitaloudet) (SVT 2015a)

Osite	Master-otos				Yhteensä	Nettokato %
	(henkilöä)	Brutto-otos	Ylipeitto	Kato		
Palkansaajat I	10 258	821	11	306	504	37,8
Palkansaajat II	8 622	651	5	237	409	36,7
Palkansaajat III	7 550	568	6	188	374	33,5
Palkansaajat IV	3 642	501	7	187	307	37,9
Maatalousyrittäjät I	750	199	1	49	149	24,7
Maatalousyrittäjät II	583	183	-	48	135	26,2
Muut yrittäjät I	1 803	400	6	164	230	41,6
Muut yrittäjät II	858	300	3	93	204	31,3
Eläkeläiset I	7 399	500	32	164	304	35,0
Eläkeläiset II	4 857	400	8	104	288	26,5
Muut I	2 287	299	4	144	151	48,8
Muut II	304	131	4	51	76	40,2
Ei verotietuetta	253	47	4	28	15	65,1
Koko otos	49 166	5 000	91	1 763	3 146	35,9

Taulukosta 1 havaitaan, että ensimmäistä kertaa tutkimuksessa mukana olevia kotitalouksia oli vuonna 2013 yhteensä 3 146. Ensimmäisen vaiheen master-otoksessa oli

eniten pienituloisimpia palkansaajia ja vähiten niitä, joilla ei ollut verotietuetta. Toisessa vaiheessa muodostetusta varsinaisesta 5 000 asuntokuntakotitalouden otoksesta 91 oli aineistoon sopimattomia esimerkiksi sen vuoksi, että kohdehenkilö oli muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen. Ensimmäisen paneelin netto-otos oli vuonna 2013 4 909 kotitaloutta. Kato oli koko ensimmäisen paneelin kohdalla 1 763 kotitaloutta eli 35,9 prosenttia. Suurinta vastauskato oli suhteellisesti tarkasteltuna niiden kohdalla, joilla ei ollut verotietuetta (65,1 %) ja pienintä pienituloisten maatalousyrittäjien kohdalla (22,7 %). Taulukossa 2 on esitetty puolestaan tulonjakotilaston 2013 otoksen muodostuminen kaikkien paneelien kesken.

Taulukko 2 Tulonjakotilaston 2013 otoksen muodostuminen (kotitaloudet) (SVT 2015a)

	Tutkimuskerta				Koko otos
	I	II	III	IV	
Brutto-otos	5 000	3 369	2 851	2 740	13 960
Ylipeitto	91	42	31	26	190
Kato	1 763	525	276	176	2 740
Kieltäytyneitä	1 174	398	197	118	1 887
Ei tavoitettu	460	98	49	42	649
Muu syy	129	29	30	16	204
Yhteensä	3 149	2 802	2 544	2 538	11 030
Nettokato %	35,9	15,8	9,8	6,5	19,9

Taulukosta 2 havaitaan, että vuonna 2013 koko tulonjakotilaston otoskoko oli 13 960 kotitaloutta. Näistä yhteensä 190 oli aineistoon sopimattomia, jolloin netto-otokseksi muodostui 13 770 kotitaloutta. Vuonna 2013 kato oli yhteensä 2 740 kotitaloutta, jonka lisäksi kieltäytyneitä kotitalouksia oli yhteensä 1 887, ei tavoitettuja 649 ja muusta syystä pois jääneitä kotitalouksia 204. Yhteensä vuoden 2013 tulonjakotilastossa on tällöin mukana 11 030 kotitaloutta, joissa on yhteensä 27 142 henkilöä. Vuoden 2013 aineiston havaintomäärä on tällöin 27 142. Koko otoksen vastauskato oli vuonna 2013 19,9 prosenttia, joka on 1,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2012. Tämä tarkoittaa noin yhdeksän prosentin nousua vastauskadossa. (SVT 2015a.)

4.2.2 Tulonjakoaineiston aikasarja 1987–2013

Tulonjakoaineiston aikasarja poikkeaa joka vuotisesta yksilöllisestä tulonjakoaineistosta siten, että aikasarja sisältää havainnot ainoastaan kotitalouksille, muttei kotitalouksen jäsenille. Tällöin esimerkiksi kotitalouden sosiodemografiset muuttujat määräytyvät kotitalouden viitehenkilön perusteella. Vuoden 2013 tulonjakoaineiston havaintomäärä

27 142 tarkoittaa siis henkilöitä, kun taas tulonjakoaineiston aikasarjan 1987–2013 havaintomäärä 284 912 tarkoittaa kotitalouksia.

Tulonjakotilastoa on kerätty vuodesta 1977 asti, muttei kuitenkaan vuosina 1981 ja 1985. Aikasarjatiedot muodostetaan takautuvasti vertailukelpoisiksi vuosittain. Tämä tarkoittaa tulotiedoissa tilastovuonna tapahtuneiden muutoksien huomioimista. (SVT 2011; 2015a.) (ks. tarkemmin Liite 1)

Yksi merkittävimmistä muutoksista tulonjakoaineistossa on ollut kansainvälisen käytettävissä olevan rahatulon käyttöönotto vuonna 2011. Käytettävissä oleva rahatulo on tulonjakotilaston ensisijainen tulokäsitemuoto sekä EU:n tulo- ja elinolotilaston mukainen käsite, lukuun ottamatta palkkatulojen luontaisuuksia, jotka lasketaan tuloihin tulonjakotilastossa, muttei EU:n tulo- ja elinolotilastossa. Käytettävissä oleva rahatulo poikkeaa aikaisemmasta käytettävissä olevan tulon käsitteestä siten, että omaisuustuloihin ei lueta enää asuntotuloja eikä myyntivoittoja. Uudistuksen myötä myös saaduissa tulonsiirroissa ja maksetuissa tulonsiirroissa tapahtui pieniä muutoksia. Vuodesta 2011 otettiin käyttöön siis käytettävissä olevien rahatulon, omaisuustulon, tuotannontekijätulon, bruttotulon, rahatulon, saatujen tulonsiirtojen ja maksettujen tulonsiirtojen kansainväliset käsitteet. Vastaavat tulot on päivitetty takautuvasti tulonjakotilaston aikasarjaan vuodesta 1987 alkaen. Aiemmat tulokäsitteet ovat kuitenkin säilytetty edelleen tilastoinnissa.

Tulotietojen muutosten lisäksi tulonjakotilassa on tapahtunut joitakin luokitusmuutoksia. Ammattiluokitus muuttui vuonna 2011 Kansainvälisen työjärjestön (ILO) ammattiluokituksen ISCO-08 myötä. Edellinen ammattiluokitus perustui ISCO-88-luokitukseen. Ammattiluokitusta käytetään sosioekonomisen aseman määrittelyyn, mutta uudistuksella ei ollut merkittävää vaikutusta sosioekonomisen aseman vertailukelpoisuuteen. (SVT 2015a.) Näiden muutosten lisäksi joka vuosi toimitetaan Tilastokeskuksen toimesta kattava selostus tapahtuneista muutoksista ja tarkennuksista.

4.3 Muuttajat

4.3.1 Suurituloisuutta koskevat muuttajat

Suurituloisimmille ei ole varsinaista määritelmää, mutta usein käytetään kymmenen tai viiden prosentin suurituloisinta kymmenystä, jolloin suurituloisuus-muuttuja on dummy-muuttuja ilmaisten, kuuluuko henkilö suurituloisimpaan kymmeneen tai viiteen prosenttiin vai ei (Bihagen, Nermo & Stern 2014, 123). Tässä empiirisessä osiossa käytetään neljää erilaista suurituloisen kymmenyksen määritelmää, jotka on muodostettu eri tulolajien perusteella. Kaikki nämä muuttajat ovat dummy-muuttujia arvon yksi

viitaten siihen, että henkilö kuuluu suurituloisimpaan kymmenykseen ja arvon nolla, ettei henkilö kuulu suurituloisimpaan kymmenykseen.

Yleisesti käytetty suurituloisin kymmenys on muodostettu tulonjakotilastossa olevien desiiliryhmien eli tulokymmenyksien perusteella. Tulonjakotilastossa tulokymmenykset on muodostettu jakamalla kotitalouden tulot kotitalouden kulutusyksiköillä, jolloin jokainen kotitalouden jäsen saa saman ekvivalentin tulon. Tämän jälkeen koko väestö järjestetään tulojen mukaiseen järjestykseen ja jaetaan kymmeneksi ryhmäksi. Jokaisessa ryhmässä on tällöin 10 prosenttia väestöstä. (Käsitteet 2015.) Muut tässä vertailtavat suurituloisimmat kymmenykset on muodostettu palkkatulojen, omaisuustulojen ja osinkotulojen perusteella. Palkkatulojen suurituloisin kymmenys on muodostettu tulonjakotilastossa järjestämällä väestö palkkatulojen mukaiseen järjestykseen ja jakamalla ylimpään 10 prosenttiin ja loppuun 90 prosenttiin. Omaisuustulojen ja osinkotulojen suurituloisimmat kymmenykset on muodostettu vastaavalla tavalla. Nämä neljä erilaista suurituloisimman kymmenyksen määritelmää on muodostettu sekä tulonjakoaineistolle 2013 että tulonjakoaineiston aikasarjalle.

Liitteessä 2 on esitetty suurituloisimpien kymmenysten muodostuminen kummassakin aineistoissa. Havaintomäärä n tarkoittaa vuoden 2013 tulonjakoaineiston kohdalla henkilöitä ja tulonjakoaineiston aikasarjan kohdalla kotitalouksia. Lisäksi palkkatulojen mukaisen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla on esitetty, minkä suuruisia ovat kymmenyksen palkkatulot. Vastaavat tiedot on esitetty omaisuustulojen mukaisen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla omaisuustuloista ja osinkotulojen mukaisen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla osinkotuloista. Tarkasteluissa on huomioitu painokertoimet.

Etenkin omaisuustulojen ja osinkotulojen suuruus vaihtelee huomattavasti omissa kymmenyksissään, ja molempien kymmenysten tuloajat ovat hyvin matalat. Tähän vaikuttaa etenkin suomalaisten sijoittamisen varovaisuus. Palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä suurimmat palkkatulot ovat puolestaan vain noin neljäsosa siitä, mitä maksimitulot ovat omaisuustulojen ja osinkotulojen suurituloisimmissa kymmenyksissä. Kuitenkin palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen keskiarvotulot ovat huomattavasti korkeammat kuin kahden edellisen kymmenyksen, sillä myös tulojen hajonta on palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä pienempää. Nämä kymmenysten erot ovat samanlaisia molemmissa aineistoissa. Kuten voidaan olettaa, havaintomäärät ovat myös molemmissa aineistoissa kymmenysten kesken likipitäen saman suuruisia.

Tarkastellaan vertailun vuoksi vielä jokaisen kymmenyksen mukaista muun väestön eli alimman 90 prosentin muodostumista (Liite 3). Koska suurituloisimmat kymmenykset ovat muodostettu järjestämällä kukin tulolaji suuruusjärjestykseen ja jakamalla väestö sen jälkeen suurituloisimpaan kymmenykseen ja muihin, on odotettuakin, että kaikkia kymmenyksiä vastaavan 90 prosentin muun väestön minitulot ovat suuruudeltaan nolla

ja maksimitulot puolestaan vastaavan suurituloisimman kymmenyksen minimitulojen suuruiset. Tulojen keskihajonta on etenkin omaisuustulojen ja osinkotulojen mukaisen muun väestön kohdalla erittäin pientä, samoin kuin niiden tulojen keskiarvot.

4.3.2 Sosiodemografiset muuttajat

Tässä selittävät muuttajat pyrkivät kuvaamaan mahdollisimman monipuolisesti väestön ominaisuuksia. Näiden perusteella aineistosta valittiin selittäviksi muuttujiksi kaikki tutkimukseen sopivat sosiodemografiset muuttajat, jotka ovat sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, sosioekonominen asema, ammatti ja asuinalue. Aineistossa on myös saatavilla esimerkiksi vastaajan koulutusala sekä pääsiallisen ammatin sektori, mutta nämä jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle päällekkäisyytensä vuoksi etenkin ammatin ja sosioekonomisen aseman kanssa.

Selittävien muuttujien valinta tässä tutkielmassa noudattaa yleisiä tilastollisen mallinnuksen periaatteita. Selittävien muuttujien valintaan käytetään erilaisia teoria- ja tilastopohjaisia menetelmiä, mutta yleisesti ottaen tilastollisen mallin rakennuksen periaatteena on luoda malli, joka kuvaa mahdollisimman tarkasti tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman vähällä määrällä muuttujia. Mitä enemmän mallissa on nimittäin mukana muuttujia, sitä suuremmaksi keskivirheet kasvavat ja sen riippuvaisemmaksi malli tulee tutkittavasta aineistosta. (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant 2013, 90.) Hosmer ym. (2013) ehdottavat myös esimerkiksi muuttujien suorien yhteyksien tarkastelua selitettävään muuttujaan, ja niiden muuttujien valitsemista, joiden yhteys tutkittavaan ilmiöön on khiin neliö -testin perusteella tilastollisesti merkitsevä. Koska tässä empiirisessä osiossa jokaisen kymmenyksen tarkastelu on kaksivaiheinen, havaitaan ennen tilastollista mallinnusta myös nämä merkitsevät suorat yhteydet kaikkien selittävien muuttujien kohdalla paria poikkeusta lukuun ottamatta. Kaikki selittävät muuttajat ovat tässä kategorisia. Liitteessä 4 esitetään selittävien muuttujien jakautuminen vuoden 2013 tulonjakoaineistossa.

Sukupuolten välisten tuloerojen kaventaminen on kuulunut jo pitkään poliittisiin ohjelmiin. Sukupuolten ero ei koske kuitenkaan ainoastaan palkkatuloja, vaan Riihelä ym. (2014) tutkimuksen mukaan miesten ansio-, tuotannontekijä-, brutto- ja käytettävissä olevat rahatulot ovat suuremmat kuin naisten. Sukupuoli on tässä dikotominen muuttuja.

Iän yhteys tuloihin riippuu puolestaan etenkin elämänvaiheesta. Varsinkin nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät sijoittuvat usein työelämän ulkopuolelle, jolloin myös heidän tulotasonsa ovat matalammat. Pienituloisuuden onkin todettu olevan suurinta nuorimmalla ja vanhimmalla ikäryhmällä (SVT 2016a). Riihelä ym. (2014) ovat ennustaneet iän elinkaarivaikutuksen tuloihin. Heidän mukaansa, kun muut tekijät ovat vakioituja, ammattitaidon ja fyysisen suorituskyvyn perusteella iän yhteys ansiotuloihin

on juurikin käänteisen U:n mallinen. Pääomatulot ovat kuitenkin kasvaneet vanhimpien ikäryhmien kohdalla viime aikoina (Riihelä ym. 2014), joten suurituloisuuden voisi olettaa keskittyvän jonnekin keski-ään yläpuolelle.

Tulonjakotilaston sisältämä alkuperäinen ikä-muuttuja on jatkuva muuttuja, mutta koska ikää on helpompi tarkastella tässä ryhminä, alkuperäisestä ikämuuttujasta luotiin kuusiluokkainen kategorinen muuttuja. Lisäksi uskottavuusosamäärätestin (*likelihood ratio -test*, LR) perusteella ikä sopii käytettyihin regressiomalleihin paremmin kategorisena kuin jatkuvana. LR-testi testaa mallin hyvyttä vertailemalla mallia, jossa ikä on mukana jatkuvana muuttujana, malliin, jossa ikä on mukana kategorisena muuttujana. (ks. esim. Hosmer ym. 2013, 39–41.) Ikäryhmät ovat alle 25-vuotiaat, 25–35-vuotiaat, 36–45-vuotiaat, 46–55-vuotiaat, 56–65-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat. Esimerkiksi Tilastokeskus käyttää usein julkaisuissaan noin kymmenen vuoden ikäryhmiä, jotta ikäryhmät kuvaisivat kattavasti eri elämänvaiheita nuoruudesta vanhuuteen (ks. esim. Pyykkönen 2013).

Alle 25-vuotiaiden määrä eri suurituloisimmissa kymmenyksissä on varsin pientä, joten alustavissa regressiomalliajoissa havaittiin, että regressiomallit eivät ennusta hyvin esimerkiksi alle 20-vuotiaiden kuulumista suurituloisimpiin kymmenyksiin. Jotta myös nuorimpien ikäryhmä olisi regressiomalliin sopiva, päätettiin nuorimman ikäryhmän yläikärajaksi asettaa 24-vuotta. Vanhimman ikäryhmän puolestaan haluttiin edustavan etenkin eläkeikäisiä, joten vanhimman ikäryhmän alaikärajaksi asetettiin 66-vuotta (ks. esim. Vanhuuseläkeiät eri maissa 2016). On kuitenkin muistettava, että tulonjakoaineisto sisältää kaiken ikäisiä henkilöitä, sillä varsinainen aineisto koostuu valikoituneiden kotitalouksien kaikista jäsenistä. Tämän vuoksi aineiston nuorimmat henkilöt ovat alle vuoden ikäisiä. Tässä alle 25-vuotiaiden ikäryhmästä alaikäisiä on yhteensä 70 prosenttia.

Vaikka tarkastelu oltaisiin voitu rajata esimerkiksi työikäiseen väestöön, halutaan tässä tutkielmassa tutkia koko väestön yhteyttä suurituloisimpaan kymmenykseen. Lisäksi tässä empiirisessä osiossa tarkastellaan myös omaisuus- ja osinkotuloja, jotka eivät kohdistu palkkatulojen tapaan ainoastaan työikäiselle väestölle. Tässä nuorimmat ikäryhmät jäävät kuitenkin tarkastelun ulkopuolelle, sillä alle 20-vuotiaiden havaintomäärät ylimmissä tuloluokissa ovat hyvin pieniä.

Korkeampi koulutus on usein yhteydessä ylempiin ja korkeapalkkaisempiin ammatteihin verrattuna alempiin koulutuksiin. Koulutuksen positiivinen yhteys tulotasoon on monen tutkimuksen mukaan selkeä. Hämäläinen ja Uusitalo (2003) ovat arvioineet jokaisen koulutusvuoden nostavan elinkaaren aikaisia tuloja jopa 14 prosentilla. Alkuperäinen Tilastokeskuksen koulutus-muuttuja on seitsemänluokkainen sisältäen luokat ei tutkintoa tai perusasteen koulutus, keskiaste, alin korkea-aste, alempi korkeakouluaste, ylempi korkeakouluaste tutkijakoulutusaste ja tuntematon koulutusaste. Tässä empiirisessä osiossa haluttiin yksinkertaisuuden vuoksi vertailla tilanteita, joissa vastaajalla on perusasteen koulutus, keskiasteen koulutus tai korkeakoulutus, minkä

vuoksi koulutuksesta luotiin kolmiluokkainen muuttuja. Ei tutkintoa tai perusasteen koulutus on koodattu luokkaan ”Perusaste tai ei koulutusta”, keskiaste luokkaan ”Keskiaste” ja alin korkea-aste, alempi korkeakouluaste, ylempi korkeakouluaste ja tutkijakoulutusaste luokkaan ”Korkeakoulutus”. Tuntemattomat koulutusasteet on koodattu tässä puuttuviksi.

Siviilisäädyn yhteyttä tuloihin ei juurikaan ole tarkasteltu aikaisemmissa tutkimuksissa, mutta yhteyden voisi olettaa noudattavan iän tuloyhteyttä. Naimattomiin kuuluu todennäköisesti eniten nuorimmista ikäryhmistä ja leskiin puolestaan vanhimmista ikäryhmistä. Siviilisäätty otettiin tarkasteluun mukaan sellaisenaan kuin se on tulonjakoaineistossa. Siviilisäätty on neljaluokkainen muuttuja sisältäen luokat naimaton, naimisissa, eronnut ja leski.

Tulonjakotilaston sosioekonominen asema on Tilastokeskuksen vuoden 1989 sosioekonomisen aseman luokitusstandardin mukainen perustuen henkilön ammattiin, ammattiasemaan, työn luonteeseen ja elämänvaiheeseen. Tällöin sosioekonomisen aseman yhteys tuloihin riippuu ainakin osin eri ammattien tulotasosta. Yleisesti ottaen ylemmät ammatit ovat myös korkeapalkkaisempia verrattuna muihin ammatteihin. Sosioekonominen asema on jaettu ammatissa toimiviin, eli palkansaajiin ja yrittäjiin, ja ammatissa toimimattomiin, joihin kuuluvat opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja muut. Sosioekonominen asema on tulonjakoaineistossa luotu henkilön 12 viimeisen kuukauden toiminnan perusteella.

Vaikka sosioekonomisessa asemassa on huomioitu vastaajan ammatti, haluttiin tässä tarkastella erikseen eri ammattien yhteyttä suurituloisuuteen. Tämän avulla havaitaan myös, kuinka paljon sosioekonomisen aseman ja ammatin välillä on eroavaisuutta suurituloisimpiin kymmenyksiin kuulumisessa. Tilastokeskuksen ammattiluokitus perustuu Euroopan komission kansainväliseen luokitukseen, joka on kansainvälisen työjärjestön (ILO) laatima. (Käsitteet 2015.) Sosioekonomisen aseman ja ammatin avulla voidaan tarkastella suurituloisuuden yhteyttä asemaan yhteiskunnassa.

Sosioekonominen asema ja pääasiallisen toimen ammatti -muuttajat luotiin molemmat hieman suppeimmiksi muuttujiksi, kuin ne ovat tulonjakoaineistossa. Molempien kohdalla luokittelun perustana käytettiin pääluokkatasoa. Alkuperäisessä sosioekonominen asema -muuttujassa on 32 luokkaa, kun taas uudessa pääluokkien mukaisessa on kahdeksaan luokkaa. Alkuperäisessä ammatti-muuttujassa puolestaan on 44 luokkaa ja uudessa pääluokkaisessa muuttujassa 11 luokkaa. Sosioekonomisen aseman uudelleenluokittelu esitetään Liitteessä 5 ja ammatin uudelleenluokittelu Liitteessä 6.

Alueellinen tarkastelu rajataan tässä pääkaupunkiseudulla asuviin ja muihin sekä Ahvenanmaalla asuviin ja muihin. Aikaisemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että suurituloisuus keskittyy Suomessa etenkin Ahvenanmaalle ja Helsinkiin (SVT 2015b). Alkuperäisestä tulonjakoaineiston maakunta-muuttujasta on siis muodostettu kaksi

dummy-muuttujaa. Toinen muuttuja on sisältää jaottelun Uudellamaalla asuvat ja muut, ja toinen muuttuja puolestaan Ahvenanmaalla asuvat ja muut.

4.4 Tilastolliset analyysimenetelmät

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, miten suurituloisimman kymmenyksen tulot ovat muuttuneet vuosien 1987–2013 välisenä aikana sekä, mitkä sosiodemografiset tekijät liittyvät suurituloisimpaan kymmeneen prosenttiin, eli suurituloisimpaan kymmenykseen. Näitä kahta erillistä tutkimuskysymystä tarkastellaan eri tutkimusmenetelmin. Koska selittäviä muuttujia, eli suurituloisimpia kymmenyksiä, on neljä, molemmat tutkimuskysymykset sisältävät neljä erillistä tarkastelua.

Tulojen kehitystä tarkastellaan deskriptiivisesti kuvioin. Tarkoituksena on tarkastella sekä bruttotulojen että käytettävissä olevien rahatulojen kehitystä vuodesta 1987 vuoteen 2013. Käyttämällä näitä kahta tuloerää voidaan havaita myös verojen vaikutus tulojen kehityksessä, sillä käytettävissä olevat rahatulot ovat bruttotuloja, joista on vähennetty maksetut tulonsiirrot. Lisäksi näitä suurituloisimpien kymmenyksien tulojen muutoksia verrataan muun väestön eli lopun 90 prosentin väestön bruttotulojen ja käytettävissä olevien rahatulojen kehitykseen kyseisenä ajanjaksona. Tässä verrataan yksinkertaistamisen vuoksi suurituloisimpien kymmenyksien tulojen muutoksia ainoastaan yleisen suurituloisimman kymmenyksen vastaiseen muun väestön tulokehitykseen.

Sosiodemografisten tekijöiden yhteyttä suurituloisimpaan kymmenykseen tutkitaan kahdella erilaisella tutkimusmenetelmällä. Tällöin kunkin suurituloisimman kymmenyksen tarkastelu on kaksivaiheinen. Ensin tarkastellaan muuttujien suoria yhteyksiä, mitkä toteutetaan ristiintaulukoinnin avulla. Nämä suorat yhteydet, eli suhteelliset jakaumat, kertovat, kuinka monta prosenttia kustakin taustamuuttujan ryhmästä kuuluu tiettyyn suurituloisimpaan kymmenykseen. Näitä kutsutaan havaituiksi frekvensseiksi. Esimerkiksi sukupuolen kohdalla voitaisiin havaita miesten kohdalla arvo 15 ja naisten kohdalla arvo 11. Tämä tarkoittaisi, että miehistä kuuluu 15 prosenttia ja naisista 11 prosenttia kyseiseen suurituloisimpaan kymmenykseen. Prosenttiluvut eivät siis kerro jakautumista kymmenyksen sisällä, eli sitä, kuinka monta prosenttia kymmenyksestä on esimerkiksi miehiä tai naisia. Suorien yhteyksien tarkasteluissa käytetään tulonjakoaineistossa valmiiksi olevaa painomuuttujaa, jonka avulla on korjattu aineiston vinoutta. Sen sijaan monimuuttujamallinnuksessa, eli logistisen regressioanalyysin yhteydessä, jossa muuttujia vakioidaan, ei painomuuttujaa ole tarpeen käyttää.

Suorissa yhteyksissä khiin neliö -testin avulla havaitaan, ovatko selittävän muuttujan ryhmien väliset erot selitettävään muuttujaan tilastollisesti merkitseviä. Khiin neliö -testi

testaa havaittujen ja odotettujen frekvenssien välisiä eroja. Odotetut frekvenssit saadaan laskemalla riippumattoman tilanteen, eli tilanteen, jossa selittävän muuttujan ryhmät eivät eroa toisistaan, frekvenssit. Jos khiin neliö -testin arvo on tilastollisesti merkitsevä, eli testin p-arvoksi saadaan $<0,05$, voidaan todeta selittävän muuttujan ryhmien välisten erojen olevan tilastollisesti merkitseviä. Tällöin havaitut frekvenssit eroavat odotetuista frekvensseistä sen verran, että ero voidaan yleistää perusjoukkoon. Khiin neliö -testin yhteydessä esitetään myös vapausasteet (*degrees of freedom*, df). Vapausasteille ei ole selkeää määritelmää, mutta yleisesti ottaen vapausasteet ilmoittavat muuttujien määrän, jotka voivat vaihdella vapaasti vahingoittamatta annettuja rajoituksia. Vapausasteet määräävät khiin neliön todennäköisyysjakauman muodon, josta tilastollisen merkitsevyyden ilmoittava p-arvo määritetään. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 2002, 218–219; Hosmer ym. 2013, 155–157.)

Suorat yhteydet ovat kuitenkin nimensä mukaisesti suoria, eivätkä huomioi muiden muuttujien mahdollisia vaikutuksia havaittuun yhteyteen. Selittävän muuttujan yhteys selitettävään muuttujaan saattaa esimerkiksi heikentyä tai vahvistua, kun muiden muuttujien vaikutus vakioidaan. Jonkin selitettävän muuttujan havaitut erot voivat myös selittyä täysin jonkin toisen muuttujan vaikutuksella, jolloin puhutaan näennäisestä suhteesta. Tällöin kyseisen selitettävän muuttujan havaittu yhteys selitettävään muuttujaan katoaa, kun jokin kolmas muuttuja vakioidaan. (Alkula ym. 2002, 200–201.) Esimerkiksi joissakin tapauksissa havaitut alueelliset tuloerot saattavat selittyä alueiden koulutustason, sukupuolen ja/tai iän jakautumisella. Yleisesti ottaen korkeampi koulutus on yhteydessä korkeampaan tulotasoon, joten alueen korkea tulotaso voi selittyä esimerkiksi korkeakoulutettujen suurella määrällä.

Tätä muiden muuttujien huomioon ottamista kutsutaan monimuuttujamallinnukseksi. Tässä empiirisessä osiossa käytetään regressioanalyysiä, jonka avulla voidaan tutkia, kuinka voimakkaasti, jos ollenkaan, selittävä muuttuja vaikuttaa selitettävään muuttujaan, kun muiden selittävien muuttujien vaikutus on vakioitu. Koska selitettävä suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen -muuttuja on tässä tutkielmassa dikotominen, eli muuttuja saa vain kaksi arvoa, käytetään logistista regressioanalyysiä. Logistisen regressioanalyysin mallinnuksessa käytetään todennäköisyyksiä. Ajatellaan, että selitettävän muuttujan arvot ovat sellaiset, että arvolla 1 jotakin tapahtuu ja arvolla 0 jotakin ei tapahdu. Tässä tutkielmassa arvo yksi tarkoittaa, että henkilö kuuluu kyseiseen suurituloisimpaan kymmenykseen ja arvo nolla, että henkilö ei kuulu kyseiseen kymmenykseen. Tällöin jokaisella selittävän muuttujan luokalla on todennäköisyys P kuulua suurituloisimpaan kymmenykseen ja todennäköisyys $1-P$ kuulua tämän kymmenyksen vastaiseen muuhun väestöön.

Logistisen regressioanalyysin perusoletuksena on vedonlyöntisuhteiden (*odds ratios*) vertailu. Näiden *odds*-suhteiden todellisen vaikutuksen tulkinta liittyen tutkittavaan ilmiöön on kuitenkin ongelmallista, joten yhtenä ratkaisuna on vetokertoimien suhteiden

muuttaminen keskimääräisiksi marginaaliefekteiksi (*average marginal effects*, AME). Keskimääräiset marginaaliefektit ilmaisevat nimensä mukaisesti selittävän luokan keskimääräisen vaikutuksen tutkittavaan ilmiöön. Tätä vaikutusta vertaillaan valittuun selittävän muuttujan referenssiryhmään. Tällöin keskimääräiset marginaaliefektit ilmaisevat, mikä on selittävän muuttujan kunkin luokan todennäköisyys P , eli todennäköisyys saada arvo 1, suhteessa selittävän muuttujan vertailtavaan referenssiryhmään. Keskimääräisten marginaaliefektien käyttö muistuttaa keskiarvotestiä, sillä ne perustuvat valittujen muuttujajakaumien todellisten arvojen sijaan keskimääräisiin arvoihin. Tilanne soveltuu kuitenkin tähän tutkielmaan, sillä tulot ovat alun perin jatkuva muuttuja, ja tässä ollaan kiinnostuneita tuloluokkien välisistä eroista. (ks. esim. Hosmer ym. 2013; Mood 2010, 74–76.)

Selittävän muuttujan vertailun kohteena olevat referenssiryhmät ovat itse määrättävissä. Referenssiryhmänä voidaan käyttää esimerkiksi selittävän muuttujan suurinta tai normatiivisinta luokkaa. Tässä referenssiryhmät on valittu suurimmaksi osaksi suurimman luokan perusteella. Koska tarkastelussa on huomioitu painomuuttujat, ovat nämä suurimmat ryhmät likipitään myös normatiivisimpia. Tällöin sukupuolen referenssiryhmänä ovat miehet, siviilisäädyn naimissa olevat ja koulutuksen perusasteen käyneet tai ne, joilla ei ole lainkaan koulutusta. Ammattiryhmän ja sosioekonomisen aseman suurimmat luokat eivät puolestaan ole tämän tutkimuksen kannalta edustavia vertailuryhmiksi, joten ammattiryhmän kohdalla referenssiryhmäksi valittiin toiseksi suurin ja sosioekonomisen aseman kohdalla kolmanneksi suurin luokka. Tällöin ammatin referenssiryhmäksi valikoitui erityisasiantuntijat ja sosioekonomisen aseman referenssiryhmäksi alemmat toimihenkilöt. Iän referenssiryhmäksi haluttiin puolestaan valita mahdollisimman keskellä oleva ikäryhmä, joten referenssiryhmäksi valittiin 45–56-vuotiaat.

Tässä empiirisessä osiossa logistinen regressioanalyysi suoritetaan askeltavana, eli malliin lisätään muuttujia vaiheittain, minkä jälkeen näitä malleja vertaillaan. Askeltavan regressioanalyysin avulla voidaan havaita mahdollisimman tarkasti, miten muiden muuttujien vaikutus vaikuttaa selittävän muuttujan ja selitettävän muuttujan väliseen havaittuun yhteyteen. Havaittu alkuperäinen suora yhteys voi esimerkiksi muuttua jokaisella muuttujan lisäyksellä, mikä kertoo, että kaikki lisätyt muuttujat vaikuttavat kyseisen selittävän muuttujan ja tutkittavan ilmiön väliseen yhteyteen. Nämä vaikutukset voivat olla jopa niin vahvoja, että havaittu alkuperäinen yhteys osoittautuu näennäiseksi.

Tässä askeltava mallinnus suoritetaan neljässä vaiheessa. Ensimmäisessä mallissa ainoana selittävänä muuttujana on sosioekonominen asema. Sosioekonominen asema valittiin ensimmäiseksi sillä, se on kaikista selittävästä muuttujista monipuolisimmin väestön ominaisuuksia kuvaava muuttuja. Tämän jälkeen toiseen malliin lisätään sukupuoli, ikä, koulutus sekä siviilisäätö. Nämä ovat taustamuuttujia, joiden yhteys tulotasoon on melko hyvin tutkittua, joten ensisijaisena tarkoituksena on selvittää näiden

muuttujien vaikutus sosioekonomisen aseman ja suurituloisimman kymmenyksen väliseen yhteyteen. Kolmanteen malliin lisätään edellisten lisäksi ammatti. Vaikka sosioekonominen asema on osittain päällekkäinen ammatin kanssa, halutaan kolmannessa vaiheessa tarkastella erikseen ammatin yhteyttä suurituloisimpaan kymmenykseen, kun edellä lueteltujen selittävien muuttujien vaikutus on huomioitu. Lisäksi tarkastellaan, miten ammatin vaikutuksen vakiointi muuttaa toisessa mallissa havaittuja yhteyksiä. Neljännessä vaiheessa malliin lisätään aluemuuttujat eli huomioidaan pääkaupunkiseudun ja Ahvenanmaan vaikutukset. Tarkoituksena on tarkastella, miten asuinalueen vakiointi muuttaa kolmannessa mallissa havaittuja yhteyksiä, kun tiedetään suurituloisuuden keskittyvän pääkaupunkiseudulle ja Ahvenanmaalle (SVT 2015b).

Logistiseen regressioanalyysiin ei liity vastaavia oletuksia kuin lineaariseen regressioanalyysiin, kuten esimerkiksi oletuksia muuttujien jakaumista, joten tässä tutkielmassa ei ole tarpeen tarkastella tällaisten oletusten täyttymisiä ennen regressioanalyysin suorittamista. (ks. esim. Hosmer ym. 2013, 1–8.) Logistisen regressiomallin hyvyyttä tai sopivuutta aineistoon voidaan kuitenkin tarkastella esimerkiksi selitysasteen R^2 avulla. Selitysaste ilmaisee, kuinka suuren osan tutkittavan ilmiön vaihtelusta malli selittää. Tämän selitysasteen avulla voidaan vertailla esimerkiksi askeltavan mallinnuksen eri vaiheita, eli sitä, parantaako selittävien muuttujien lisääminen mallin selitystasetta. Tässä empiirisessä osiossa tarkastellaan logistisen regressioanalyysin yhteydessä McFaddenin pseudo- R^2 selitystasetta. Lähellä nollaa oleva selitysaste ilmaisisi, ettei selitettävän muuttujan, eli tutkittavan ilmiön, ja selittävien muuttujien välillä ole yhteyttä. (Menard 2002, 18–28.) Lisäksi logistisen regressioanalyysin yhteydessä esitetään myös keskivirheet, jotka ilmaisevat satunnaisvaihtelun suuruuden.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuus on tärkeä osa tutkimusta, jotta voidaan varmistua, että tutkittavaa asiaa on mitattu oikein, ja että tutkimuksesta saatavat tulokset eivät johdu esimerkiksi sattumasta. Usein tutkimuksen luotettavuuden arvioimisen apuna käytetään reliabiliteettia ja validiteettia. Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa, että tutkimuksen tulokset ovat toistettavissa, eli samat tulokset saadaan jokaisella tutkimuskerralla. Usein reliabiliteettia testataan toistomittauksilla. Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa puolestaan tutkimuksen pätevyyttä, eli sitä, että tutkimus mittaa sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Validiteetti viittaa usein operationalisointiongelmaan, joka johtuu siitä, että tutkimuksessa tarkasteltavia ilmiöitä ei osata muuttaa mitattavaan muotoon. Oikein luotuna mittari

mittaa oikein sitä ilmiötä, jota sen on tarkoituskin mitata ilman, että esimerkiksi satunnaisvirheet tai olosuhteet vaikuttavat mittaukseen.

Tilastokeskus on määritellyt tuottamilleen tilastoille, jotka kuuluvat Suomen viralliseen tilastoon (SVT), perus- ja laatukriteerit. Näistä kriteereistä vastaa Suomen virallisen tilaston neuvottelukunta. Perus- ja laatukriteerit ovat yhteneviä Euroopan tilastojärjestelmän kriteerien kanssa, ja esimerkiksi laatukriteereitä on päivitetty viimeksi vuonna 2010. Näitä SVT:n peruskriteereitä ovat esimerkiksi, että tilaston on tuottanut taho, joka kuuluu Tilastokeskuksen määrittelemiін SVT-tuottajiin, ja että tilaston julkaisija vastaa tilaston sisällöstä sekä tietojen oikeellisuudesta. Laatukriteereitä ovat mm. että tilasto kuvaa luotettavasti tilastoitavaa ilmiötä ja sen muutoksia, tilastoissa käytetään yleisiä kansainvälisiä käsitteitä ja tilastoluokituksia, ja että tilastot ovat keskenään ristiriidattomia sekä mahdollisimman vertailukelpoisia. Myös kaikista tekijöistä, jotka saattavat vaikuttaa esimerkiksi tilaston analysointiin tai vertailukelpoisuuteen, on kriteerien mukaan raportoitava. SVT:n neuvottelukunta valvoo näiden kriteerien noudattamista. (SVT 2008b.)

Tulonjakoaineistosta vastaa Tilastokeskuksen laaja asiantuntijajoukko, jolla on vastuu esimerkiksi edellä esitettyjen kriteerien täyttymisestä. Kaikki aineistossa mukana olevat mittarit ovat kansainvälisten standardien mukaisia ja noudattavat EU:n komission säännöksiä. Näin ollen voidaan todeta tulonjakoaineiston mittariston olevan validi, ja tutkimuksen olevan niiden osalta luotettava. Myös luvussa 4.2 esitetyn aineiston monivaiheisen muodostamisen avulla Tilastokeskus pyrkii luomaan mahdollisimman luotettavan otannan, ja mahdollista vastauskadosta johtuvaa aineiston vinoutta korjataan laaja-alaisella painomuuttujalla. Vastauskato on vuoden 2013 tulonjakoaineistossa 20 prosenttia, joka on itseasiassa hieman vähemmän kuin usein otostutkimuksessa (ks. esim. Singer 2006).

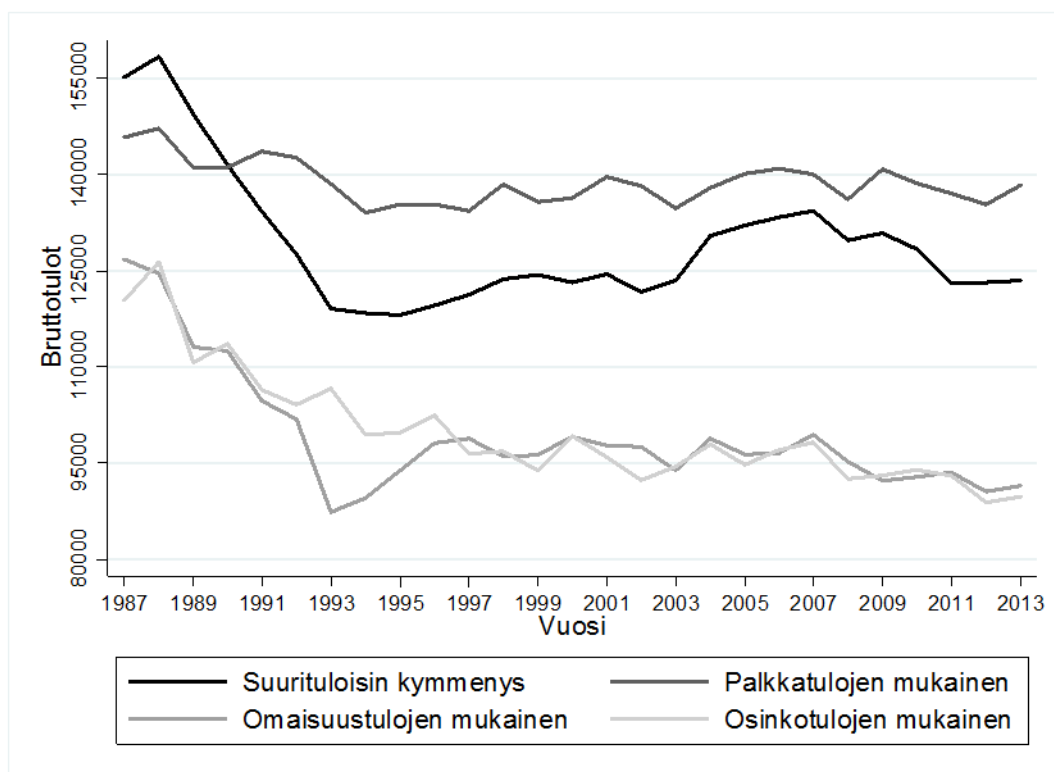
Lisäksi tämän tutkimuksen selittävät muuttujat on valittu siten, että ne kuvaavat tulonjakoaineiston sallimissa puitteissa mahdollisimman monipuolisesti väestön ominaisuuksia. Itseasiassa tulonjakoaineistosta valittiin mukaan kaikki mahdolliset sosiodemografiset muuttujat kuitenkin välttämättä päällekkäisyyttä. Lisäksi käytettyjen selittävien muuttujien mahdollinen uudelleenluokittelu on tässä tutkielmassa tehty harkiten sekä Tilastokeskuksen omien luokitusten mukaisesti.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Suurituloisimman kymmenyksen tulojen kehitys vuosien 1987–2013 välisenä aikana

Tarkastellaan, miten eri suurituloisimpien kymmenysten tulot ovat muuttuneet vuosien 1987–2013 välisenä aikana. Yleisesti käytetyn suurituloisimman kymmenyksen lisäksi otetaan huomioon eri tulolajien mukaiset suurituloisimmat kymmenykset, eli tarkastellaan, miltä suurituloisuus näyttää myös palkkatulojen, omaisuustulojen ja osinkotulojen perusteella.

Kuviossa 4 esitetään suurituloisimpien kymmenyksien bruttomediaanitulojen kehitys vuosien 1987–2013 välisenä aikana. Bruttotulot sisältävät tuotannontekijätulot eli palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot. Yleisen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot laskivat 1980–1990 -lukujen taitteessa jyrkästi. 1990-luvun lopussa kymmenyksen tulot kasvoivat puolestaan loivasti ja vuosien 2003–2005 välillä hieman jyrkemmin. Vuoden 2007 jälkeen yleisen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot ovat olleet laskussa ja vuosien 2011–2013 välillä pysyneet lähes muuttumattomina.

Kuvio 4 Suurituloisimpien kymmenysten bruttotulojen kehitys 1987–2013

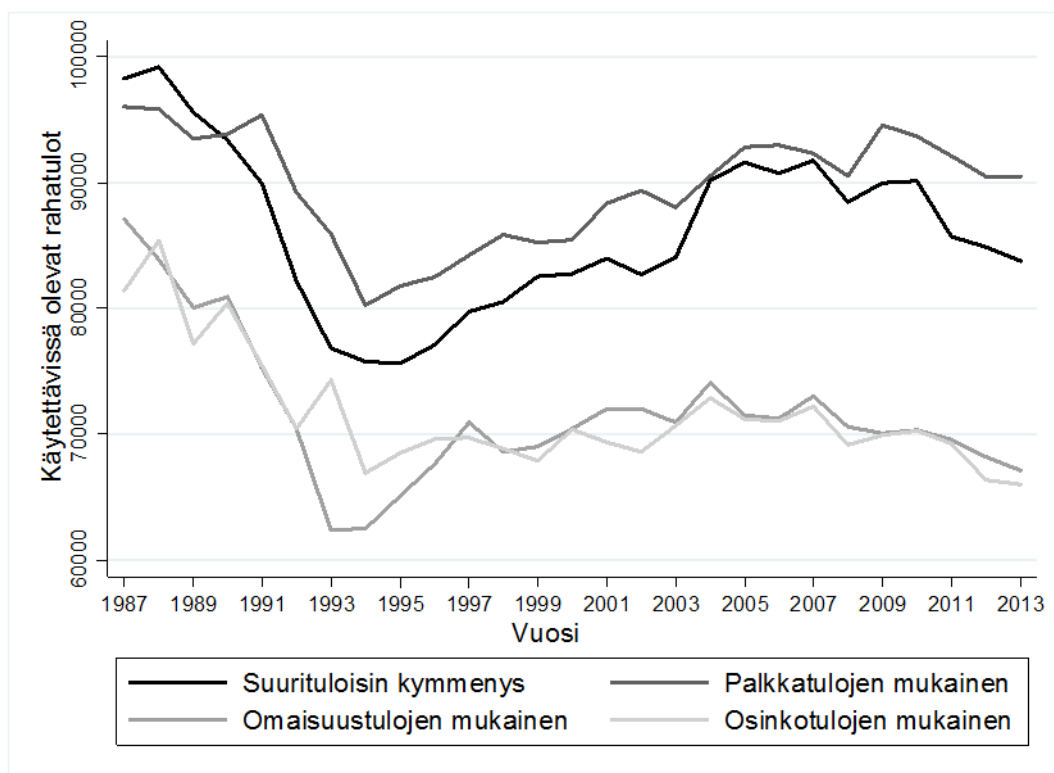
Palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot ovat puolestaan pysyneet muita kymmenyksiä huomattavasti tasaisempina läpi tarkasteltavan ajanjakson. Vuoden 1987 jälkeen aina 1990-luvun alkuun kymmenyksen bruttotuloissa on tapahtunut pientä laskua, minkä jälkeen bruttotuloissa on ollut pieniä muutoksia. Palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot ovat olleet kaikkina vuosina suuremmat kuin muiden suurituloisimpien kymmenysten lukuun ottamatta vuosia 1987–1990, jolloin yleisen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot olivat suuremmat. 1990-luvulta lähtien vahvinta suurituloisuus on siis ollut palkkatulojen perusteella.

Omaisuuksien ja osinkotulojen suurituloisimpien kymmenysten bruttotulot ovat olleet kaikkina vuosina lähes saman suuruisia. Tästä poikkeaa 1990-luvun alku, jolloin omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimman kymmenyksen tulot laskivat jyrkästi, mutta nousivat nopeasti samalle tasolle kuin osinkotulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot. Molempien bruttotulot laskivat jyrkästi 1990-luvun alkuun saakka, minkä jälkeen bruttotulot ovat pysyneet lähes muuttumattomina. Omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimpien kymmenysten bruttotulot ovat olleet myös kaikkina vuosina selkeästi matalammat kuin kahden muun suurituloisimman kymmenyksen. Suurituloisuus on siis heikointa omaisuus- ja osinkotulojen perusteella, mikä saattaa johtua aikaisemmin tutkielmassa todetusta suomalaisten matalasta sijoittamisaktiivisuudesta.

Osinkotulojen suurituloisimman kymmenyksen sekä palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotuloihin 1990-luvun alun lama ei näytä juurikaan vaikuttaneen. Bruttotuloja tarkasteltaessa ei juurikaan havaita suurituloisimpien kymmenyksien tulojen kasvua minkään neljän suurituloisimman kymmenyksen perusteella, eivätkä bruttotulot ole palanneet minkään kymmenyksen kohdalla 1990-luvun alun lamaa edeltäneelle tasolle. Jos verrataan tarkasteltavan ajanjakson alku- ja loppupäätä, eniten bruttotulot ovat laskeneet yleisen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla ja vähiten palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla. Tarkastellaan seuraavaksi näiden suurituloisimpien kymmenyksien käytettävissä olevien mediaanirahatulojen kehitystä, joka esitetään taulukossa 5. Käytettävissä olevat rahatulot saadaan, kun bruttotuloista vähennetään maksetut tulonsiirrot. Tällöin havaitaan, mikä vaikutus etenkin verotuksella on ollut suurituloisimpien kymmenysten tulokehitykseen.

Kuten voidaan olettaa, käytettävissä olevat rahatulot ovat kaikkien kymmenysten kohdalla matalammalla tasolla kuin edellä tarkastellut bruttotulot. Jälleen palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen käytettävissä olevat rahatulot ovat olleet kaikkina vuosina suuremmat kuin muiden suurituloisimpien kymmenysten lukuun ottamatta vuosia 1987–1990, jolloin yleisen suurituloisimman kymmenyksen tulot olivat suuremmat. Omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimpien kymmenysten käytettävissä olevat rahatulot ovat puolestaan olleet kaikkina vuosina selkeästi matalammat kuin kahden muun suurituloisimman kymmenyksen. Jälleen suurituloisuus on vahvinta siis palkkatulojen perusteella ja heikointa omaisuus- ja osinkotulojen perusteella.

Kuviosta 5 havaitaan, että omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimpien kymmenysten käytettävissä olevien rahatulojen kehitystrendi on lähes samanlainen kuin bruttotulojen kohdalla. Itseasiassa kaikkien suurituloisimpien kymmenysten käytettävissä olevien rahatulojen kehitystrendit ovat keskenään hyvin samanlaisia. Kaikkien kymmenysten käytettävissä olevat rahatulot laskivat jyrkästi ennen vuosia 1993–1994, minkä jälkeen tulot kasvoivat noin vuoteen 2007 saakka. Vuosien 2007–2009 jälkeen kaikkien kymmenysten käytettävissä olevat rahatulot ovat olleet puolestaan hieman laskussa.

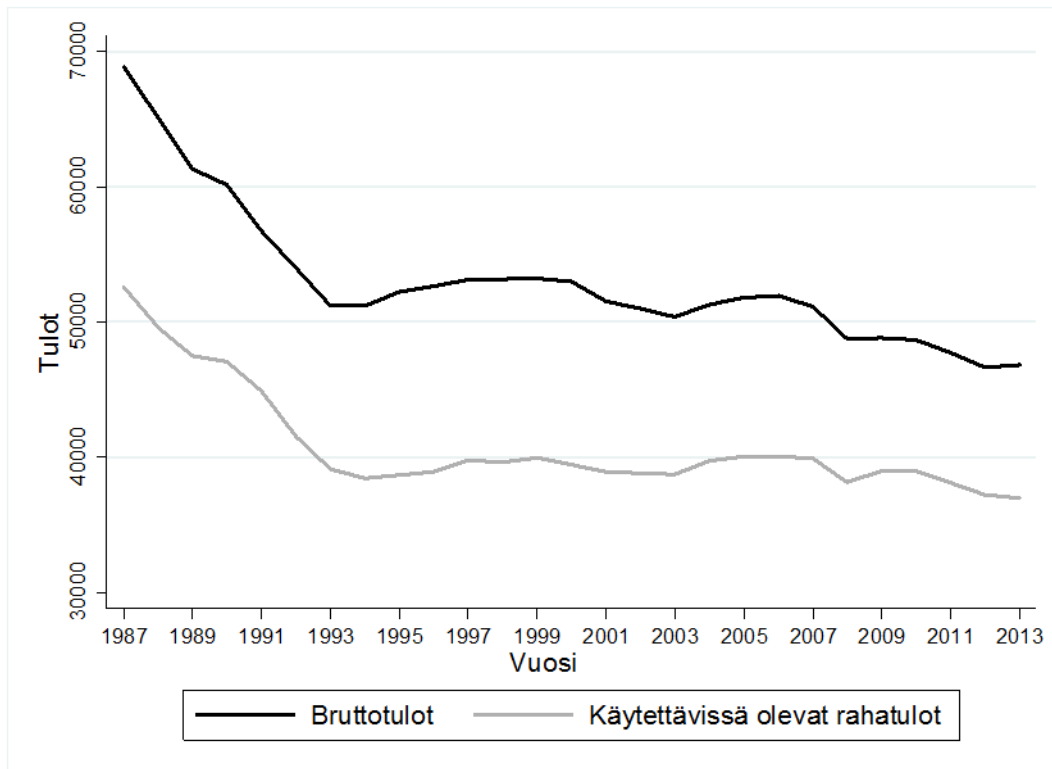

Kuvio 5 Suurituloisimpien kymmenysten käytettävissä olevien rahatulojen kehitys 1987–2013

Vaikka käytettävissä olevat rahatulot eivät olekaan palanneet suurituloisimpien kymmenysten kohdalla 1980-luvun tasolle, näkyy kuviosta 5 selkeästi suurituloisimpien kymmenysten tulojen kasvu 1990-luvun alun laman jälkeen aina vuoden 2008 finanssikriisiin asti. Tulojen kasvu on jyrkintä yleisen ja palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla. Suurituloiset ovat siis eriytyneet vahvimmin muusta väestöstä palkkatulojen ja käytettävissä olevien rahatulojen, joiden mukaan yleinen suurituloisin kymmenys on muodostettu, perusteella. Sen sijaan eriytyminen on heikointa omaisuus- ja osinkotulojen perusteella.

Suurituloisimpien kymmenysten tulojen kasvu on vieläkin huomattavampaa, kun vertaillaan muun väestön mediaanibruttotulojen ja käytettävissä olevien mediaanirahatulojen kehitystä suurituloisimman kymmenyksen tulojen kehitykseen. Tässä tarkastellaan yleisen suurituloisimman kymmenyksen eroja suhteessa muuhun

väestöön. Kuviosta 6 havaitaan, että muun väestön bruttotulojen ja käytettävissä olevien rahatulojen kehitys noudattaa melko samanlaista kehitystrendiä. Molemmat tulot laskivat jyrkästi vuoteen 1993 asti, minkä jälkeen tulot ovat pysyneet lähes muuttumattomina. Kuitenkin etenkin bruttotulojen kohdalla havaitaan pientä laskua 1990-luvun alusta vuoteen 2013. Sekä bruttotulot että käytettävissä olevat rahatulot ovat muun väestön kohdalla huomattavasti matalammalla tasolla vuonna 2013 kuin vuonna 1987.

Kuvio 6 Muun väestön tulojen kehitys 1987–2013

Vuonna 1987 yleisen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot olivat jopa 96 prosenttia ja käytettävissä olevat tulot 90 prosenttia suuremmat kuin muun 90 prosentin väestön. Vastaavat erot olivat vuonna 2013 bruttotulojen kohdalla 166 prosenttia ja käytettävissä olevien tulojen kohdalla 121 prosenttia. Tämän perusteella voidaan todeta tuloerojen kasvaneen tarkasteltavana ajanjaksona. Palkkatulojen perusteella tuloerot olivat vuonna 2013 jopa suurempia. Palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot olivat jopa 198 prosenttia ja käytettävissä olevat tulot jopa 138 prosenttia suuremmat kuin muun väestön.

Vaikka koko väestön tulot eivät ole palautuneet 1990-luvun alun lamaa edeltäneelle tasolle, suurituloisimman kymmenyksen tulot ovat kasvaneet selkeästi muuta väestöä enemmän 1990-luvun alun jälkeen. Tämä näkyy etenkin käytettävissä olevien rahatulojen kohdalla, eli verotuksen jälkeen. Myös tuloerojen kasvu vuodesta 1987 vuoteen 2013 vahvistaa suurituloisimpien eriytymisen kasvua. Voidaan siis ajatella, että suurituloisimpien kymmenysten verotus on keventynyt 1990-luvun puolivälin jälkeen

huomattavasti verrattuna muuhun väestöön. Vaikka bruttotulojen kehitystrendi on lähes samansuuntainen suurituloisimpien kymmenysten ja muun väestön kohdalla, käytettävissä olevien rahatulojen perusteella suurituloisten tulot ovat kasvaneet, kun muun väestön tulot ovat pysyneet lähes muuttumattomina. Tämä tulos antaa tukea etenkin sille, että taloudellisen tasa-arvon luomiseksi suurituloisimpien verotukseen olisi kiinnitettävä yhä enemmän huomiota. Toisaalta kyse ei välttämättä ole siitä, että suurituloisimpien verotusta olisi kiristettävä, vaan yhtä lailla muun väestön verotusta kevennettävä. Joka tapauksessa, vaikka Suomen tuloerot ovat kohtalaisen pieniä kansainvälisesti verrattuna, havaitaan myös Suomessa taloudellista epätasa-arvoa, mikä johtuu osin verotuksen tuloja tasaavan vaikutuksen heikentymisestä.

5.2 Suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvät sosiodemografiset tekijät

Sosiodemografisia tekijöitä tarkastellaan erikseen kaikille neljälle eri suurituloisimmalle kymmenykselle. Sosiodemografisten tekijöiden yhteyttä tutkitaan ensin suorien yhteyksien avulla ja tämän jälkeen vakioitujen yhteyksien avulla, eli tarkastellaan, miten havaitut yhteydet muuttuvat, kun muiden tekijöiden vaikutus otetaan huomioon.

5.2.1 Yleinen suurituloisin kymmenys

Taulukossa 5 esitetään selittävien muuttujien yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen. Yhteyksien tarkastelussa on huomioitu painomuuttujat. Khiin neliö -testin (X^2 -testi) arvon tilastollinen merkitsevyys esitetään taulukossa asteriskeilla. Testin vapausasteet on ilmoitettu sulkumerkeissä.

Taulukosta 5 havaitaan, että yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen eroa kaikkien selittävien muuttujien kohdalla, sillä kaikkien selittävien muuttujien kohdalla saadaan tilastollisesti merkitsevä khiin neliö -testin arvo. Sukupuolten kohdalla eroavaisuus on pienintä. Miehistä 10,5 ja naisista 9,6 prosenttia kuuluu yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen. Vaikka eroa on sukupuolten välillä ainoastaan noin yhden prosenttiyksikön verran, on ero khiin neliö -testin mukaan lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä on siis suorien yhteyksien mukaan hieman enemmän miehiä kuin naisia.

Taulukko 3 Selittävien muuttujien suorat yhteydet yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%)

Suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen			
Sukupuoli	Ammatti		
Mies	10,46	Johtajat	55,88
Nainen	9,55	Erityisasiantuntijat	27,09
X ² -testi (1)	6,33*	Asiantuntijat	15,17
Ikä		Toimisto- ja asiakaspalvelu-työntekijät	10,36
alle 25-vuotiaat	6,50	Palvelu- ja myyntityöntekijät	6,42
25–35-vuotiaat	8,58	Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	12,99
36–45-vuotiaat	12,80	Rakennus-, korjaus- ja valmistus-työntekijät	5,27
46–55-vuotiaat	16,81	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	6,41
56–65-vuotiaat	15,13	Sotilaat	11,84
yli 65-vuotiaat	5,45	Muut työntekijät	3,45
X ² -testi (5)	556,33***	Ei toiminut ammatissa	5,57
Koulutus		X ² -testi (10)	2 498,20***
Perusaste tai ei koulutusta	5,57	Pääkaupunkiseutu	
Keskiaste	6,00	Ei	7,16
Korkeakoulutus	21,53	Kyllä	17,00
X ² -testi (2)	1 473,27***	X ² -testi (1)	598,06***
Siviilisäätö		Ahvenanmaa	
Naimaton	7,32	Ei	9,97
Naimisissa	14,70	Kyllä	15,32
Eronnut	7,89	X ² -testi (1)	4,51**
Leski	3,93		
X ² -testi (3)	424,26***		
Sosioekonominen asema			
Maatalousyrittäjät	16,71		
Muut yrittäjät	23,19		
Ylemmät toimihenkilöt	30,62		
Alemmat toimihenkilöt	10,69		
Työntekijät	4,66		
Opiskelijat	4,58		
Eläkeläiset	5,33		
Muut	6,45		
X ² -testi (7)	2 089,77***		

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Iän yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen on hyvin käänteisen U:n mallinen. Kymmenykseen kuuluminen on huomattavasti suurempaa keskimmäisten ikäryhmien kohdalla verrattuna aivan nuorimpiin sekä aivan vanhimpiin ikäryhmiin. Ikäryhmistä 46–55-vuotiaista kuuluu eniten yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen

(16,8 %) ja vähiten yli 65-vuotiaista (5,5 %) suorien yhteyksien perusteella. Ikäryhmien väliset erot ovat khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Koulutustaso on yhteydessä yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen siten, että korkeakoulutetuista kuuluu huomattavasti enemmän kymmenykseen kuin keskiasteen tai perusasteen käyneistä. Korkeakoulutetuista kuuluu viidennes suurituloisimpaan kymmenykseen, kun taas keskiasteen käyneistä ja peruskoulutetuista tai ei koulutusta ollenkaan omaavista (jatkossa lyhennetään peruskoulutetut) vain noin kuusi prosenttia. Korkeakoulutettujen ero muihin koulutusasteisiin on khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Siviilisäätö on puolestaan yhteydessä yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen siten, että naimisissa olevista kuuluu kymmenykseen huomattavasti enemmän (14,7 %) kuin muista siviilisäädystä. Naimattomista ja eronneista kuuluu kymmenykseen puolet tästä, eli noin seitsemän prosenttia. Leskistä kuuluu kymmenykseen puolestaan vähiten (3,9 %). Naimisissa olevien ero muihin siviilisäätöihin on erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Siviilisäätöjen ero suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi olevan yhteneväinen ikäryhmien välisten erojen kanssa, jos ajatellaan, että naimisissa olevat sijoittuvat todennäköisesti keski-ikäisiin ikäryhmiin ja lesket puolestaan aivan vanhimpiin ikäryhmiin.

Sosioekonomisella asemalla on myös yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Koska sosioekonomisen aseman määrittelyssä otetaan huomioon mm. henkilön ammatti, ammattiasema ja työn luonne (Käsitteet 2015), on loogista, että sosioekonominen asema on yhteydessä etenkin henkilön palkkatasoon. Yleisesti ottaen ylemmissä ammateissa on myös korkeampi palkka verrattuna alempiin ammatteihin, minkä vuoksi ei ole yllätys, että eniten yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu ylemmistä toimihenkilöistä (30,6 %). Myös yrittäjien tulotaso on noussut 1990-luvulta asti korkeammaksi kuin muiden tulonsaajien tulotaso (Okkonen 2011), joten ei ole ihme, että yrittäjistä kuuluu yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen lähes neljännes ja maatalousyrittäjistä 17 prosenttia. Edellä lueteltujen ryhmien ero työntekijöihin, opiskelijoihin, eläkeläisiin ja muihin on suuri, sillä näiden kaikkien osuus kymmenykseen kuulumisessa on vain viiden prosentin luokkaa. Vähiten yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu opiskelijoista (4,6 %) ja työntekijöistä (4,7 %). Alemmat toimihenkilöt sijoittuvat puolestaan jokseenkin keskivaiheille suhteessa muihin sosioekonomisen aseman luokkiin. Sosioekonomisen aseman ryhmien väliset erot ovat khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Koska ammatin ja etenkin palkkatason yhteys on kohtalaisen yksiselitteistä, ei ole yllättävää, että johtajista kuuluu huomattavasti enemmän yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muista ammateista. Johtajista kuuluu jopa yli puolet kymmenykseen, kun seuraavaksi suurin osuus on 27 prosenttia erityisasiantuntijoiden kohdalla. Johtajien ja erityisasiantuntijoiden ero muihin työntekijöihin, rakennus-,

korjaus ja valmistustyöntekijöihin, ammatissa toimimattomiin, prosessi- ja kuljetustyöntekijöihin sekä palvelu- ja myyntityöntekijöihin on huomattavaa, sillä näiden kaikkien kuulumisen kymmenykseen on vain viiden prosentin luokkaa. Vähiten suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu muista työntekijöistä (3,5 %). Ammattiryhmään muut kuuluu mm. siivoojia, jätehuollon työntekijöitä, katumyyjiä ja avustajia työntekijöitä (Liite 6). Ero suurimman ja pienimmän ammattiryhmän välillä on huomattava, ja suhteellisesti tarkasteltuna johtajista kuuluu yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen jopa 15 kertaa enemmän kuin muut työntekijät ammattiryhmästä. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, sotilaat, maanviljelijät ja metsätyöntekijät sekä asiantuntijat sijoittuvat jokseenkin keskivaiheille suhteessa muihin ammattiryhmiin, sillä kaikkien näiden ryhmien kymmenykseen kuulumisen osuus on reilu kymmenen prosenttia. Ammattien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Alueellisia eroja tarkastellaan pääkaupunkiseudun ja Ahvenanmaan avulla (ks. tarkemmin Liite 7). Sekä pääkaupunkiseudulla että Ahvenanmaalla asuvia kuuluu yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen enemmän kuin muualla Suomessa asuvista. Pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu 17 prosenttia kymmenykseen, kun muualla Suomessa asuvista noin 7 prosenttia. Ero on khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Ahvenanmaalla asuvista puolestaan kuuluu suurituloisimpaan kymmenykseen noin 15 prosenttia ja muualla Suomessa asuvista noin 10 prosenttia. Myös tämä ero on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$).

Näiden suorien yhteyksien perusteella yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu siis hieman enemmän miehiä kuin naisia, keskimmäisiä ikäryhmiä eli noin 46–65-vuotiaita enemmän kuin muita ikäryhmiä, korkeakoulutettuja enemmän kuin alemman koulutuksen käyneitä, naimisissa olevia enemmän kuin muihin siviilisäätymiin kuuluvia, etenkin ylempiä toimihenkilöitä, mutta myös yrittäjiä, enemmän kuin muun sosioekonomisen aseman omaavia, ammatiltaan huomattavasti enemmän johtajia, mutta myös erityisasiantuntijoita, enemmän kuin muiden ammattien edustajia ja pääkaupunkiseudulla sekä Ahvenanmaalla asuvia enemmän kuin muualla Suomessa asuvia. Näiden suorien yhteyksien tarkasteluissa ei kuitenkaan ole huomioitu muita muuttujia, kuten esimerkiksi sitä, selittyvätkö jonkin muuttujan havaitut erot jonkin toisen muuttujan vaikutuksella. Esimerkiksi jos selitettävän muuttujan havaittu yhteys selitettävään muuttujaan katoaa, kun jokin kolmas muuttuja vakioidaan, puhutaan näennäisestä suhteesta. (Alkula ym. 2002, 201.) Tämän vuoksi suorista jakaumista tehtävät päätelmät ovat hieman pintapuolisia, ja ovat voimassa vain silloin, kun muita muuttujia ei oteta huomioon.

Tarkastellaan seuraavaksi, miten edellä havaittujen selittävien muuttujien yhteydet suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen muuttuvat, kun myös muiden selittävien muuttujien vaikutukset otetaan huomioon. Muuttujien vaikutusten huomiointi eli muuttujien vakiointi suoritetaan askeltaen, jotta havaitaan mahdollisimman tarkasti,

mitkä muuttajat vaikuttavat tietyn muuttujan ja suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen väliseen yhteyteen. Taulukossa 6 esitetään selittävien muuttujien yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen logistisen regressioanalyysin avulla. Taulukossa esitetyt luvut ovat keskimääräisiä marginaaliefektejä (AME). Ne ilmaisevat, kuinka monta prosenttiyksikköä todennäköisemmin kyseinen muuttujaryhmä kuuluu tarkasteltavaan suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muuttujan referenssiryhmänä oleva ryhmä. Keskimääräisten marginaaliefektien tilastollinen merkitsevyys esitetään asteriskein, ja keskivirheet esitetään suluissa.

Ensimmäisessä mallissa ainoana selittävänä muuttujana on sosioekonominen asema. Sosioekonomisen aseman referenssiryhmänä on alemmat toimihenkilöt, eli vertaillaan, miten muut sosioekonomisen aseman ryhmät eroavat alemmista toimihenkilöistä yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Mallin 1 mukaan ylemmät toimihenkilöt, yrittäjät ja maatalousyrittäjät kuuluvat todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Eniten suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvan ylemmät toimihenkilöt, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on 24 prosenttiyksikön suuruinen. Alemmat toimihenkilöt kuuluvat puolestaan todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin työntekijät, opiskelijat, eläkeläiset ja muut. Näiden mukaan vähiten yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat työntekijät, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on kahdeksan prosenttiyksikköä. Nämä tulokset ovat yhteneviä suorien yhteyksien kanssa. Maatalousyrittäjien ero alempiin toimihenkilöihin on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja muiden sosioekonomisten asemien erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Mallissa 2 on sosioekonomisen aseman lisäksi huomioitu sukupuoli, ikä, koulutus ja siviilisääty. Sen lisäksi, että voidaan tarkastella näiden muuttujien yhteyttä yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen, havaitaan, miten sosioekonomisen aseman yhteys muuttuu, kun näiden muuttujien vaikutus vakioidaan.

Tämän mallin 2 mukaan sukupuolten välillä ei ole eroa yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa, kun edellä luetellut muuttajat ovat vakioituina. Ikäryhmien välillä puolestaan vaikuttaisi olevan eroa, kun iän referenssiryhmänä ovat 46–55-vuotiaat. Yhteys ei tosin ole samanlainen käänteisen U:n mallinen kuin suorien yhteyksien kohdalla. Mallin 2 mukaan alle 25-vuotiaat ja 56–65-vuotiaat kuuluvat todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin 46–55-vuotiaat. Eniten suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvan alle 25-vuotiaat, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on seitsemän prosenttiyksikön suuruinen. 25–35- sekä 36–45-vuotiaat kuuluvat puolestaan epätodennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin 46–55-vuotiaat. Näiden perusteella vähiten kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvan 25–35-vuotiaat, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on kuusi prosenttiyksikköä. Kaikki nämä edellä esitetyt erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Yli 65-vuotiaat puolestaan eivät eroa 46–55-vuotiaista.

Taulukko 4 Yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen, logistinen regressioanalyysi (AME)

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Sosioekonominen asema (ref. alemmat toimihenkilöt)				
Maatalousyrittäjät	0.045** (0.014)	0.072*** (0.015)	0.060* (0.026)	0.065* (0.027)
Muut yrittäjät	0.109*** (0.012)	0.117*** (0.012)	0.107*** (0.013)	0.107*** (0.013)
Ylemmät toimihenkilöt	0.240*** (0.011)	0.168*** (0.011)	0.074*** (0.016)	0.073*** (0.015)
Työntekijät	-0.084*** (0.008)	-0.051*** (0.009)	-0.014 (0.013)	-0.013 (0.013)
Opiskelijat	-0.061*** (0.008)	-0.046*** (0.010)	-0.026* (0.012)	-0.028* (0.012)
Eläkeläiset	-0.058*** (0.007)	-0.056*** (0.009)	-0.030* (0.012)	-0.029* (0.012)
Muut	-0.051*** (0.007)	-0.035*** (0.009)	-0.010 (0.012)	-0.012 (0.012)
Sukupuoli (ref. miehet)				
		-0.004 (0.004)	-0.000 (0.004)	0.001 (0.004)
Ikä (ref. 46–55 vuotiaat)				
alle 25-vuotiaat		0.072*** (0.012)	0.077*** (0.012)	0.076*** (0.012)
25–35-vuotiaat		-0.062*** (0.006)	-0.057*** (0.006)	-0.060*** (0.006)
36–45-vuotiaat		-0.045*** (0.006)	-0.042*** (0.006)	-0.047*** (0.005)
56–65-vuotiaat		0.054*** (0.007)	0.055*** (0.007)	0.054*** (0.007)
yli 65-vuotiaat		0.014 (0.012)	0.023 (0.012)	0.016 (0.011)
Koulutus (ref. Perusaste tai ei koulutusta)				
Keskiaste		0.009 (0.005)	0.010 (0.006)	0.013* (0.006)
Korkeakoulutus		0.143*** (0.009)	0.117*** (0.009)	0.116*** (0.008)
Siviilisäätty (ref. naimisissa)				
Naimaton		-0.025*** (0.007)	-0.021** (0.007)	-0.026*** (0.007)
Eronnut		-0.041*** (0.008)	-0.042*** (0.008)	-0.047*** (0.007)
Leski		-0.070*** (0.013)	-0.067*** (0.013)	-0.065*** (0.014)
Ammatti (ref. Erityisasiantuntijat)				
Sotilaat			-0.075 (0.048)	-0.058 (0.047)
Johtajat			0.202*** (0.022)	0.186*** (0.020)
Asiantuntijat			-0.026 (0.016)	-0.014 (0.015)
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät			-0.050* (0.019)	-0.039* (0.018)

Palvelu- ja myyntityöntekijät			-0.100***	-0.080***
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.			(0.015)	(0.014)
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät			-0.052*	-0.015
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät			(0.024)	(0.025)
Muut työntekijät			-0.121***	-0.098***
			(0.016)	(0.015)
			-0.085***	-0.058***
			(0.018)	(0.017)
Ei toiminut ammatissa			-0.126***	-0.106***
			(0.018)	(0.017)
			-0.096***	-0.074***
			(0.016)	(0.015)
Pääkaupunkiseutu (<i>ref. ei asu pk-seudulla</i>)				0.090***
				(0.004)
Ahvenanmaa (<i>ref. ei asu Ahvenanmaalla</i>)				0.126***
				(0.014)
N	27142	27142	27142	27142
R ²	0.080	0.119	0.132	0.153
BIC	20900.87	20125.44	19946.62	19479.28

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Koulutuksen yhteys suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi olevan samanlainen kuin suorien yhteyksien kohdalla sukupuolen, iän, siviilisäädyn ja sosioekonomisen aseman vakioinnista huolimatta. Koulutuksen referenssiryhmänä ovat perusasteen käyneet (ja ne, joilla ei ole koulutusta). Korkeakoulutetut kuuluvat huomattavasti todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin perusasteen käyneet, mutta keskiasteen käyneiden ja perusasteen käyneiden välillä ei ole eroa. Korkeakoulutettujen ero perusasteen käyneisiin on 14 prosenttiyksikön suuruinen, ja ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Myös siviilisäädyn yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen on vakioinneista huolimatta lähes samanlainen kuin suorien yhteyksien kohdalla. Siviilisäädyn referenssiryhmänä ovat naimisissa olevat, jotka kuuluvat mallin 2 mukaan todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muut siviilisäädyt. Vähiten kymmenykseen vaikuttaisi kuuluvan lesket, jotka kuuluvat seitsemän prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin naimisissa olevat. Naimisissa olevien ero muihin siviilisäättyihin on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn vaikutusten vakioinneista huolimatta sosioekonomisten asemien erot eivät juurikaan muutu mallista 1. Ainoastaan maatalousyrittäjien todennäköisyys kuulua yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen verrattuna alempiin toimihenkilöihin kasvaa noin kolmella prosenttiyksiköllä. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$), kun ennen vakiointeja ero on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Eron kasvaminen selittyy todennäköisesti sillä, että maatalousyrittäjissä on enemmän 25–45-vuotiaita kuin alle 25-vuotiaita tai yli 45-vuotiaita, enemmän alemman koulutuksen käyneitä kuin korkeakoulutettuja ja/tai

enemmän leskiä, eronneita tai naimattomia kuin naimissa olevia. Tällöin puhutaan, että iästä, koulutuksesta tai siviilisäädystä jokin tai jotkin tukahduttavat maatalousyrittäjien ja yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen välistä yhteyttä, sillä yhteys vahvistuu, kun edellä luetellut muuttajat vakioidaan. Lisäksi, vaikka muut erot eivät merkittävästi muutu, on mallin 2 mukaan vähiten edustettu sosioekonomisen aseman ryhmä yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä eläkeläiset.

Mallissa 3 tarkastellaan edellisten muuttajien lisäksi ammattia, jonka referenssiryhmänä ovat erityisasiantuntijat. Ammatin erot pysyvät osaltaan suorien yhteyksien kaltaisina, sillä johtajat kuuluvat huomattavasti muita ammatteja todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen. Johtajat ovat ainoa ammatti, joka kuuluu kymmenykseen todennäköisemmin kuin erityisasiantuntijat. Ero näiden kahden ammatin välillä on 20 prosenttiyksikköä ja erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Sen sijaan toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, maanviljelijät ja metsätyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät, ammatissa toimimattomat, palvelu- ja myyntityöntekijät, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät sekä muut työntekijät kuuluvat epätodennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Näiden perusteella vähiten kymmenykseen kuuluvat muut työntekijät, joiden ero erityisasiantuntijoihin on 13 prosenttiyksikön suuruinen. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden sekä maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden ero erityisasiantuntijoihin on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun muiden edellä lueteltujen ammattien erot erityisasiantuntijoihin ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Sen sijaan asiantuntijat ja sotilaat eivät eroa merkittävästi mallin 3 mukaan erityisasiantuntijoista suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa.

Ammatin vaikutuksen huomioimisesta huolimatta sukupuolten välillä ei ole eroa tässäkään mallissa. Myöskään iän, koulutuksen ja siviilisäädyn erot eivät muutu merkittävästi mallissa 2 havaituista eroista. Vaikka naimattomat kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin naimisissa olevat, näiden siviilisäätäjien välinen ero pienenee ammatin vakioinnin myötä noin puolella prosenttiyksiköllä. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$), kun mallissa 2 se on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Muutos mallien 2 ja 3 välillä on pieni, mutta selittyy todennäköisimmin sillä, että naimattomiin kuuluu enemmän erimerkiksi rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöitä tai palvelu- ja myyntityöntekijöitä kuin johtajia tai erityisasiantuntijoita, minkä vuoksi naimattomien yhteys suurituloisimpaan kymmenykseen heikkenee, kun ammatti vakioidaan.

Ammatin vakiointi vaikuttaa myös sosioekonomisen aseman välisiin yhteyksiin. Mallin 3 mukaan maatalousyrittäjät kuuluvat edelleen todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, mutta näiden ero pienenee ammatin vakioinnin myötä noin prosenttiyksiköllä. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun ennen vakiointia se on erittäin tilastollisesti merkitsevä

($p < 0,001$). Tämä maatalousyrittäjien ja alempien toimihenkilöiden eron pieneneminen johtuu siitä, että maatalousyrittäjiä toimii enemmän esimerkiksi johtajina tai erityisasiantuntijoina, kuin rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöinä, minkä vuoksi maatalousyrittäjien yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen heikkenee, kun ammatti vakioidaan. Myös opiskelijoiden ja eläkeläisten yhteydet heikkenevät, kun ammatti vakioidaan. Molemmat kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, mutta vakioinnin jälkeen molempien ero alempiin toimihenkilöihin pienenee. Muutokset johtuvat siitä, että opiskelijoihin ja eläkeläisiin kuuluu enemmän esimerkiksi rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöitä kuin johtajia. Lisäksi työntekijät ja muut eivät enää eroa alemmista toimihenkilöistä, kun ennen vakiointia molemmat kuuluvat epätodennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Nämä yhteyden katoamiset, eli näennäiset suhteet selittyvät samoin kuin opiskelijoiden ja eläkeläisten kohdalla. Ammatin vakioinnin jälkeen siis ylemmät toimihenkilöt, yrittäjät ja maatalousyrittäjät kuuluvat edelleen todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Nyt kuitenkin eniten suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvan yrittäjät, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on 11 prosenttiyksikön suuruinen. Sen sijaan alemmat toimihenkilöt kuuluvat todennäköisemmin kymmenykseen kuin eläkeläiset ja opiskelijat, ja näiden mukaan vähiten yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat eläkeläiset, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on kolme prosenttiyksikköä.

Tarkastellaan viimeiseksi mallia 4, jossa vakioidaan edellisten muuttujien lisäksi aluemuuttajat, eli pääkaupunkiseudulla asuminen ja Ahvenanmaalla asuminen. Mallin 4 mukaan näiden alueiden erot ovat samanlaiset kuin suorien yhteyksien kohdalla. Pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat yhdeksän prosenttiyksikköä todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat, ja Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat noin 13 prosenttiyksikköä todennäköisemmin suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Molemmat alue-erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Näiden aluemuuttujien vakioinnista huolimatta sukupuolten välillä ei ole tämänkään mallin mukaan eroa. Myöskään ikäryhmien väliset erot eivät muutu merkittävästi edellisistä malleista. Sen sijaan koulutuksen yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen on mallin 4 mukaan lineaarinen, kun aikaisemmin keskiaste ja perusaste eivät eronneet toisistaan. Keskiasteen käyneet kuuluvat asuinalueiden vakioinnin jälkeen noin prosenttiyksikön verran todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin perusasteen käyneet, ja vaikka ero on pieni, on se lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Muutos selittyy sillä, että keskiasteen käyneet asuvat enemmän pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla kuin muualla Suomessa. Tällöin puhutaan,

että asuinalue tukahduttaa keskiasteen ja yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen välistä yhteyttä, sillä yhteys tulee esille vasta, kun asuinalueet vakioidaan.

Asuinalueiden vakiointi vaikuttaa myös hieman siviilisäädyn välisiin eroihin, ja jälleen muutos tapahtuu naimattomien kohdalla. Itseasiassa naimattomien ja naimisissa olevien ero palautuu samalle tasolle kuin se on mallissa 2, eli muutos on päinvastainen kuin ammatin vakioinnin kohdalla. Naimattomien ero naimisissa oleviin siis kasvaa puolella prosenttiyksiköllä, kun asuinalueet vakioidaan. Lisäksi ero on mallissa 4 erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$), kun se on mallissa 3 tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Vaikka muutos on jälleen pieni, selittyy se sillä, että naimattomat asuvat enemmän pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla kuin muualla Suomessa. Asuinalue siis tukahduttaa naimattomien ja yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen välistä yhteyttä, sillä yhteys vahvistuu, kun asuinalueet vakioidaan.

Asuinalueiden vakiointi vaikuttaa myös ammattien välisiin eroihin. Mallissa 4 maanviljelijät ja metsätyöntekijät eivät enää eroa erityisasiantuntijoista, kun ennen asuinalueiden vakioimista maanviljelijät ja metsätyöntekijät kuuluvat epätodennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Tämä yhteyden katoaminen selittyy sillä, että maanviljelijät ja metsätyöntekijät asuvat todennäköisemmin muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla. Mallissa 3 havaittua yhteyttä kutsutaan siksi näennäiseksi suhteeksi. Asuinalueiden vakiointi ei puolestaan vaikuta sosioekonomisen aseman välisiin eroihin.

Taulukosta 6 havaitaan, että mallin selitysaste (pseudo- R^2) paranee, kun malliin lisätään selittäviä muuttujia. Mallissa 1 selitysaste on kahdeksan prosenttia, kun taas mallissa 4 15 prosenttia.

Kun kaikkien selittävien muuttujien vaikutus on otettu huomioon taulukon 6 mallissa 4, saadaan hieman erilaisia tuloksia yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvistä sosiodemografisista tekijöistä, kuin ennen vakiointeja taulukossa 5. Edustetuimmat sosioekonomisen aseman ryhmät ovat sekä ennen että jälkeen vakiointien yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt ja maatalousyrittäjät, mutta vakiointien jälkeen yrittäjät saajat yliedustetuimman paikan suurituloisimmassa kymmenyksessä. Myös aliedustetuimpien ryhmät muuttuvat hieman, kun ennen vakiointeja yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä on vähiten opiskelijoita ja työntekijöitä, mutta vakiointien jälkeen eläkeläisiä ja opiskelijoita.

Sosioekonomisen aseman, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, ammatin ja asuinalueiden vaikutusten vakioinnin jälkeen sukupuolten välillä ei ole merkittävää eroa yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa, vaikka suorien yhteyksien mukaan miehet kuuluvat hieman naisia enemmän kymmenykseen. Vakioinnit vaikuttavat myös ikäryhmien välisiin eroihin, kun ennen vakiointeja havaittu käännteinen U:n mallinen yhteys muuttuu oikeastaan melko päinvastaiseksi, eli lähes U:n malliseksi, lukuun

ottamatta aivan vanhinta yli 65-vuotiaiden ikäryhmää. Ennen vakiointeja edustetuim ikäryhmä kymmenyksessä on siis 46–65-vuotiaat ja vakiointien jälkeen alle 25-vuotiaat. Aliedustetuimmat ovat puolestaan ennen vakiointeja 25- ja yli 65-vuotiaat ja vakiointien jälkeen alle 25–35- sekä 36–45-vuotiaat

Muiden selittävien muuttujien vaikutuksen huomioon ottaminen vaikuttaa myös hieman koulutusten välisiin eroihin. Vakiointien jälkeen koulutuksen yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen on hyvin lineaarinen, kun ennen vakiointeja perusasteen käyneiden ja keskiasteen käyneiden välillä ei ole juurikaan eroa kymmenykseen kuulumisessa. Siviilisäädyn yhteys yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa puolestaan pysyy lähes samanlaisena ennen ja jälkeen vakiointien. Molempien mukaan kymmenyksessä edustetuimpia ovat naimisissa olevat ja aliedustetuimpia lesket.

Vakioinnit muuttavat hieman ammattien välisiä eroja yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Vakiointien jälkeen kymmenykseen kuuluu huomattavasti eniten johtajia, kun ennen vakiointeja johtajia sekä erityisasiantuntijoita. Kuitenkin aliedustetuimmat ammatit yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä ovat sekä ennen että jälkeen vakiointien muut työntekijät, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, palvelu- ja myyntityöntekijät, ammatissa toimimattomat, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät. Alue-erot ovat yhteneviä ennen ja jälkeen vakiointien. Pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat todennäköisemmin yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Samoin Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat.

5.2.2 Palkkatulojen suurituloisin kymmenys

Palkkatulojen mukaisella suurituloisimmalla kymmenyksellä on siis väestön suurimmat palkkatulot. Taulukossa 7 esitetään, miten selittävät muuttujat ovat yhteydessä palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen, ennen kuin muiden muuttujien vaikutus on otettu huomioon.

Palkkatulojen mukaiseen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen eroa lähes kaikkien selittävien muuttujien kohdalla khiin neliö -testin perusteella. Ainoastaan Ahvenanmaalla asumisella ei ole yhteyttä palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen, sillä sekä Ahvenanmaalla asuvista, että muualla Suomessa asuvista kuuluu palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen noin kahdeksan prosenttia.

Taulukko 5 Selittävien muuttujien suorat yhteydet palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%)

Palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen			
Sukupuoli		Ammatti	
Mies	12,44	Johtajat	74,44
Nainen	5,46	Erytisasiantuntijat	41,66
X ² -testi (1)	408,73***	Asiantuntijat	17,76
Ikä		Toimisto- ja asiakaspalvelu-työntekijät	4,03
alle 25-vuotiaat	0,03	Palvelu- ja myyntityöntekijät	3,22
25–35-vuotiaat	10,26	Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	0,66
36–45-vuotiaat	23,41	Rakennus-, korjaus- ja valmistus-työntekijät	9,43
46–55-vuotiaat	22,49	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	9,12
56–65-vuotiaat	10,78	Sotilaat	52,77
yli 65-vuotiaat	0,21	Muut työntekijät	0,41
X ² -testi (5)	2 919,25***	Ei toiminut ammatissa	0
Koulutus		X ² -testi (10)	8 265,28***
Perusaste tai ei koulutusta	0,93	Pääkaupunkiseutu	
Keskiaste	5,89	Ei	6,73
Korkeakoulutus	24,43	Kyllä	14,22
X ² -testi (2)	3 124,29***	X ² -testi (1)	386,56***
Siviilisäätö		Ahvenanmaa	
Naimaton	4,60	Ei	8,89
Naimisissa	14,93	Kyllä	8,35
Eronnut	10,16	X ² -testi (1)	0,05
Leski	1,25		
X ² -testi (3)	857,90***		
Sosioekonominen asema			
Maatalousyrittäjät	0,23		
Muut yrittäjät	11,43		
Ylemmät toimihenkilöt	52,77		
Alemmat toimihenkilöt	11,16		
Työntekijät	8,85		
Opiskelijat	0		
Eläkeläiset	0,01		
Muut	0		
X ² -testi (7)	8 695,54***		

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Suorien yhteyksien mukaan miehet kuuluvat naisia enemmän palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Miehistä kuuluu kymmenykseen 12 prosenttia, ja naisista vain noin viisi prosenttia. Sukupuolten ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Tämä naisten ja miesten välinen ero palkkatulojen suurituloisimpaan

kymmenykseen kuulumisessa ei sinänsä ole yllättävää, kun tiedetään naisten ja miesten palkkaeron olevan edelleen jopa lähes 20 prosenttia (ks. esim. Idman 2011).

Jälleen iän yhteys kymmenykseen kuulumiseen vaikuttaisi olevan hyvin käänteisen U:n mallinen. Palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu huomattavasti enemmän keskimmaisista ikäryhmistä kuin aivan nuorimmista tai vanhimmista ikäryhmistä. Eniten kymmenykseen kuuluu suorien yhteyksien perusteella 36–45-vuotiaista ja 46–55-vuotiaista, joista molemmista kuuluu kymmenykseen reilu 20 prosenttia. Vähiten palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu puolestaan alle 25-vuotiaista sekä yli 65-vuotiaista, joiden osuus kymmenykseen kuulumiseen on lähes nolla. Alle 25-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden huomattavan pieni osuus palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä johtuu todennäköisesti siitä, että suurimmalla osalla näistä ikäryhmistä ei välttämättä ole laisinkaan palkkatuloja. Alle 25-vuotiaiden päätoimi kohdistuu vielä usein enemmän opintoihin kuin työelämään, ja yli 65-vuotiaista suurin osa on jo puolestaan eläkkeellä. Ikäryhmien väliset erot ovat khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Koulutuksen yhteys palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi hieman lineaariselta suorien yhteyksien perusteella, vaikka ero keskiasteen ja perusasteen käyneiden välillä onkin hyvin pieni. Sen sijaan korkeakoulutetuista kuuluu kymmenykseen huomattavasti enemmän kuin alemmista koulutusasteista. Korkeakoulutetuista kuuluu palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen jopa neljännes, kun taas keskiasteen käyneistä kuusi prosenttia ja perusasteen käyneistä vain prosentti. Suhteellisesti tarkasteltuna korkeakoulutetuista kuuluu jopa 25 kertaa enemmän palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin perusasteen käyneistä. Korkeakoulutettujen ero alempiin koulutusasteisiin on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Siviilisäätö on puolestaan yhteydessä palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen siten, että naimisissa olevista ja eronneista kuuluu kymmenykseen hieman enemmän kuin naimattomista ja leskistä. Eniten kymmenykseen kuuluu naimissa olevista (14,9 %) ja vähiten leskistä (1,3 %). Naimisissa olevien ja eronneiden ero naimattomiin ja leskiin on erittäin tilastollisesti merkitsevä khiin neliö -testin perusteella ($p < 0,001$). Jälleen siviilisäädyn voisi ajatella olevan yhteydessä ikään, sillä usein naimattomat sijoittuvat nuorimpiin ikäryhmiin ja lesket vanhimpiin ikäryhmiin, jolloin siviilisäädyn erot palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa olisivat yhteneväiset ikäryhmien välisten erojen kanssa.

Sosioekonomisella asemalla on myös yhteys kymmenykseen kuulumisessa. Koska kyse on palkkatuloista, ei ole odottamatonta, että suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu huomattavasti eniten ylemmistä toimihenkilöistä (52,8 %). Seuraavaksi suurimmat osuudet ovat noin kymmenen prosenttia yrittäjien, alempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden kohdalla. Sen sijaan palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen ei

kuulu lainkaan opiskelijoita eikä sosioekonomisen aseman muut edustajia. Eläkeläisistäkin kuuluu kymmenykseen olemattoman pieni osa (0,01 %). Opiskelijoiden ja eläkeläisten osuudet vastaavat ikäryhmien kohdalla esitettyjä havaintoja palkkatulojen puuttumisesta tai pienestä määrästä liittyen näihin elämänvaiheisiin. Myöskään sosioekonomisen aseman muut puuttuminen palkkatulojen suurituloisimmasta kymmenyksestä ei ole yllättävää, sillä ryhmä koostuu etenkin pitkäaikaistyöttömistä ja omaa kotitaloutta hoitavista. Lisäksi maatalousyrittäjistäkin kuuluu kymmenykseen vain 0,23 prosenttia, mikä saattaa selittyä maatalousyrittäjien pienillä palkkatuloilla verrattuna muihin tuloihin. Sosioekonomisen aseman ryhmien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Myös ammattien yhteys palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen on melko odotetun kaltaista, kun otetaan huomioon eri ammattien palkkatasot. Suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu huomattavasti eniten johtajista, joista kuuluu kymmenykseen jopa 74,4 prosenttia. Myös sotilaista kuuluu kymmenykseen yli puolet ja erityisasiantuntijoista noin 40 prosenttia. Vertailtaessa muihin ammatteihin erot ovat suuria. Ammatissa toimimattomista ei kuulu lainkaan palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen ja muista työntekijöistä sekä maanviljelijöistä ja metsätyöntekijöistä vain noin puoli prosenttia. Ammatissa toimimattomien, joihin kuuluu mm. pitkäaikaistyöttömiä ja omaa kotitaloutta hoitavia, sekä maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden, joista etenkin maanviljelijöistä suuri osa lukeutuu maatalousyrittäjiin, yhteydet kymmenykseen kuulumiseen ovat vastaavia kuin sosioekonomisen aseman kohdalla havaitut yhteydet. Lisäksi toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöistä sekä palvelu- ja myyntityöntekijöistä kuuluu kymmenykseen alle viisi prosenttia. Asiantuntijat puolestaan sijoittuvat kohtalaisen keskivaiheille suhteessa muihin ammattiryhmiin. Khiin neliö -testin mukaan ammattien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Ahvenanmaan ja muun Suomen välillä ei havaittu eroa, mutta pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen enemmän kuin muualla Suomessa asuvista. Pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu kymmenykseen noin 14 prosenttia ja muualla Suomessa asuvista noin puolet tästä. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Näiden suorien yhteyksien perusteella palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu siis enemmän miehiä kuin naisia, noin 36–55-vuotiaita enemmän kuin muita ikäryhmiä, enemmän korkeakoulutettuja kuin alemman koulutuksen käyneitä, enemmän naimisisissa olevia ja eronneita kuin leskiä ja naimattomia, ylempiä toimihenkilöitä enemmän kuin muun sosioekonomisen aseman omaavia, ammatiltaan huomattavasti eniten johtajia, mutta myös sotilaita ja erityisasiantuntijoita, kuin muiden ammattien edustajia sekä enemmän pääkaupunkiseudulla asuvia kuin muualla Suomessa

asuvia. Suorien yhteyksien perusteella tehdyt päätelmät ovat kuitenkin voimassa vain silloin, kun muita muuttujia ei oteta huomioon.

Tarkastellaan seuraavaksi, miten edellä havaitut yhteydet palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen muuttuvat, kun myös muiden selittävien muuttujien vaikutus otetaan huomioon. Tämä esitetään taulukossa 8. Tässä mallinnuksessa ei ole mukana sosioekonomisen aseman ryhmiä opiskelijat ja muut, sillä kuten suorien yhteyksien kohdalla havaitaan, opiskelijoista ja muista ei kuulu lainkaan palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Regressiomalli ei siksi pysty ennustamaan näille ryhmille keskimääräisiä marginaaliefekti -arvoja. Vaikka ammatissa toimimattomia ei myöskään kuulunut suorien yhteyksien mukaan palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen, ovat he kuitenkin mukana logistisessa regressioanalyysissä, sillä taulukon 7 arvo nolla on pyöristetty tarkasta arvosta $3,3 \cdot 10^{-5}$. Koska sosioekonomisen aseman ryhmät opiskelijat ja muut eivät ole mukana tarkastelussa, regressiomallien havaintomääräksi saadaan 17 324 koko aineiston havaintomäärän 27 142 sijaan. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä taulukossa 8 vertailtavien mallien havaintomäärät ovat samat.

Ensimmäisessä mallissa selittävänä muuttujana on ainoastaan sosioekonominen asema. Mallin 1 mukaan ainoastaan ylemmät toimihenkilöt kuuluvat todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Ylempien toimihenkilöiden ero alempiin toimihenkilöihin on kuitenkin huomattava, sillä ero on noin 48 prosenttia sekä erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Sen sijaan alemmat toimihenkilöt kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, työntekijät ja eläkeläiset. Näiden mukaan vähiten palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat eläkeläiset ja maatalousyrittäjät, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on 12 prosenttiyksikön suuruinen. Kaikkien sosioekonomisten asemien ero alempiin toimihenkilöihin on erittäin tilastollisesti merkitsevää ($p < 0,001$). Nämä tulokset ovat yhteneviä suorien yhteyksien kanssa, kun opiskelijat ja muut jätetään huomiotta.

Mallissa 2 on sosioekonomisen aseman lisäksi huomioitu sukupuoli, ikä, koulutus ja siviilisääty. Edellä lueteltujen muuttujien vakiointi ei muuta suorien yhteyksien kohdalla havaittuja sukupuolten eroja, sillä mallin 2 mukaan miehet kuuluvat naisia enemmän palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Ero sukupuolten välillä on noin 11 prosenttiyksikköä, ja ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Vaikka ikäryhmien yhteys vaikuttaa edelleen hyvin käänteisen U:n malliselta, ovat ikäryhmien erot hieman erilaisia, kun sukupuoli, koulutus, siviilisääty ja sosioekonominen asema vakioidaan. Mallin 2 mukaan 46–55-vuotiaat kuuluvat palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen todennäköisemmin kuin muut ikäryhmät. Vähiten kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvan alle 25-vuotiaat, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on noin 18 prosenttiyksikön suuruinen. Yli 65-vuotiaiden ero 46–55-vuotiaisiin on lähes

tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$) ja muiden ikäryhmien erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Taulukko 6 Palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen, logistinen regressioanalyysi (AME)

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Sosioekonominen asema (ref. alemmat toimihenkilöt)				
Maatalousyrittäjät	-0.121*** (0.006)	-0.150*** (0.009)	-0.106*** (0.014)	-0.104*** (0.015)
Muut yrittäjät	-0.031*** (0.009)	-0.080*** (0.009)	-0.055*** (0.010)	-0.054*** (0.010)
Ylemmät toimihenkilöt	0.483*** (0.010)	0.323*** (0.015)	0.174*** (0.030)	0.173*** (0.029)
Työntekijät	-0.029*** (0.008)	-0.038*** (0.010)	0.047** (0.015)	0.049** (0.015)
Opiskelijat	-	-	-	-
Eläkeläiset	-0.122*** (0.006)	-0.151*** (0.009)	-0.115*** (0.012)	-0.115*** (0.012)
Muut	-	-	-	-
Sukupuoli (ref. miehet)				
		-0.114*** (0.004)	-0.099*** (0.004)	-0.098*** (0.004)
Ikä (ref. 46–55 vuotiaat)				
alle 25 vuotiaat		-0.180*** (0.008)	-0.175*** (0.009)	-0.175*** (0.009)
25–35-vuotiaat		-0.102*** (0.006)	-0.094*** (0.006)	-0.095*** (0.006)
36–45-vuotiaat		-0.027*** (0.006)	-0.026*** (0.006)	-0.028*** (0.006)
56–65-vuotiaat		-0.022*** (0.006)	-0.021*** (0.006)	-0.022*** (0.006)
yli 65-vuotiaat		-0.063* (0.026)	-0.062* (0.026)	-0.066** (0.025)
Koulutus (ref. Perusaste tai ei koulutusta)				
Keskiaste		0.023** (0.008)	0.021* (0.008)	0.025** (0.008)
Korkeakoulutus		0.089*** (0.009)	0.064*** (0.009)	0.069*** (0.009)
Siviilisääty (ref. naimisissa)				
Naimaton		-0.026*** (0.005)	-0.021*** (0.005)	-0.024*** (0.005)
Eronnut		-0.008 (0.007)	-0.010 (0.007)	-0.013 (0.007)
Leski		-0.022 (0.024)	-0.014 (0.024)	-0.012 (0.024)
Ammatti (ref. Erityisasiantuntijat)				
Sotilaat			0.046 (0.040)	0.057 (0.039)
Johtajat			0.155***	0.151***

			(0.015)	(0.015)
Asiantuntijat			0.017	0.023
			(0.015)	(0.015)
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät			-0.082***	-0.074***
			(0.018)	(0.018)
Palvelu- ja myyntityöntekijät			-0.094***	-0.082***
			(0.015)	(0.015)
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.			-0.144***	-0.133***
			(0.021)	(0.022)
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät			-0.086***	-0.073***
			(0.016)	(0.016)
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät			-0.091***	-0.076***
			(0.017)	(0.017)
Muut työntekijät			-0.155***	-0.146***
			(0.015)	(0.015)
Ei toiminut ammatissa			-0.139**	-0.126*
			(0.050)	(0.055)
Pääkaupunkiseutu (<i>ref. ei asu pk-seudulla</i>)				0.047***
				(0.004)
Ahvenanmaa (<i>ref. ei asu Ahvenanmaalla</i>)				0.058***
				(0.017)
N	17324	17324	17324	17324
R ²	0.363	0.449	0.474	0.482
BIC	9634.04	8445.84	8168.13	8064.25

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Koulutuksen lineaarinen yhteys palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi vahvistuneen, kun edellä lueteltujen muuttujien vaikutus on otettu huomioon. Keskiasteen käyneet kuuluvat kymmenykseen kaksi prosenttiyksikköä ja korkeakoulutetut yhdeksän prosenttiyksikköä todennäköisemmin kuin peruskoulun käyneet. Ero on keskiasteen käyneiden kohdalla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja korkeakoulutettujen kohdalla erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Myös siviilisäädyn yhteys palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen on hieman muuttunut vakiointien myötä. Nyt ainoastaan naimattomat kuuluvat kymmenykseen epätodennäköisemmin kuin naimisissa olevat. Ero on kolmen prosenttiyksikön suurinen ja erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Naimattomat ja lesket eivät puolestaan eroa merkittävästi naimisissa olevista, vaikka eniten kymmenykseen kuuluu edelleen naimisissa olevia. Sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn vaikutusten vakioinneista huolimatta sosioekonomisen aseman erot eivät muutu merkittävästi mallista 1.

Mallissa 3 tarkastellaan edellisten muuttujien lisäksi ammattia. Edellisten muuttujien vakioinneista huolimatta ammatin erot pysyvät lähes samanlaisina kuin suorien yhteyksien kohdalla. Johtajat kuuluvat huomattavasti muita ammatteja todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Ero erityisasiantuntijoihin on 16 prosenttiyksikköä ja erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Erityisasiantuntijat kuuluvat kuitenkin todennäköisemmin tähän

kymmenykseen kuin toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, palvelu- ja myyntityöntekijät, maanviljelijät ja metsätyöntekijät, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät, muut työntekijät ja ammatissa toimimattomat. Näiden perusteella vähiten palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluvat muut työntekijät, joiden ero erityisasiantuntijoihin on 16 prosenttiyksikön suuruinen. Ero erityisasiantuntijoihin on ammatissa toimimattomien kohdalla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja muiden ammattien kohdalla erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Sen sijaan asiantuntijat ja sotilaat eivät eroa merkittävästi mallin 3 mukaan erityisasiantuntijoista kymmenykseen kuulumisessa.

Ammatin vaikutuksen vakioinnista huolimatta sukupuolten, ikäryhmien ja siviilisäätyjen väliset erot eivät muutu merkitsevästi mallista 2. Sen sijaan koulutusasteiden väliset erot muuttuvat hieman. Keskiasteen käyneet kuuluvat edelleen todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin perusasteen käyneet, mutta ero pienenee noin puolella prosenttiyksiköllä, kun ammatti vakioidaan. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun ennen vakiointia se on tilastollisesti merkitsevästä ($p < 0,01$). Keskiasteen käyneiden eron pieneminen johtuu todennäköisesti siitä, että keskiasteen käyneet ovat ammatiltaan enemmän esimerkiksi johtajia, erityisasiantuntijoita tai asiantuntijoita kuin maanviljelijöitä ja metsätyöntekijöitä tai ammatissa toimimattomia, minkä vuoksi keskiasteen käyneiden yhteys suurituloisimpaan kymmenykseen heikkenee, kun ammatti vakioidaan.

Ammatin vakiointi vaikuttaa myös hieman sosioekonomisen aseman väliisiin yhteyksiin. Mallin 3 mukaan työntekijät kuuluvat noin viisi prosenttiyksikköä todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, vaikka ennen ammatin vakiointia työntekijät kuuluvat noin neljä prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Lisäksi mallin 3 ero on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja mallin 2 erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Työntekijöiden ero mallien 2 ja 3 välillä selittyy todennäköisesti sillä, että työntekijöihin kuuluu enemmän esimerkiksi maanviljelijöitä ja metsätyöntekijöitä tai ammatissa toimimattomia kuin johtajia tai erityisasiantuntijoita. Ammatti tukahduttaa niin vahvasti työntekijöiden ja palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen välistä yhteyttä, että yhteys vääristyy, eli kääntyy toiseen suuntaan, kun ammattia ei ole vakioitu. Mallin 3 mukaan ylempien toimihenkilöiden lisäksi siis työntekijät kuuluvat todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muiden sosioekonomisten asemien edustajat.

Viimeisessä mallissa vakioidaan edellisten selittävien muuttujien lisäksi aluemuuttujat. Tämän mallin 4 mukaan alueiden erot ovat hieman erilaisia kuin suorien yhteyksien kohdalla, sillä muiden selittävien muuttujien vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Ero on noin kuusi prosenttiyksikköä.

Pääkaupunkiseudulla asuvat puolestaan kuuluvat noin viisi prosenttiyksikköä todennäköisemmin kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Molemmat alue-erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Asuinalueiden vakiointi ei kuitenkaan muuta sukupuolten ja siviilisäätyjen välisiä eroja. Sen sijaan ikäryhmien erot ovat hieman erilaiset asuinalueiden vakioinnin jälkeen. Yli 65-vuotiaat kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin 45–55-vuotiaat, mutta vakioinnin myötä ero kasvaa noin puolella prosenttiyksiköllä. Ero on tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,01$), kun ennen vakiointeja se on lähes tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05$). Eron kasvaminen johtuu siitä, että yli 65-vuotiaita asuu enemmän pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla kuin muualla Suomessa, minkä vuoksi yli 65-vuotiaiden kohdalla havaittu yhteys vahvistuu, kun asuinalueet vakioidaan. Asuinalue siis tukahduttaa yli 65-vuotiaiden ja palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen välistä yhteyttä.

Asuinalueiden vakiointi vaikuttaa myös koulutusasteiden välisiin eroihin. Keskiasteen käyneiden ero perusasteen käyneisiin kasvaa noin puolella prosenttiyksiköllä, kun asuinalueet vakioidaan. Ero on jälleen pieni, mutta johtuu siitä, että keskiasteen käyneitä asuu enemmän muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla, minkä vuoksi yhteys vahvistuu, kun aluemuuttajat vakioidaan. Keskiasteen käyneiden ero perusasteen käyneisiin on vakioinnin jälkeen tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja ennen vakiointia lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$).

Asuinalueiden vakiointien jälkeen myös ammattien kohdalla tapahtuu pientä muutosta. Ammatissa toimimattomat kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat, mutta ero pienenee vakiointien myötä noin prosenttiyksiköllä. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun ennen vakiointeja se on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Ero selittyy sillä, että ammatissa toimimattomia asuvat enemmän muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla. Asuinalue siis vääristää ammatissa toimimattomien ja palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen välisestä yhteyttä, sillä yhteys heikkenee, kun asuinalue vakioidaan. Asuinalueiden vakiointi ei puolestaan vaikuta sosioekonomisen aseman välisiin eroihin.

Jälleen mallin selitysaste paranee, kun selittäviä muuttujia lisätään malliin. Mallin 1 pseudo-selitysaste on 36 prosenttia ja mallin 4 puolestaan 48 prosenttia.

Kaikkien selittävien muuttujien vaikutusten vakioinnin jälkeen taulukon 8 mallissa 4 palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvät sosiodemografiset tekijät poikkeavat hieman ennen vakiointeja esitetyistä sosiodemografisista tekijöistä taulukossa 7. Vakiointien jälkeen edustetuimmat sosioekonomisen aseman ryhmät ovat selkeästi ylemmät toimihenkilöt, mutta myös työntekijät. Ennen vakiointeja edustetuimpia ovat puolestaan ylemmät toimihenkilöt, mutta myös yrittäjät, alemmat toimihenkilöt ja työntekijät. Vakiointien jälkeen alempien toimihenkilöiden ja yrittäjien osuudet kymmenyksessä siis laskevat. Aliedustetuimpia puolestaan ovat sekä ennen että jälkeen

vakiointien eläkeläiset ja maatalousyrittäjät, kun huomioidaan, että opiskelijoita ja muita ei ole mallinnuksessa mukana.

Vakiointien jälkeen sukupuolten välinen ero pysyy ennallaan. Vakioinneista huolimatta miehet kuuluvat naisia enemmän palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Vakioinnit eivät myöskään vaikuta suuresti ikäryhmien välisiin eroihin. Myös vakiointien jälkeen iän yhteys kymmenykseen on lähes käänteisen U:n mallinen. Edustetuin ikäryhmä on ennen vakiointeja 36–45-vuotiaat ja vakiointien jälkeen 46–55-vuotiaat. Aliedustetuin ikäryhmä on puolestaan sekä ennen että jälkeen vakiointien alle 25-vuotiaat.

Myöskään koulutuksen yhteys palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen ei merkitsevästi muutu, vaikka muiden selittävien muuttujien vaikutus vakioidaan. Sekä ennen että jälkeen vakiointien koulutuksen yhteys kymmenykseen on lineaarinen. Vakioinnit vaikuttavat kuitenkin siviilisäädyn välisiin eroihin. Vakiointien jälkeen ainoastaan naimattomia kuuluu vähemmän palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muun siviilisäädyn omaavia, kun ennen vakiointeja myös leskiä kuuluu kymmenykseen vähemmän kuin naimissa olevia ja eronneita. Muiden selittävien muuttujien vakioinnin jälkeen leskien osuus palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä siis kasvaa.

Lisäksi muiden muuttujien vakiointi vaikuttaa hieman ammattien välisiin eroihin suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Sekä ennen että jälkeen vakiointien edustetuin ammatti kymmenyksessä on johtajat, kun taas aliedustetuin on vakiointien jälkeen ammatissa toimimattomat ja ennen vakiointeja muut työntekijät.

Alue-erot ovat pääkaupunkiseudun kohdalla yhteneviä ennen ja jälkeen vakiointien, kun pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen huomattavasti muualla Suomessa asuvia enemmän. Sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, sosioekonomisen aseman ja ammatin vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat, vaikka ennen vakiointeja eroa Ahvenanmaan ja muun Suomen välillä ei ole.

5.2.3 Omaisuuustulojen suurituloisin kymmenys

Omaisuuustulojen suurituloisimmalla kymmenyksellä on väestön suurimmat omaisuustulot. Taulukossa 9 esitetään, miten selittävät muuttujat ovat yhteydessä omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen ennen muiden selittävien muuttujien vakiointia.

Omaisuuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen eroa lähes kaikkien selittävien muuttujien kohdalla, sillä kaikkien kohdalla saadaan tilastollisesti merkitsevä

khiin neliö -testin arvo. Poikkeuksena tosin on jälleen Ahvenanmaa. Ahvenanmaalla asuvista kuuluu kymmenykseen noin 11 prosenttia ja muualla Suomessa asuvista noin yhdeksän prosenttia. Vaikka näiden välillä on pientä eroa, ei ero ole tilastollisesti merkitsevä. Ahvenanmaalla ei siis ole suorien yhteyksien perusteella yhteyttä omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa.

Taulukko 7 Selittävien muuttujien suorat yhteydet omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%)

Omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen

Sukupuoli		Ammatti	
Mies	11,50	Johtajat	32,30
Nainen	5,64	Eriyisiasiantuntijat	25,83
X^2 -testi (1)	298,85***	Asiantuntijat	11,48
Ikä		Toimisto- ja asiakaspalvelu-	
alle 25-vuotiaat	0,52	työntekijät	7,97
25–35-vuotiaat	5,86	Palvelu- ja myyntityöntekijät	5,82
36–45-vuotiaat	10,58	Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	19,21
46–55-vuotiaat.	11,63	Rakennus-, korjaus- ja valmistus	
56–65-vuotiaat	16,65	työntekijät	10,54
yli 65-vuotiaat	13,15	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	9,49
X^2 -testi (5)	1 193,54***	Sotilaat	13,64
Koulutus		Muut työntekijät	4,02
Perusaste tai ei koulutusta	3,76	Ei toiminut ammatissa	5,76
Keskiaste	7,97	X^2 -testi (10)	817,55***
Korkeakoulutus	16,26	Pääkaupunkiseutu	
X^2 -testi (2)	878,52***	Ei	7,78
Siviilisääty		Kyllä	10,33
Naimaton	4,14	X^2 -testi (1)	46,66***
Naimisissa	12,76	Ahvenanmaa	
Eronnut	12,05	Ei	8,50
Leski	19,85	Kyllä	10,76
X^2 -testi (3)	605,29***	X^2 -testi (1)	0,93
Sosioekonominen asema			
Maatalousyrittäjät	25,45		
Muut yrittäjät	28,19		
Ylemmät toimihenkilöt	15,47		
Alemmat toimihenkilöt	7,79		
Työntekijät	6,07		
Opiskelijat	1,78		
Eläkeläiset	12,73		
Muut	0,87		
X^2 -testi (7)	1 749, 21***		

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Suorien yhteyksien mukaan miehet kuuluvat naisia enemmän omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Miehistä kuuluu tähän kymmenykseen noin 12 prosenttia, kun taas naisista vain puolet tästä, eli noin kuusi prosenttia. Sukupuolten ero on khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Ikäryhmien yhteys omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi olevan kohtalaisen lineaarinen lukuun ottamatta aivan vanhinta, yli 65-vuotiaiden, ikäryhmää. Kymmenykseen kuulumisen vaikuttaisi siis kasvavan ikäryhmien myötä. Tällöin eniten omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu suorien yhteyksien perusteella 56–65-vuotiaista (16,7 %) ja vähiten alle 25-vuotiaista (0,5 %). Suhteellisesti tarkasteltuna 56–65-vuotiaista kuuluu kymmenykseen jopa 31 kertaa enemmän kuin alle 25-vuotiaista. Ikäryhmien väliset erot ovat khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Jälleen koulutuksen yhteys suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi lineaariselta, vaikka ero keskiasteen ja perusasteen käyneiden välillä onkin hyvin pieni. Korkeakoulutetuista kuuluu omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen 16 prosenttia, keskiasteen käyneistä kahdeksan prosenttia ja peruskoulun käyneistä vain neljä prosenttia. Korkeakoulutettujen ero alempiin koulutusasteisiin on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Siviilisäätö on puolestaan yhteydessä omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen siten, että leskistä kuuluu kymmenykseen enemmän kuin muista siviilisäädystä. Leskistä kuuluu kymmenykseen jopa viidennes, kun taas eronneista ja naimisissa olevista noin 12 prosenttia. Vähiten omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu naimattomista (4,1 %). Siviilisäätöjen väliset erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Sosioekonomisella asemalla on myös yhteys kymmenykseen kuulumisessa. Koska vuoden 1993 veromuutoksen vuoksi omaisuustulojen verotus perustuu kiinteään verotukseen, etenkin yrittäjien on usein edullisempaa nostaa tulonsa ennemmin kevyemmin verotettuina omaisuustuloina kuin progressiivisesti verotettuina ansiotuloina. Tämä voi olla myös osaltaan syynä siihen, että omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu eniten sekä maatalousyrittäjiä että muita yrittäjiä. Molemmista ryhmistä kuuluu jopa yli neljännes tähän kymmenykseen. Myös ylemmistä toimihenkilöistä ja eläkeläisistä kuuluu omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen 15 prosenttia. Sen sijaan vähiten kymmenykseen kuuluu muista (0,9 %) ja opiskelijoista (1,8 %). Myös alemmista toimihenkilöistä ja työntekijöistä kuuluu kymmenykseen vain seitsemän prosenttia. Sosioekonomisen aseman erot kymmenykseen kuulumisessa ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Myös ammatilla on yhteys omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Eniten kymmenykseen kuuluu johtajista, joista kuuluu kymmenykseen kolmannes. Myös erityisasiantuntijoista kuuluu omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen

neljäs sekä maanviljelijöistä ja metsätyöntekijöistä viidennes. Maanviljelijöihin kuuluu usein suuri osa maatalousyrittäjistä, joten maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden yhteys kymmenykseen on osittain vastaava, kuin sosioekonomisen aseman kohdalla havaittu maatalousyrittäjien yhteys kymmenykseen. Aliedustetuimpia omaisuustulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä ovat puolestaan muut työntekijät, ammatissa toimimattomat sekä palvelu- ja myyntityöntekijät, joista kaikista kuuluu kymmenykseen noin viisi prosenttia. Vähiten kymmenykseen kuuluu näistä muita työntekijöitä (4,0 %). Sotilaiden, asiantuntijoiden, rakennus- korjaus- ja valmistustyöntekijöiden, prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden osuudet kymmenykseen kuulumisessa ovat puolestaan noin kymmenen prosentin luokkaa. Ammattien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Ahvenanmaalla ei ollut eroa omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa, mutta pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu palkkatulojen suurituloisimpaan kymmenykseen enemmän kuin muualla Suomessa asuvista. Pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu kymmenykseen noin kymmenen prosenttia, kun taas muualla Suomessa asuvista noin kahdeksan prosenttia. Vaikka ero näiden välillä on pieni, on ero erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Näiden suorien yhteyksien perusteella omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu siis enemmän miehiä kuin naisia, vanhimpia ikäryhmiä, ja etenkin 56–65-vuotiaita, enemmän kuin nuorempia ikäryhmiä, enemmän korkeakoulutettuja kuin alemman koulutuksen käyneitä, enemmän leskiä kuin muihin siviilisäätyihin kuuluvia, enemmän maatalousyrittäjiä sekä muita yrittäjiä kuin muun sosioekonomisen aseman omaavia, eniten johtajia, mutta myös erityisasiantuntijoita sekä maanviljelijöitä ja metsätyöntekijöitä, kuin muiden ammattien edustajia ja lisäksi enemmän pääkaupunkiseudulla asuvia kuin muualla Suomessa asuvia. Nämä tulokset pätevät vain silloin, kuin muiden muuttujien vaikutusta ei huomioida. Tarkastellaan siksi seuraavaksi, miten kyseisten muuttujien yhteydet omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen muuttuvat, kun muiden muuttujien vaikutus otetaan huomioon. Nämä tulokset esitetään taulukossa 10.

Ensimmäisessä mallissa tarkastellaan ainoastaan sosioekonomisen aseman yhteyttä omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Mallin 1 mukaan maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt sekä eläkeläiset kuuluvat todennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Eniten suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi kuuluvan sekä maatalousyrittäjiä että muita yrittäjiä, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on 19 prosenttiyksikön suuruinen. Sen sijaan alemmat toimihenkilöt kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin opiskelijat, muut ja työntekijät. Vähiten kymmenykseen kuuluu opiskelijoita sekä muita, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on seitsemän prosenttiyksikköä. Ero on työntekijöiden kohdalla lähes

tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$) ja muiden sosioekonomisten asemien kohdalla erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Mallissa 2 tarkastellaan sosioekonomisen aseman lisäksi sukupuolta, ikää, koulutusta ja siviilisäätystä. Näiden muuttujien vakiointi ei muuta merkittävästi suorien yhteyksien kohdalla havaittua sukupuolten välistä eroa, sillä mallin 2 mukaan miehet kuuluvat lähes kahdeksan prosenttiyksikköä todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin naiset. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Myös ikäryhmien yhteys kymmenykseen vaikuttaisi pysyneen kohtalaisena lineaarisena vakioinneista huolimatta. 46–55-vuotiaita vanhemmat ikäryhmät kuuluvat todennäköisemmin ja 46–55-vuotiaita nuoremmat ikäryhmät epätodennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Vanhimpien ikäryhmien, eli 56–65-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden kuuluminen kymmenykseen on kuitenkin yhtä suurta, ja molempien ero 46–55-vuotiaisiin on kuuden prosenttiyksikön suuruinen. Vähiten kymmenykseen kuuluvat alle 25-vuotiaat, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on kahdeksan prosenttiyksikköä. 36–45-vuotiaiden ero 46–55-vuotiaisiin on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$), ja muiden ikäryhmien erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Koulutuksen lineaarinen yhteys omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi hieman vahvistuneen, kun edellä lueteltujen muuttujien vaikutus on vakioitu. Keskiasteen käyneet kuuluvat kymmenykseen lähes kolme prosenttiyksikköä ja korkeakoulutetut noin kahdeksan prosenttiyksikköä todennäköisemmin kuin peruskoulun käyneet. Molemmat erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Sen sijaan siviilisäätysten yhteys omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen on vakiointien jälkeen muuttunut verrattuna suoriin yhteyksiin, sillä vakiointien jälkeen siviilisäätysten välillä ei ole merkittävää eroa kymmenykseen kuulumisessa.

Sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn vakioinnit vaikuttavat hieman sosioekonomisen aseman välisiin eroihin. Opiskelijat kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, mutta ero pienenee neljällä prosenttiyksiköllä vakiointien myötä. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun ennen vakiointeja se on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Eron pieneminen johtuu siitä, että opiskelijoiden joukossa on todennäköisemmin enemmän naisia kuin miehiä, enemmän nuorempia ikäryhmiä kuin vanhimpia ikäryhmiä ja/tai enemmän alemmin koulutettuja kuin korkeakoulutettuja. Tämän vuoksi opiskelijoiden yhteys kymmenykseen heikkenee, kun sukupuoli, ikä ja koulutus vakioidaan. Sen sijaan näiden vakiointien jälkeen eläkeläiset eivät eroa merkittävästi alemmista toimihenkilöistä, vaikka ennen vakiointeja eläkeläiset kuuluvat todennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Tämä yhteyden katoaminen eli näennäinen suhde selittyy sillä, että eläkeläisten joukossa on todennäköisemmin enemmän miehiä kuin naisia, enemmän vanhimpia ikäryhmiä kuin nuorempia ikäryhmiä ja/tai korkeakoulutettuja enemmän kuin alemmin koulutettuja.

Lisäksi vakiointien jälkeen maatalousyrittäjiä kuuluu kymmenykseen hieman enemmän kuin muita yrittäjiä.

Taulukko 8 Omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen, logistinen regressioanalyysi (AME)

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Sosioekonominen asema (ref. alemmat toimihenkilöt)				
Maatalousyrittäjät	0.193*** (0.016)	0.119*** (0.012)	0.120*** (0.023)	0.120*** (0.023)
Muut yrittäjät	0.190*** (0.011)	0.109*** (0.008)	0.094*** (0.009)	0.093*** (0.009)
Ylemmät toimihenkilöt	0.106*** (0.008)	0.035*** (0.006)	0.013 (0.009)	0.013 (0.009)
Työntekijät	-0.016* (0.007)	-0.014* (0.007)	-0.007 (0.008)	-0.007 (0.008)
Opiskelijat	-0.074*** (0.005)	-0.028* (0.012)	-0.013 (0.013)	-0.014 (0.013)
Eläkeläiset	0.070*** (0.007)	0.004 (0.007)	0.044*** (0.010)	0.045*** (0.010)
Muut	-0.075*** (0.005)	-0.053*** (0.006)	-0.033*** (0.008)	-0.033*** (0.008)
Sukupuoli (ref. miehet)				
		-0.077*** (0.004)	-0.073*** (0.004)	-0.073*** (0.004)
Ikä (ref. 46–55 vuotiaat)				
alle 25-vuotiaat		-0.084*** (0.005)	-0.080*** (0.005)	-0.081*** (0.005)
25–35-vuotiaat		-0.045*** (0.005)	-0.042*** (0.005)	-0.043*** (0.005)
36–45-vuotiaat		-0.015** (0.005)	-0.013** (0.005)	-0.014** (0.005)
56–65-vuotiaat		0.065*** (0.006)	0.065*** (0.006)	0.065*** (0.006)
yli 65-vuotiaat		0.064*** (0.010)	0.075*** (0.011)	0.074*** (0.011)
Koulutus (ref. Perusaste tai ei koulutusta)				
Keskiaste		0.027*** (0.004)	0.027*** (0.004)	0.027*** (0.004)
Korkeakoulutus		0.079*** (0.005)	0.073*** (0.005)	0.073*** (0.005)
Siviilisäätty (ref. naimisissa)				
Naimaton		0.005 (0.005)	0.007 (0.005)	0.007 (0.005)
Eronnut		0.004 (0.006)	0.004 (0.006)	0.003 (0.006)
Leski		0.018 (0.011)	0.020 (0.011)	0.021* (0.011)
Ammatti (ref. Erityisasiantuntijat)				
Sotilaat			-0.012 (0.039)	-0.009 (0.039)
Johtajat			0.077*** (0.011)	0.076*** (0.011)

			(0.013)	(0.012)
Asiantuntijat			-0.008	-0.006
			(0.011)	(0.011)
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät			-0.009	-0.007
			(0.016)	(0.016)
Palvelu- ja myyntityöntekijät			-0.020	-0.016
			(0.011)	(0.011)
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.			-0.022	-0.016
			(0.017)	(0.017)
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät			-0.025*	-0.021
			(0.011)	(0.011)
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät			-0.013	-0.009
			(0.013)	(0.013)
Muut työntekijät			-0.034*	-0.031
			(0.017)	(0.017)
Ei toiminut ammatissa			-0.062***	-0.058***
			(0.010)	(0.010)
Pääkaupunkiseutu (<i>ref. ei asu pk-seudulla</i>)				0.017***
				(0.004)
Ahvenanmaa (<i>ref. ei asu Ahvenanmaalla</i>)				0.032*
				(0.013)
N	27142	27142	27142	27142
R²	0.146	0.213	0.219	0.220
BIC	15147.78	14083.33	14083.93	14081.41

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Mallissa 3 tarkastellaan edellisten muuttujien lisäksi ammattia. Ammattien väliset erot muuttuvat vakiointien jälkeen jonkin verran verrattuna suoriin yhteyksiin. Johtajat ovat edelleen ainoa ammatti, joka kuuluu todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Eroa näiden ammattien välillä on kahdeksan prosenttiyksikköä. Erityisasiantuntijat kuuluvat kuitenkin todennäköisemmin kymmenykseen kuin rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, muut työntekijät sekä ammatissa toimimattomat. Vähiten kymmenykseen kuuluu ammatissa toimimattomia, joiden ero erityisasiantuntijoihin on kuuden prosenttiyksikön suuruinen. Ero on johtajien ja ammatissa toimimattomien kohdalla erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$) ja rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden sekä muiden työntekijöiden kohdalla lähes tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,01$). Sen sijaan asiantuntijat, toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, sotilaat, prosessi- ja kuljetustyöntekijät, palvelu- ja myyntityöntekijät sekä maanviljelijät ja metsätyöntekijät eivät eroa merkittävästi erityisasiantuntijoista kymmenykseen kuulumisessa.

Ammatin vakiointi ei muuta merkittävästi mallissa 2 havaittuja sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn eroja. Ainoastaan ammatin vakioinnin jälkeen yli 65-vuotiaita kuuluu kymmenykseen enemmän kuin muita ikäryhmiä, kun ennen vakiointeja 56–65-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden välillä ei ole eroa.

Ammatin vakiointi vaikuttaa kuitenkin sosioekonomisen aseman eroihin. Vakioinnin jälkeen ylemmät toimihenkilöt eivät eroa merkittävästi alemmista toimihenkilöistä, kun

ennen vakiointia ylempät toimihenkilöt kuuluvat alempia toimihenkilöitä todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Tämä yhteyden katoaminen, eli näennäinen suhde, selittyy sillä, että ylempiin toimihenkilöihin kuuluu enemmän esimerkiksi johtajia kuin ammatissa toimimattomia. Myös työntekijöiden ja opiskelijoiden ero alempiin toimihenkilöihin katoaa ammatin vakioimisen myötä, kun ennen vakiointia molemmat kuuluvat epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Nämä selittyvät päinvastaisesti kuin johtajien kohdalla, eli työntekijöihin ja opiskelijoihin kuuluu enemmän esimerkiksi ammatissa toimimattomia kuin johtajia. Sen sijaan eläkeläisten ero alempiin toimihenkilöihin tulee esille ammatin vakioinnin jälkeen, kun mallin 3 mukaan eläkeläiset kuuluvat neljä prosenttiyksikköä todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Ammatti tukahduttaa siis eläkeläisten ja omaisuustulojen suurituloisimman kymmenyksen välistä yhteyttä, minkä vuoksi mallissa 3 havaittu yhteys tulee esille vasta kun ammatti vakioidaan. Ero selittyy samoin kuin johtajien kohdalla. Mallin 3 mukaan siis ainoastaan muut kuuluvat epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt.

Viimeisessä mallissa huomioidaan edellisten muuttujien lisäksi asuinalueiden vaikutus. Tämän mallin 4 mukaan asuinalueiden erot ovat hieman erilaisia kuin suorien yhteyksien kohdalla, sillä muiden muuttujien vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Ero on kolme prosenttiyksikköä, ja lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Pääkaupunkiseudulla kuuluvat puolestaan noin puolitoista prosenttiyksikköä todennäköisemmin kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Vaikka ero on pieni, on se erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Asuinalueiden vakiointi ei kuitenkaan muuta sukupuolen, iän ja koulutuksen välisiä eroja merkittävästi. Sen sijaan siviilisäädyn erot muuttuvat hieman, kun mallin 4 mukaan omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu hieman enemmän leskiä kuin muita siviilisäättyjä. Ennen vakiointia siviilisäättyjen välillä ei ole eroa kymmenykseen kuulumisessa. Ero leskien ja naimisissa olevien välillä on kaksi prosenttiyksikköä, ja ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Muutos mallien 3 ja 4 välillä selittyy sillä, että lesket asuvat enemmän muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla. Asuinalue tukahduttaa siis leskien ja kymmenykseen kuulumisen välistä yhteyttä, minkä vuoksi yhteys tulee esille vasta aluemuuttujien vakioinnin jälkeen.

Asuinalueiden vakiointi vaikuttaa myös hieman ammattien välisiin eroihin. Vakiointien jälkeen muut työntekijät ja rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät eivät eroa merkittävästi erityisasiantuntijoista, kun ennen vakiointeja molemmat ammattiryhmät kuuluvat epätodennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Nämä näennäiset suhteet selittyvä sillä, että muut työntekijät ja rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät asuvat enemmän muualla

Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla, minkä vuoksi yhteydet katoavat, kun asuinaluemuuttajat vakioidaan. Mallin 4 mukaan ainoastaan ammatissa toimimattomat kuuluvat siis epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Asuinalueiden vakiointi ei puolestaan vaikuta sosioekonomisen aseman välisiin eroihin.

Jälleen mallin selitysaste paranee, kun selittäviä muuttujia lisätään malliin. Mallissa 1 pseudo-selitysaste on 15 prosenttia ja mallissa 4 22 prosenttia.

Kun kaikkien selittävien muuttujien vaikutus on otettu huomioon taulukon 10 mallissa 4, saadaan hieman erilaisia tuloksia omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvistä sosiodemografisista tekijöistä, kuin ennen vakiointeja taulukossa 9. Vakiointien jälkeen edustetuimmat sosioekonomisen aseman ryhmät ovat maatalousyrittäjät, mutta myös yrittäjät sekä eläkeläiset, kun taas ennen vakiointeja edustetuimmat ryhmät ovat maatalousyrittäjät ja yrittäjät, mutta myös ylempät toimihenkilöt ja eläkeläiset. Vakiointien jälkeen maatalousyrittäjät saavat siis yliedustetuimman paikan kymmenyksessä ja ylempien toimihenkilöiden osuus kymmenyksessä laskee. Sen sijaan aliedustetuimpia ovat sekä ennen että jälkeen vakiointien sosioekonomisen aseman ryhmään muut kuuluvat.

Vakiointien jälkeen sukupuolten välinen ero pysyy ennallaan. Vakioinneista huolimatta miehet kuuluvat naisia enemmän omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Muiden muuttujien vakiointi ei myöskään vaikuta suuresti ikäryhmien välisiin eroihin. Ainoastaan suorien yhteyksien kohdalla havaittu lineaarinen yhteys vahvistuu, jolloin yli 65-vuotiaat kuuluvat 56–65-vuotiaita todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Myös koulutuksen lineaarinen yhteys kymmenykseen vahvistuu, kun sukupuoli, ikä, siviilisääty, sosioekonominen asema, ammatti ja asuinalueet vakioidaan.

Siviilisäädyn yhteys kymmenykseen puolestaan muuttuu muiden selittävien muuttujien vakioinnin jälkeen. Sekä ennen että jälkeen vakiointien edustetuimpia ovat lesket. Sen sijaan muiden siviilisäätyjen välillä ei ole juurikaan eroa vakiointien jälkeen, kun taas ennen vakiointeja aliedustetuimpia kymmenyksessä ovat naimattomat.

Sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, sosioekonomisen aseman ja asuinalueiden vakioinnit vaikuttavat hieman myös ammattien välisiin eroihin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Vakiointien jälkeen huomattavasti edustetuin ammatti on johtajat. Ennen vakiointeja edustetuimpia ovat johtajien lisäksi erityisasiantuntijat sekä maanviljelijät ja metsäyöntekijät. Aliedustetuimpia kymmenyksessä ovat puolestaan vakiointien jälkeen ammatissa toimimattomat, kun ennen vakiointeja ammatissa toimimattomien lisäksi myös palvelu- ja myyntityöntekijät sekä muut työntekijät. Vakiointien myötä erityisasiantuntijoiden sekä maanviljelijöiden ja metsäyöntekijöiden osuudet siis laskevat ja palvelu- ja

myyntityöntekijöiden sekä muiden työntekijöiden osuudet kasvavat kymmenykseen kuulumisessa.

Alue-erot ovat pääkaupunkiseudun kohdalla yhteneviä ennen ja jälkeen vakiointien, kun pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen huomattavasti muualla Suomessa asuvia enemmän. Sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, sosioekonomisen aseman ja ammatin vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat, kun ennen vakiointeja eroa Ahvenanmaan ja muun Suomen välillä ei ole.

5.2.4 Osinkotulojen suurituloisin kymmenys

Osinkotulojen suurituloisimmalla kymmenyksellä on väestön suurimmat osinkotulot. Osinkotulot ovat osa omaisuustuloja, joten on mielenkiintoista tarkastella, missä määrin osinkotulojen tulokset vastaavat edellä esitettyjä omaisuustulojen suurituloisimman kymmenyksen tuloksia. Osinkotulojen lisäksi omaisuustuloihin kuuluvat vuokra- ja korkotulot, yksityisiin vakuutuksiin perustuvat eläkkeet ja muut tulot, joten eroavaisuudet osinkotulojen ja omaisuustulojen tuloksissa johtuvat näistä tuloista. Taulukossa 11 esitetään selittävien muuttujien suorat yhteydet tähän kymmenykseen kuulumiseen.

Taulukon 11 mukaan osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen eroa lähes kaikkien selittävien muuttujien kohdalla, sillä kaikkien kohdalla saadaan tilastollisesti merkitsevä khiin neliö -testin arvo. Poikkeuksena on jälleen Ahvenanma- aluemuuttuja. Sekä Ahvenanmaalla asuvista että muualla Suomessa asuvista kuuluu reilu kahdeksan prosenttia osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Ahvenanmaalla ei siis ole suorien yhteyksien mukaan yhteyttä osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa.

Suorien yhteyksien mukaan miehet kuuluvat jälleen naisia enemmän suurituloisimpaan kymmenykseen. Miehistä kuuluu osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen 11 prosenttia, ja naisista seitsemän prosenttia. Sukupuolten välinen ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Ikäryhmien yhteys osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisi suorien yhteyksien perusteella kohtalaisen lineaariselta. Tällöin eniten kymmenykseen kuuluu yli 65-vuotiaista (15,4 %) ja vähiten alle 25-vuotiaista (1,7 %). Kymmenykseen kuulumisen ei kuitenkaan kasva tasaisesti vaihdettaessa ikäryhmästä seuraavaan, joten oikeastaan vain nuorimmilla ikäryhmillä, eli alle 25-vuotiailla ja 25–35-vuotiailla, vaikuttaisi olevan eroa muihin ikäryhmiin. Nuorimpien ikäryhmien erot vanhimpiin ikäryhmiin ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Taulukko 9 Selittävien muuttujien suorat yhteydet osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumiseen (%)

Osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen

Sukupuoli		Ammatti	
Mies	10,86	Johtajat	32,01
Nainen	7,01	Erytisasiantuntijat	17,83
X ² -testi (1)	124,30***	Asiantuntijat	10,88
Ikä		Toimisto- ja asiakaspalvelu- työntekijät	6,97
alle 25-vuotiaat	1,74	Palvelu- ja myyntityöntekijät	5,29
25–35-vuotiaat.	5,85	Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	14,58
36–45-vuotiaat.	10,21	Rakennus-, korjaus- ja valmistus- työntekijät	7,54
46–55-vuotiaat.	12,06	Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	8,57
56–65-vuotiaat	13,98	Sotilaat	10,19
yli 65-vuotiaat	15,43	Muut työntekijät	3,04
X ² -testi (5)	961,40***	Ei toiminut ammatissa	7,02
Koulutus		X ² -testi (10)	767,56***
Perusaste tai ei koulutusta	4,56	Pääkaupunkiseutu	
Keskiaste	6,88	Ei	6,52
Korkeakoulutus	17,85	Kyllä	14,78
X ² -testi (2)	1 017,10***	X ² -testi (1)	468,44***
Siviilisääty		Ahvenanmaa	
Naimaton	4,75	Ei	8,90
Naimisissa	13,44	Kyllä	8,43
Eronnut	9,40	X ² -testi (1)	0,04
Leski	12,78		
X ² -testi (3)	560,86***		
Sosioekonominen asema			
Maatalousyrittäjät	21,32		
Muut yrittäjät	29,35		
Ylemmät toimihenkilöt	16,81		
Alemmat toimihenkilöt	6,65		
Työntekijät	3,63		
Opiskelijat	3,96		
Eläkeläiset	13,44		
Muut	2,05		
X ² -testi (7)	1 699,23***		

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Koulutustaso on yhteydessä osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen jälleen siten, että korkeakoulutetuista kuuluu huomattavasti enemmän kymmenykseen kuin keskiasteen tai perusasteen käyneistä. Korkeakoulutetuista kuuluu kymmenykseen lähes 18 prosenttia, keskiasteen käyneistä seitsemän prosenttia ja perusasteen käyneistä viisi

prosenttia. Korkeakoulutettujen ero alempiin koulutusasteisiin on khiin neliö -testin mukaan erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Siviilisäätö on puolestaan yhteydessä osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen siten, että naimattomista kuuluu kymmenykseen vähemmän kuin muista siviilisäädystä. Naimattomista kuuluu kymmenykseen viisi prosenttia. Vaikka muiden siviilisäätöjen välillä ei ole merkittävää eroa, eniten osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen vaikuttaisivat kuuluvaan naimisissa olevat, joista kuuluu kymmenykseen 13 prosenttia. Naimattomien ero muihin siviilisäätöihin on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Sosioekonomisella asemalla on myös yhteys osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Eniten kymmenykseen kuuluu yrittäjiä, maatalousyrittäjiä ja ylempiä toimihenkilöitä. Yrittäjistä tähän kymmenykseen kuuluu melkein kolmannes, maatalousyrittäjistä viidennes ja ylemmistä toimihenkilöistä 17 prosenttia. Aliedustetuimpia osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä ovat puolestaan muut, työntekijät ja opiskelijat. Näistä vähiten kymmenykseen kuuluu muista (2,1 %). Eläkeläiset ja alemmat toimihenkilöt puolestaan sijoittuvat jokseenkin keskivaiheille suhteessa muihin sosioekonomisiin asemiin. Sosioekonomisen aseman ryhmien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Myös ammatilla on yhteys osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Eniten kymmenykseen kuuluu johtajia, joista on kymmenyksessä kolmannes. Myös erityisasiantuntijoista kuuluu kymmenykseen 18 prosenttia ja maanviljelijöistä ja metsätyöntekijöistä 15 prosenttia. Vähiten osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu puolestaan muista työntekijöistä (3,0 %). Muiden ammattien osuudet kymmenykseen kuulumisessa ovat noin kymmenen prosentin luokkaa. Ammattien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Ahvenanmaalla ei ollut yhteyttä osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen, mutta pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu kymmenykseen enemmän kuin muualla Suomessa asuvista. Pääkaupunkiseudulla asuvista kuuluu osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen lähes 15 prosenttia, kun muualla Suomessa asuvista noin puolet tästä. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Näiden suorien yhteyksien mukaan osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu siis enemmän miehiä kuin naisia, enemmän vanhimpia kuin nuorimpia ikäryhmiä, enemmän korkeakoulutettuja kuin alemman koulutusasteen käyneitä, enemmän naimisissa olevia, leskiä ja eronneita kuin naimattomia, enemmän yrittäjiä ja maatalousyrittäjiä, mutta myös ylempiä toimihenkilöitä, kuin muun sosioekonomisen aseman omaavia, huomattavasti enemmän johtajia, mutta myös erityisasiantuntijoita sekä maanviljelijöitä ja metsätyöntekijöitä, kuin muiden ammattien edustajia sekä lisäksi enemmän pääkaupunkiseudulla asuvia kuin muualla Suomessa asuvia. Nämä tulokset ovat kuitenkin voimassa vain, kun muita muuttujia ei oteta huomioon. Tarkastellaan

seuraavaksi, miten nämä havaitut yhteydet muuttujat, kun muiden muuttujien vaikutus vakioidaan. Tämä esitetään taulukossa 12.

Ensimmäisessä mallissa tarkastellaan ainoastaan sosioekonomisen aseman yhteyttä osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Mallin 1 mukaan muut yrittäjät, maatalousyrittäjät, ylemmät toimihenkilöt ja eläkeläiset kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Eniten kymmenykseen vaikuttaisi kuuluvan yrittäjiä, joiden ero alempiin toimihenkilöihin on 19 prosenttiyksikön suuruinen. Sen sijaan alemmat toimihenkilöt kuuluvat todennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin työntekijät, opiskelijat ja muut. Näistä vähiten kymmenykseen kuuluu muita, jotka kuuluvat viisi prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Sosioekonomisten asemien väliset erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$).

Mallissa 2 huomioidaan sosioekonomisen aseman lisäksi sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn vaikutus osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisessa. Näiden muuttujien vakiointi ei muuta merkittävästi suorien yhteyksien kohdalla havaittua sukupuolten välistä eroa, sillä mallin 2 mukaan miehet kuuluvat viisi prosenttiyksikköä todennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin naiset. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Myös ikäryhmien yhteys kymmenykseen pysyy vakioinneista huolimatta kohtalaisen lineaarisena. 46–55-vuotiaita vanhemmat ikäryhmät kuuluvat todennäköisemmin ja 46–55-vuotiaita nuoremmat ikäryhmät epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen. Tällöin eniten kymmenykseen kuuluu yli 65-vuotiaita, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on yhdeksän prosenttiyksikön suuruinen, ja vähiten alle 25-vuotiaita, joiden ero 46–55-vuotiaisiin on seitsemän prosenttiyksikköä. Kaikkien ikäryhmien ero 46–55-vuotiaisiin on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Edellä mainittujen muuttujien vakioinnin jälkeen koulutuksen yhteys osinkotulojen kymmenykseen on kohtalaisen lineaarinen. Korkeakoulutetut kuuluvat kymmenen prosenttiyksikköä ja keskiasteen käyneet kaksi prosenttiyksikköä todennäköisemmin kymmenykseen kuin peruskoulun käyneet. Molemmat erot ovat erittäin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Vakiointien jälkeen siviilisäädyn erot ovat puolestaan erilaisia kuin suorien yhteyksien kohdalla. Ainoastaan eronneet kuuluvat epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin naimisissa olevat. Ero on kahden prosenttiyksikön suuruinen ja erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Muiden siviilisäättyjen välillä ei ole merkitsevää eroa, mutta leskiä vaikuttaisi kuuluvan kymmenykseen hieman muita siviilisäättyjä enemmän.

Sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn vakioinnit vaikuttavat sosioekonomisen aseman välisiin eroihin. Vakiointien jälkeen opiskelijat kuuluvat neljä prosenttiyksikköä todennäköisemmin, kun ennen vakiointeja opiskelijat kuuluvat neljä prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat

toimihenkilöt. Ero on vakiointien jälkeen tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja ennen vakiointeja erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Tämä muutos selittyy jälleen todennäköisimmin sillä, että opiskelijoihin kuuluu enemmän naisia kuin miehiä, enemmän nuorimpia kuin vanhimpia ikäryhmiä, enemmän alemmin koulutettuja kuin korkeakoulutettuja ja/tai enemmän eronneita kuin muun siviilisäädyn omaavia. Jokin tai jotkin näistä muuttujista tukahduttavat opiskelijoiden ja osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen välistä yhteyttä niin voimakkaasti, että yhteys vääristyy, kun kyseisiä muuttujia ei ole vakioitu.

Vakiointien jälkeen sosioekonomisen aseman ryhmä muut eivät eroa alemmista toimihenkilöistä, kun ennen vakiointeja muut kuuluvat viisi prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Tämä yhteyden katoaminen, eli näennäinen suhde, selittyy samoin kuin opiskelijoiden kohdalla. Lisäksi vakiointien jälkeen eläkeläiset kuuluvat edelleen todennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, mutta ero pienenee viidellä prosenttiyksiköllä. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun ennen vakiointeja se on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Eläkeläisten eron pieneneminen johtuu siitä, että eläkeläisten keskuudessa on todennäköisimmin enemmän miehiä kuin naisia, enemmän vanhimpia kuin nuorimpia ikäryhmiä, enemmän korkeakoulutettuja kuin alemmin koulutettuja ja/tai enemmän muita siviilisäätymiä kuin eronneita. Tämän vuoksi eläkeläisten yhteys kymmenykseen heikkenee, kun sukupuoli, ikä, koulutus ja siviilisäätymiä vakioidaan. Näiden sosioekonomisen aseman muutosten jälkeen siis ainoastaan työntekijät kuuluvat epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Ryhmä muut ei eroa alemmista toimihenkilöistä, kun taas jäljelle jäävät sosioekonomisen aseman ryhmät kuuluvat alempia toimihenkilöitä todennäköisemmin kymmenykseen.

Mallissa 3 tarkastellaan edellisten selittävien muuttujien lisäksi ammattia. Ammattien väliset erot muuttuvat vakiointien jälkeen jonkin verran suorista yhteyksistä. Johtajat ovat edelleen ainoa ammatti, joka kuuluu todennäköisemmin omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Ero näiden ammattiryhmien välillä on kahdeksan prosenttiyksikön suuruinen. Erityisasiantuntijat kuuluvat sen sijaan todennäköisemmin kymmenykseen kuin muut työntekijät, ammatissa toimimattomat, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, palvelu- ja myyntityöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä maanviljelijät ja metsätyöntekijät. Näiden perusteella osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluu vähiten muita työntekijöitä, joiden ero erityisasiantuntijoihin on seitsemän prosenttiyksikön suuruinen. Ero on maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden kohdalla lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden kohdalla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) ja muiden kohdalla erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Asiantuntijat, toimisto- ja

asiakaspalvelutyöntekijät sekä sotilaat eivät eroa erityisasiantuntijoista kymmenykseen kuulumisessa.

Taulukko 10 Osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuuluminen, logistinen regressioanalyysi (AME)

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Sosioekonominen asema (ref. alemmat toimihenkilöt)				
Maatalousyrittäjät	0.127*** (0.014)	0.101*** (0.012)	0.111*** (0.024)	0.113*** (0.024)
Muut yrittäjät	0.192*** (0.011)	0.139*** (0.009)	0.124*** (0.010)	0.123*** (0.010)
Ylemmät toimihenkilöt	0.126*** (0.008)	0.054*** (0.007)	0.020* (0.009)	0.019* (0.008)
Työntekijät	-0.034*** (0.006)	-0.022*** (0.006)	-0.010 (0.008)	-0.010 (0.008)
Opiskelijat	-0.036*** (0.006)	0.041** (0.013)	0.055*** (0.014)	0.051*** (0.013)
Eläkeläiset	0.082*** (0.007)	0.015* (0.007)	0.042*** (0.010)	0.044*** (0.010)
Muut	-0.047*** (0.005)	-0.005 (0.007)	0.015 (0.009)	0.014 (0.009)
Sukupuoli (ref. miehet)				
		-0.051*** (0.004)	-0.049*** (0.004)	-0.048*** (0.004)
Ikä (ref. 46–55 vuotiaat)				
alle 25-vuotiaat		-0.065*** (0.007)	-0.059*** (0.007)	-0.061*** (0.007)
25–35-vuotiaat		-0.055*** (0.006)	-0.053*** (0.006)	-0.056*** (0.006)
36–45-vuotiaat		-0.023*** (0.006)	-0.021*** (0.005)	-0.025*** (0.005)
56–65-vuotiaat		0.049*** (0.007)	0.049*** (0.006)	0.049*** (0.007)
yli 65-vuotiaat		0.090*** (0.013)	0.098*** (0.013)	0.093*** (0.013)
Koulutus (ref. Perusaste tai ei koulutusta)				
Keskiaste		0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.019*** (0.004)
Korkeakoulutus		0.101*** (0.006)	0.090*** (0.006)	0.085*** (0.006)
Siviilisääty (ref. naimisissa)				
Naimaton		0.002 (0.005)	0.004 (0.005)	0.001 (0.005)
Eronnut		-0.022*** (0.006)	-0.022*** (0.006)	-0.026*** (0.005)
Leski		0.011 (0.010)	0.012 (0.010)	0.014 (0.010)
Ammatti (ref. Erityisasiantuntijat)				
Sotilaat			-0.031 (0.043)	-0.020 (0.042)
Johtajat			0.079***	0.073***

			(0.014)	(0.013)
Asiantuntijat			-0.021	-0.012
			(0.012)	(0.011)
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät			-0.023	-0.016
			(0.016)	(0.015)
Palvelu- ja myyntityöntekijät			-0.048***	-0.034**
			(0.011)	(0.011)
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.			-0.045*	-0.018
			(0.017)	(0.018)
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät			-0.057***	-0.041***
			(0.012)	(0.011)
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät			-0.038**	-0.019
			(0.013)	(0.013)
Muut työntekijät			-0.071***	-0.056***
			(0.015)	(0.015)
Ei toiminut ammatissa			-0.068***	-0.053***
			(0.011)	(0.011)
Pääkaupunkiseutu (<i>ref. ei asu pk-seudulla</i>)				0.069***
				(0.004)
Ahvenanmaa (<i>ref. ei asu Ahvenanmaalla</i>)				0.034*
				(0.014)
N	27142	27142	27142	27142
R²	0.106	0.162	0.168	0.188
BIC	15967.03	15076.00	15070.37	14740.32

Tilastollinen merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Ammatin vakiointi ei kuitenkaan vaikuta edellä havaittuihin sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn eroihin. Sen sijaa sosioekonomisen aseman erot muuttuvat jälleen vakioinnin myötä. Ammatin vakioinnin jälkeen ylemmät toimihenkilöt kuuluvat edelleen todennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt, mutta ero pienenee kolmella prosenttiyksiköllä. Ero on lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$), kun se on ennen vakiointia erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Eron pieneneminen johtuu siitä, että ylempiin toimihenkilöihin kuuluu enemmän esimerkiksi johtajia tai erityisasiantuntijoita kuin muita työntekijöitä tai ammatissa toimimattomia. Tämän vuoksi havaittu yhteys heikkenee, kun ammatti vakioidaan. Opiskelijoiden ja eläkeläisten kohdalla tapahtuu sen sijaan päinvastainen muutos, kun ammatti vakioidaan. Molempien todennäköisyys kuulua osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen suhteessa alempiin toimihenkilöihin kasvaa. Muutokset selittyvät sillä, että opiskelijoihin ja eläkeläisiin kuuluu enemmän esimerkiksi ammatissa toimimattomia tai muita työntekijöitä kuin johtajia, minkä vuoksi yhteys vahvistuu, kun ammatti vakioidaan. Tällöin ammatti siis tukahduttaa osittain näiden ryhmien ja osinkotulojen suurituloisimman kymmenyksen välistä yhteyttä. Lisäksi ammatin vakioinnin jälkeen työntekijät eivät enää eroa alemmista toimihenkilöistä, kun ennen vakiointia työntekijät kuuluvat kaksi prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin alemmat toimihenkilöt. Jälleen kyseessä on näennäinen suhde, joka

selittyy samoin kuin opiskelijoiden ja eläkeläisten kohdalla. Tämän vuoksi yhteys katoaa, kun ammatti vakioidaan.

Viimeisessä mallissa vakioidaan edellisten muuttujien lisäksi asuinalueiden vaikutus. Tämän mallin 4 mukaan asuinalueiden erot ovat hieman erilaisia kuin suorien yhteyksien kohdalla, sillä jälleen muiden muuttujien vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat. Ero on kolme prosenttiyksikköä ja lähes tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat puolestaan seitsemän prosenttiyksikköä todennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat, kun kaikki muut selitettävät muuttujat ovat vakioituja. Ero on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Asuinalueiden vakiointi ei kuitenkaan muuta merkittävästi sukupuolen, iän, koulutuksen ja siviilisäädyn välisiä eroja. Sen sijaan ammattiryhmien väliset erot muuttuvat hieman. Palvelu- ja myyntityöntekijät kuuluvat edelleen epätodennäköisemmin osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat, mutta vakiointien myötä ero pienenee puoleltoista prosenttiyksiköllä. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$), kun ero ennen vakiointia on erittäin tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Lisäksi maanviljelijät ja metsätyöntekijät sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijät eivät aluemuuttujien vakioinnin jälkeen eroa enää erityisasiantuntijoista, kun ennen vakiointia molemmat ryhmät kuuluvat epätodennäköisemmin kymmenykseen kuin erityisasiantuntijat. Molemmat yhteydet siis katoavat, kun aluemuuttujat vakioidaan. Kaikkien näiden ammattiryhmien muutokset mallien 3 ja 4 välillä selittyvät sillä, että näiden ammattien edustajat asuvat enemmän muualla Suomessa kuin pääkaupunkiseudulla ja/tai Ahvenanmaalla, minkä vuoksi havaitut yhteydet heikkenevät tai katoavat, kun aluemuuttujat vakioidaan. Asuinalueiden vakiointi ei puolestaan vaikuta sosioekonomisen aseman välisiin eroihin.

Kuten muiden suurituloisimpien kymmenysten tarkastelun kohdalla, myös tässä mallin selityksaste paranee, kun selitettäviä muuttujia lisätään malliin. Mallin 1 pseudo-selityksaste on 11 prosenttia, kun se on mallissa 4 19 prosenttia.

Kun kaikkien selittävien muuttujien vaikutus on otettu huomioon taulukon 12 mallissa 4, saadaan hieman erilaisia tuloksia osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen liittyvistä sosiodemografisista tekijöistä, kuin ennen vakiointeja taulukossa 11. Ennen vakiointeja edustetuimpia kymmenyksessä ovat yrittäjät ja maatalousyrittäjät, kun vakiointien jälkeen näiden lisäksi edustetuimpia ovat myös opiskelijat ja eläkeläiset. Aliedustetuimpia sen sijaan ovat ennen vakiointeja muut, työntekijät ja opiskelijat, kun taas vakiointien jälkeen työntekijät, alemmat toimihenkilöt ja muut. Vakiointien myötä opiskelijoiden ja eläkeläisten osuudet osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä siis kasvavat, kun taas alempien toimihenkilöiden osuus laskee.

Sosioekonomisen aseman, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, ammatin ja asuinalueiden vaikutusten vakioinnin jälkeen sukupuolten välinen ero pysyy ennallaan. Vakioinneista huolimatta miehet kuuluvat, kuten aikaisempien tulosten kohdalla, naisia enemmän suurituloisimpaan kymmenykseen. Muiden muuttujien vaikutus ei myöskään vaikuta merkittävästi ikäryhmien välisiin eroihin. Ikäryhmien yhteys osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen on kohtalaisen lineaarinen, jolloin eniten kymmenykseen kuuluu yli 65-vuotiaita ja vähiten alle 25-vuotiaita. Osinkotulojen suurituloisimpaan kymmenykseen kuulumisen kasvaa siis tulosten mukaan iän noustessa.

Koulutuksen lineaarinen yhteys kymmenykseen puolestaan vahvistuu vakiointien myötä. Siviilisäädyn yhteys kymmenykseen puolestaan muuttuu muiden selittävien muuttujien vakioinnin jälkeen. Aliedustetuimpia osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä ovat vakiointien jälkeen eronneet ja ennen vakiointeja naimattomat. Vakiointien jälkeen eronneiden osuus siis kymmenyksessä laskee, kun taas naimattomien nousee.

Sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, sosioekonomisen aseman ja asuinalueiden vakioinnin jälkeen edustetuimman ammatti kymmenyksessä on jälleen johtajat, kun ennen vakiointeja edustetuimpia ovat johtajat, mutta myös erityisasiantuntijat sekä maanviljelijät ja metsätyöntekijät. Sen sijaan aliedustetuimpia osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä ovat vakiointien jälkeen muut työntekijät, ammatissa toimimattomat, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät sekä palvelu- ja myyntityöntekijät, kun ennen vakiointeja aliedustetuimpia ovat ainoastaan muut työntekijät.

Alue-erot ovat pääkaupunkiseudun kohdalla yhteneviä ennen ja jälkeen vakiointien. Pääkaupunkiseudulla asuvat kuuluvat omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen huomattavasti muualla Suomessa asuvia enemmän. Sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, sosioekonomisen aseman ja ammatin vakioinnin jälkeen myös Ahvenanmaalla asuvat kuuluvat todennäköisemmin tähän kymmenykseen kuin muualla Suomessa asuvat, kun ennen vakiointeja eroa Ahvenanmaan ja muun Suomen välillä ei ole.

6 YHTEENVETO

Suomen koko väestön tulot eivät ole palautuneet 1990-luvun alun lamaa edeltäneelle tasolle. Tämä havaitaan niin bruttotulojen kuin käytettävissä olevien tulojen mukaisessa tarkastelussa. Kuitenkin suurituloisimpien tulot ovat kasvaneet selkeästi muuta väestöä enemmän 1990-luvun laman jälkeen. Suurituloisimpien kymmenysten tulot olivat vuonna 2013 korkeammalla tasolla kuin 1990-luvun laman aikaan, kun taas muun väestön tulot olivat vuonna 2013 jopa alemmalla tasolla kuin 1990-luvun laman aikaan. Muun väestön tulot vaikuttaisivatkin olleen laskussa vuoden 2008 finanssikriisistä asti. Tuloerojen kasvu vuosien 1987–2013 välisenä aikana kertoo suurituloisimpien eriytymisen kasvusta. Suurituloisimpien bruttotulot olivat vuonna 2013 noin kolminkertaiset ja käytettävissä olevat rahatulot noin kaksinkertaiset verrattuna muuhun väestöön. Tulojen kehitys ei siis ole ollut Suomessa tasa-arvoista suurituloisimpien kymmenysten ja muun väestön välillä.

Vaikka suurituloisimpien tulojen ero muuhun väestöön oli vuonna 2013 suurempaa bruttotulojen kuin käytettävissä olevien rahatulojen kohdalla, bruttotulojen kohdalla suurituloisimpien kymmenysten ja muun väestön tulokehitys on ollut lähes samansuuntaista. Sen sijaan suurituloisimpien eriytyminen muusta väestöstä havaitaan selkeästi käytettävissä olevien rahatulojen mukaisen tarkastelun, eli verotuksen jälkeen. Suurituloisimpien käytettävissä olevat rahatulot ovat kasvaneet huomattavasti enemmän 1990-luvun laman jälkeen kuin muun väestön. Tämä havaitaan kaikkien eri suurituloisimpien kymmenysten kohdalla, mutta jyrkintä käytettävissä olevien rahatulojen kasvu on ollut, eli suurituloisten eriytyminen ollut vahvinta, yleisen ja palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen kohdalla.

Vaikka Suomen suurituloisimpien osuus on hyvin pieni verrattuna muuhun maailmaan (Roine 2015, 30–35), vahvinta suurituloisuus on Suomessa palkkatulojen perusteella, sillä palkkatulojen suurituloisimman kymmenyksen bruttotulot ja käytettävissä olevat rahatulot ovat korkeammat kuin muiden tutkielmassa käytettyjen kymmenysten. Etenkin ylimpien ammattien ja johtajien optio-ohjelmia on pidetty merkittävänä syynä suurituloisimpien palkkatulojen nousuun. Optio-ohjelmat yleistyivät 1990-lvulla Suomessa, ja niillä pyritään kannustamaan yhtiön johtajia tekemään päätöksiä yhtiön osakekurssien ja omistaja-arvon edun mukaisesti. Optio tarkoittaa, että option saaja voi ostaa yhtiön osakkeita niiden käypää arvoa alempaan hintaan sovitun ajanjakson päästä. Tällöin pörssikurssien nousu tarkoittaa myös johtajien palkkion nousua. (Heino 2011, 523–525.) Heikointa suurituloisuus on sen sijaan omaisuus- ja osinkotulojen perusteella. Suomalaisten onkin todettu olevan melko välinpitämättömiä sijoittamista kohtaan sekä pitävän sijoitustietämystään huonona ja sijoituskohteita kalliina, minkä vuoksi suomalaiset ovat hyvin varovaisia sijoittajia (Europaeus 2012; Herala 2015).

Suurituloisten tulojen kasvu ja tuloerojen taustalla on pidetty optio-ohjelmien lisäksi myös vuoden 1993 pääomatulojen veromuutosta, mikä mahdollisti pääomatulojen

karttumisen. Etenkin suurituloisille on edullisempaa saada tulonsa kevyemmin verotettuina pääomatuloina kuin progressiivisesti verotettuina palkkatuloina. (OECD 2011; Riihelä ym. 2010; Roine 2015). Koska suurituloisten eriytyminen havaitaan etenkin käytettävissä olevien rahatulojen perusteella, voidaan todeta verojen tuloja tasaavan vaikutuksen laskeneen ja suurituloisimpien kymmenyksen verotuksen keventyneen 1990-luvun puolivälin jälkeen verrattuna muuhun väestöön. Koska palkkatulojen perusteella suurituloisuus on Suomessa suurinta, mahdollisten vero- tai muiden muutosten tulisi kuitenkin keskittyä pääomatuloja enemmän palkkatuloihin. Etenkin optio-ohjelmat, jotka kasvattavat ylimpien ammattien ja johtajien vuosipalkkoja huomattavasti, vaativat lähempää tarkastelua. Toisaalta esimerkiksi veromuutokset voisivat suurituloisten verojen kiristämisen sijaan kohdistua yhtä lailla muun väestön verotuksen keventämiseen.

Tässä tutkielmassa käytetyt eri suurituloisuuden lajit kertovat siis esimerkiksi siitä, miten eri tulolajit jakautuvat Suomessa. Näiden eri suurituloisuuden lajien perusteella voidaan pohtia, onko tulolajien jakautuminen oikeudenmukaista ja millaisia tulolajeihin kohdistuvia muutoksia saatettaisiin tarvita taloudellisen eriarvoisuuden tasaamiseksi. Joka tapauksessa, vaikka Suomessa tuloerot ovat kansainvälisesti verrattuna hyvin pieniä, ei Suomessa ole silti saavutettu taloudellista tasa-arvoa, mikä johtuu osin verotusjärjestelmästä.

Keitä Suomen suurituloisimpiin kymmenyksiin sitten kuuluu? Suurituloisimpiin kymmenyksiin liittyvät sosiodemografiset tekijät on esitetty taulukossa 13. Nämä tulokset ovat voimassa, kun muiden mukana olleiden muuttujien vaikutus on vakioitu. Jo aikaisemmin todettu tulojen alueellinen jakautuminen on myös tässä voimassa. Kaikkiin kymmenyksiin kuuluu enemmän pääkaupunkiseudulla ja Ahvenanmaalla asuvia kuin muualla Suomessa asuvia.

Yleisimmässä suurituloisimmassa kymmenyksessä sukupuolten välillä ei ole eroa, mutta muissa kymmenyksissä on miehiä huomattavasti enemmän kuin naisia. Miehillä on todettu olevan suuremmat ansio-, tuotannontekijä-, brutto- ja käytettävissä olevat rahatulot kuin naisilla (Riihelä ym. 2014), ja usein sukupuolten tuloeroa selitetään esimerkiksi sukupuolten erilaisella koulutuksella tai ammattivalinnoilla. Koulutusasteen, ammatin, sosioekonomisen aseman, iän, siviilisäädyn ja asuinalueen vakioinnista huolimatta miehet sijoittuvat naisia enemmän kolmeen suurituloisimpaan kymmenykseen. Monet aikaisemmat tutkimukset ovatkin todenneet, että esimerkiksi miesten ja naisten erilaisesta koulutuksellisesta pätevyydestä tai koulutusvalinnoista huolimatta miesten tulot ovat huomattavasti naisten tuloja suuremmat (ks. esim. Bihagen ym. 2014). Naisia on myös siirtynyt aiempaa enemmän korkea-asemaisiin ammatteihin, ja esimerkiksi naisten osuus johtajista on kasvanut huomattavasti. Tästä huolimatta naisten ja miesten välillä on palkkaeroa, ja esimerkiksi naisjohtajien palkka oli noin 79 prosenttia miesjohtajien palkasta vuonna 2009. (Idman 2011.) Sukupuolten taloudellinen

epätasa-arvo elä siis yhä vahvasti, ja tämä näkyy hyvin suurituloisimmissa kymmenyksissä.

Taulukko 11 Suurituloisiin kymmenyksiin liittyvät sosiodemografiset tekijät

	Yleinen suurituloisin kymmenys	Palkkatulojen suurituloisin kymmenys	Omaisuuksitulojen suurituloisin kymmenys	Osinkotulojen suurituloisin kymmenys
Sukupuoli	–	Miehiä	Miehiä	Miehiä
Ikä	alle 25-v. 56–65-v.	46–55-v.	56–65-v. yli 65-vuotiaita	56–65-v. yli 65-vuotiaita
Koulutus	Korkeakoulutettuja	Korkeakoulutettuja	Korkeakoulutettuja	Korkeakoulutettuja
Siviilisäätty	Naimisissa olevia	Naimisissa olevia, eronneita, leskiä	Leskiä	Naimisissa olevia, naimattomia, leskiä
Sosioekonominen asema	Yrittäjiä, ylempiä toimihenkilöitä	Ylempiä toimihenkilöitä, työntekijöitä	Maatalousyrittäjiä, yrittäjiä, eläkeläisiä	Yrittäjiä, maatalousyrittäjiä
Ammatti	Johtajia	Johtajia	Johtajia	Johtajia
Asuinalue	Pääkaupunkiseutu, Ahvenanmaa	Pääkaupunkiseutu, Ahvenanmaa	Pääkaupunkiseutu, Ahvenanmaa	Pääkaupunkiseutu, Ahvenanmaa

Ikärakenteet ovat suurituloisimmissa kymmenyksissä sen sijaan hieman erilaiset. Yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä on ikäryhmistä eniten alle 25-vuotiaita sekä 56–65-vuotiaita. Nuorten suurituloisimpaan kymmenykseen sijoittumisen syynä voi olla esimerkiksi nuorten kasvanut startup-yrittäjäyys. Startup-yrityksistä on viime vuosina tullut kasvava ilmiö, kun etenkin nuoret ovat perustaneet uusia innovatiivisia teknologia- ja informaatioyrityksiä. Riihelä ym. (2014) puhuvatkin kohorttivaikutuksesta, kun eri sukupolvien tulokehitykseen vaikuttavat eri yhteiskunnan ja talouden muutokset. Nämä muutokset vaativat etenkin nuorimmilta sukupolvilta uusia taitoja, mikäli he haluavat pysyä tulokehityksessä mukana. Palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä on puolestaan eniten 45–55-vuotiaita. Tulos on yhteneväinen Riihelän ym. (2014) ennustaman ansiotulojen ja iän käänteisen U:n mallisen yhteyden kanssa, kun muut tekijät ovat vakioituja. Keski-ikäisiä pidetään usein parhaassa työiässä olevina, joten on odotettua, että palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä on eniten 45–55-vuotiaita. Sekä omaisuustulojen että osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä on puolestaan eniten 55–65-vuotiaita ja yli 65-vuotiaita. Vaikka menestyneiden nuorten startup-yrittäjien määrä onkin kasvaneet viime vuosien aikana, vanhimpien ikäryhmien pääomatulot ovat kuitenkin kasvaneet huomattavasti enemmän kuin muiden ikäryhmien (Riihelä ym. 2014). Vanhemmilla ikäryhmillä voi olla esimerkiksi nuorempia ikäryhmiä enemmän resursseja keskittyä sijoittamiseen menestyksekkäästi. Perhe- ja työelämän ruuhkavuosien jälkeen vapautunut aika, kokemuksen kautta kartutettu tieto ja taito sekä

esimerkiksi velkataakan keventymisestä kasvanut varallisuus voidaan haluta sijoittaa tuotteliaasti. Omaisuustuloihin kuuluvat myös yksityiseen vakuutukseen perustuvat eläkkeet, jotka mitä oletettavammin keskittyvät vanhimmille ikäryhmille.

Kaikkiin suurituloisiin kymmenyksiin kuuluu huomattavasti enemmän korkeakoulutettuja kuin alemman koulutuksen omaavia. Monen tutkimuksen mukaan korkeakoulutuksella sekä tuloilla onkin selkeä yhteys, vaikka muita ominaisuuksia vakioitaisiinkin (ks. esim. Hämäläinen & Uusitalo 2003; Maliranta 2004). Koulutuksen tuottoasteeksi on arvioitu jopa 14 prosenttia, eli jokainen koulutusvuosi lisäisi elämän aikaisia tuloja 14 prosentilla (Hämäläinen & Uusitalo 2003). Korkeakoulutuksen yhteys korkeisiin tuloihin alempia koulutusasteita enemmän on kohtalaisen selkeää. Korkeakoulutetut usein sijoittuvat korkea-asemaisiin ja -palkkaisiin ammatteihin alemman koulutuksen käyneitä todennäköisemmin. Korkeakoulutetuilla voi myös olla enemmän esimerkiksi kulttuurista pääomaa, jota he pystyvät hyödyntämään menestyäkseen taloudellisesti yhteiskunnassa.

Edustetuimmat siviilisäädyt ovat hieman erilaisia eri suurituloisimmissa kymmenyksissä. Yleisessä suurituloisimmassa kymmenyksessä on eniten naimisissa olevia ja omaisuustulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä puolestaan leskiä. Sen sijaan palkkatulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä on vähemmän naimattomia kuin muita siviilisäätymiä ja osinkotulojen suurituloisimmassa kymmenyksessä vähemmän eronneita kuin muita siviilisäätymiä. Vaikka siviilisäädyn voisi olettaa olevan yhteydessä ikään, on muistettava, että kaikkien muiden tekijöiden vaikutus, myös iän, on tässä vakioitu. Siviilisäädyn yhteys suurituloisuuteen ei olekaan kovin yksiselitteinen, ja jotta voitaisiin esittää syitä siviilisäädyn ja tulojen yhteyteen, tarvittaisiin laajempaa tutkimusta esimerkiksi eri siviilisäätymien erilaisista pääomista, ajankäytöstä tai riskinottokyvystä. Tulosten perusteella siviilisäätymien välillä on kuitenkin eroa suurituloisiin kuulumisessa.

Kaikkiin suurituloisiin kymmenyksiin kuuluu muita ammattien edustajia enemmän johtajia. Tämä on myös kohtalaisen odotettua, koska yleisesti mitä korkeamman asemaisempi ammatti on, sitä korkeampi on myös palkkataso. Johtajat ovat Tilastokeskuksen hierarkkisen ammattiluokituksen ylin ryhmä. Korkeamman palkkatason lisäksi johtajilla voi olla karttunut enemmän tietoa ja taitoa, jotta he voivat tehdä tuottavia sijoituksia verrattuna muihin ammattiryhmiin. Lisäksi johtajilla on varmasti ammattiryhmistä eniten vastuuta kannettavanaan, ja he ovat tottuneet ottamaan riskejä. Molemmat ovat ominaisuuksia, joita menestyvä sijoittaja tarvitsee. Kuitenkin merkittävimpänä syynä johtajien sijoittumiseen suurituloisiin kymmenyksiin on pidetty optio-ohjelmia, sillä optiot kasvattavat johtajien tuloja merkittävästi. Tilastokeskuksen mukaan optiovoittoja ja osakepalkkioita ollaan maksettu Suomessa vuoteen 2009 asti 5,4 miljardia euroa (Heino 2011, 526).

Lisäksi sosioekonomisesta asemasta kuuluu yleiseen suurituloisimpaan kymmenykseen eniten yrittäjiä ja ylempiä toimihenkilöitä. Vaikka tässä ammatin vaikutus on vakioitu, yrittäjien ja ylempien toimihenkilöiden kohdalla on kyse melko samasta tilanteesta kuin edellä johtajien kohdalla. Yrittäjillä ja ylemmillä toimihenkilöillä on usein korkeapalkkaisempi ammatti sekä todennäköisesti enemmän esimerkiksi riskinottokykyä, kokemusta ja taitoa kuin muilla sosioekonomisen aseman omaavilla, minkä vuoksi yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt sijoittuvat tulojakauman yläpäähän. Myös optio-ohjelmat koskevat usein yhtiön johtajien lisäksi muita avainasemassa olevia korkea-asemaisia henkilöitä (Heino 2011). Palkkatulojen suurituloisimpiin kymmenykseen kuuluu puolestaan eniten ylempiä toimihenkilöitä sekä työntekijöitä. Työntekijöiden sijoittuminen suurituloisimpaan kymmenykseen voi johtua esimerkiksi siitä, että joidenkin erityisammattien kohdalla sosioekonominen asema on melko epätarkka, jolloin esimerkiksi ryhmän työntekijät alle kuuluu melko eritasoisia työntekijöitä. Omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimpiin kymmenykseen kuuluu puolestaan eniten yrittäjiä sekä maatalousyrittäjiä. Omaisuustulojen suurituloisimpiin kuuluu näiden lisäksi vielä enemmän eläkeläisiä kuin muun sosioekonomisen aseman omaavia. Yrittäjien tulot ovatkin kasvaneet 1990-luvulta asti verrattuna muihin. Yrittäjien, joilla on viisi tai enemmän työntekijää, suurin tulonlähde on vuodesta 2009 asti olleet omaisuustulot. (Okkonen 2011.) Yrittäjät voivat nostaa tulonsa palkka-, yrittäjä- tai omaisuustuloina, mutta usein edullisinta yrittäjille on kevyemmän verotuksen vuoksi saada tulonsa pääomatuloina. Jos yrittäjät saavat tulonsa suurimmaksi osaksi omaisuustuloina, ei ole yllättävää, että juuri yrittäjät sijoittuvat omaisuus- ja osinkotulojen suurituloisimpiin kymmenykseen enemmän kuin muun sosioekonomisen aseman omaavat. Omaisuustuloihin kuuluvien yksityisiin vakuutuksiin perustuvien eläkkeiden lisäksi eläkeläisten sijoittuminen omaisuustulojen suurituloisimpaan kymmenykseen voi kertoa myös vapautuneista resursseista, joita halutaan hyödyntää sijoittamiseen.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat osaltaan yhteneviä esimerkiksi Saezin (2013) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan Yhdysvaltojen suurituloisimpiin kuuluu eniten työtätekeviä rikkaita, korkeasti palkattuja työntekijöitä sekä uusia yrittäjiä. On kuitenkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu mukana olevien muuttajien yhdysvaikutuksia, eli interaktioita. Esimerkiksi tutkimalla koulutuksen ja sosioekonomisen aseman tai koulutuksen ja ammatin interaktion yhteyttä suurituloisuuteen, saataisiin varmasti laajempi käsitys suurituloisuuteen liittyvistä väestön ominaisuuksista, kuin yksittäisten muuttajien perusteella.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tarkoitus oli tarkastella sitä, millaista suurituloisuus on Suomessa. Tätä tarkasteltiin eri tulolajien mukaisten suurituloisimpien kymmenysten ja niihin liittyvien väestön ominaisuuksien mukaan. Kaikkien eri tulolajien mukaisten suurituloisimpien kymmenysten perusteella Suomessa suurituloiset ovat eriytyneet vahvasti muusta väestöstä. Tämä havaittiin etenkin käytettävissä olevien tulojen perusteella. Suurinta suurituloisuus on kuitenkin palkkatulojen perusteella ja pienintä omaisuus- ja osinkotulojen perusteella. Sosiodemografisen taustan perusteella suurituloisimpiin kuuluu Suomessa eniten miehiä, korkeakoulutettuja, vanhimpia ikäryhmiä, johtajia, yrittäjiä ja ylempiä toimihenkilöitä sekä pääkaupunkiseudulla ja Ahvenanmaalla asuvia. Edellisessä luvussa käsiteltiin syitä, miksi suurituloisuus keskittyy juuri näille väestöryhmille. Mitä tulokset sitten tarkoittavat?

Suurituloisten eriytyneiden tulojen on todettu olevan osasyynä viimeisten 20 vuoden aikana kasvaneisiin tuloeroihin (Cingano 2014, 6). Etenkin keskustelu siitä, saavatko rikkaat rikastua entisestään, vai pitäisikö suurituloisten yhä vahvistuvaa asemaa pyrkiä rajoittamaan esimerkiksi institutionaalisilla tekijöillä, käy vilkkaana. Tuloerojen vaikutus talouskasvuun on etenkin yksi ikuisuuskeskusteluista tutkijoiden keskuudessa, eikä voida yksiselitteisesti todeta, ovatko tuloerot haitaksi vai hyödyksi talouskasvulle. Kuitenkin viime tutkimusten mukaan nimenomaan pitkän aikavälin tuloerot ovat haitta talouskasvulle. (ks. esim. Ylönen 2012.)

Tuloerojen on kuitenkin todettu luovan niin sosiaalisia, poliittisia kuin taloudellisia ongelmia (OECD 2011). Maissa, joissa tulot ovat jakautuneet tasaisemmin on todettu olevan esimerkiksi korkeampi ihmisten välinen luottamus, parempi terveys, parempi koettu hyvinvoinnin taso, pidempi elinajanodote, pienempi lapsikuolleisuus sekä vähemmän henkirikoksia kuin maissa, jossa tuloerot ovat suuret. Lisäksi instituutioiden erot ja niiden vaikutus eri väestöryhmien hyvinvointiin on vahvempaa suurten tuloerojen maissa. Suurten tuloerojen maissa esimerkiksi koulutus, toimeentulo ja terveydenhoito riippuvat luokka-asemasta, jolloin väestöryhmien hyvinvointierot johtuvat julkisten palveluiden heikosta laadusta. (Hiilamo & Kangas 2012, 122.) Tuloerojen vähäisyys onkin yhteydessä moniin yhteiskunnan suopeisiin piirteisiin, ja hyvinvointivaltion tärkeimpiä tehtäviä on talouskasvusta huolimatta väestöryhmien tasa-arvon edistäminen esimerkiksi tasaamalla tuloeroja ja pyrkimällä vähentämään taloudellista eriarvoisuutta (Cingano 2014, 18).

Yhteiskunnallisesti on tärkeää huomioida, että tuloeroihin voidaan vaikuttaa poliittisella päätöksenteolla. Etenkin verotuksen, valtion maksamien tulonsiirtojen ja yhteiskunnallisten palvelujen avulla pyritään tasaamaan väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja tuloeroja. Kuitenkin verotuksen ja valtion maksamien tulonsiirtojen tuloja uudelleen jakava vaikutus on laskenut huomattavasti viimeisen 20 vuoden aikana, eivätkä

valtion maksamat tulonsiirrot ole noudattaneet keskitulojen nousua. Nämä ovat osaltaan kasvattanut tuloeroja, ja syynä on pidetty osin valtion pyrkimystä taloudelliseen kannustavuuteen ja tehokkuuteen. Lisäksi tulonsiirtojärjestelmien on todettu luovan kannustinloukkuja, jolloin työnteke on tulonsiirtojen ja verotuksen takia taloudellisesti kannattamatonta. Syynä kannustinloukkujen muodostumiseen ovat etenkin työttömyysturvaetuudet, yleinen asumistuki, toimeentulotuki, ansiotulojen verotus, tulonsiirtojen yhtäaikainen saanti ja ansiotulojen kasvusta aiheutuva sosiaaliturvaetuuksien menettäminen sekä ansiotulojen verotuksen nousu. (Parpo 2004.)

Tuloerojen tasaamiseen liittyvät kysymykset tulevat olemaan tärkeitä taloudellista eriarvoisuutta koskevia kysymyksiä tulevaisuudessa. On esimerkiksi esitetty, että suurituloisten kiristetty verotus saattaisi vähentää heidän halujaan kerryttää tuloja. Tällöin suurituloiset saattaisivat siirtää tulojaan ajallisesti sellaiseen hetkeen, jolloin verotus on matalampaa, tai he saattaisivat hajauttaa tulojaan, jolloin esimerkiksi yhä suurempi osa ylempien ammattien palkasta maksettaisiin osakeoptioina. (Volscho & Kelly 2012, 682.) Nämä puolestaan kasvattaisivat tuloeroja, jolloin verotuksen tuloja tasaava vaikutus olisi osin tehotonta. Toisaalta osa tutkijoista on esittänyt, että tarvittavien muutosten tulisi koskea nimenomaan pienituloisia, sillä kasvaneiden tuloerojen taustalla on myös pienituloisimpien heikentynyt asema (Cingano 2014). Ongelmana saattaisivat kuitenkin olla kannustinloukut, jotka heikentäisivät työnteon kannattavuutta. Tulevaisuudessa joudutaan varmasti pohtimaan yhä enemmän, miten yksilöiden hyvinvoinnin vastuu tulisi jakaa yhteiskunnan ja yksilön itsensä kesken, ja voitaisiinko esimerkiksi yksityistämisellä ja yhtiöittämisellä löytää ratkaisu taloudellisen tehokkuuden ja väestöryhmien välisen tasa-arvon saavuttamiseksi.

On kuitenkin hyvä muistaa, että tässä tutkielmassa tarkasteltiin ainoastaan tulojen mukaista suurituloisuutta. Puhuttaessa taloudellisesta eriarvoisuudesta on olennaista, miten tuloeroja tai taloudellista eriarvoisuutta mitataan, ja mitä siihen luetaan kuuluvaksi. Pelkillä tuloilla tai tuloeroilla ei voidakaan mitata täysin elintasoja tai taloudellista eriarvoisuutta, vaan huomioon tulisi ottaa muitakin taloudellisia ja hyvinvointiin liittyviä ilmiöitä. Tässä tutkielmassa pohdittiin esimerkiksi työttömyyden, köyhyysriskin ja erilaisten etuuksien yhteyttä taloudelliseen eriarvoisuuteen. Tärkeää olisi tarkastella myös kulutusta, sillä se heijastaa yksilön materiaalista hyvinvointia (Niemelä 2005, 60). Objektivisen hyvinvoinnin lisäksi olisi myös olennaista huomioida väestön subjektiivinen hyvinvointi esimerkiksi tarkastelemalla, millainen on eri väestöryhmien kokemus omasta taloudellisesta riittäväyydestään tai omasta taloudellisesta asemastaan.

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin suurituloisuutta tulolajien ja väestön ominaisuuksien avulla. Tulevaisuudessa suurituloisten tutkimista voitaisiin laajentaa esimerkiksi interaktioihin, eli siihen, millaista on väestön ominaisuuksien kuten koulutuksen ja ammatin yhteisvaikutus suurituloisuuteen, suurituloisimmille suunnattuihin haastatteluihin tai Suomen eliitin tutkimiseen.

Suomen tuloerojen ei ole todettu palanneen 1990-luvun lamaa edeltäneelle tasolle, vaikka viime vuosina tuloerojen on todettu hieman kaventuneen. Esimerkiksi vuonna 2014 Suomen Gini-kerroin oli noin viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 1994. Kansainvälisesti vertailtuna Suomen tuloerot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä, ja Suomen on todettu olevan maailman tasa-arvoisimpia maita tuloerojen suhteen. (OECD 2016.) Silti suurituloisuutta on tärkeää tarkastella siinä missä tuloeroja tai pienituloisuuttakin. Tuloerojen merkitys riippuu pitkälti siitä, mitkä väestön ominaisuudet liittyvät suurituloisuuteen ja miksi. Tämän kysymyksen kannalta on tärkeää määritellä, millaista oikeudenmukaisen tulonjaon tulisi olla ja mitä taloudellisia eriarvoisuuksia yhteiskunnassa voidaan hyväksyä ja miksi. Esimerkiksi eri ammattiryhmien väliset tuloerot käsitetään usein oikeudenmukaisiksi eri ammattien osaamisvaatimusten ja vastuunkannon erilaisuuden vuoksi. Olennaista kuitenkin on, missä määrin ylempien ammattien palkkatason kohoaminen ja alempien ammattien laskeminen ovat oikeutettuja. Kuitenkin myös tulevaisuudessa raha tulee toimimaan merkittävänä statusindikaattorina sekä resurssina ja toimintamahdollisuuksien luoja, mitkä vaikuttavat vahvasti ihmisten hyvinvoinnin muodostumiseen.

LÄHDELUETTELO

- Ahlqvist, Kirsti – Okkonen, Kaisa-Mari (2011) EU, tilastot ja köyhyyspolitiikka. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_009.html>, haettu 17.11.2016.
- Albrecht, James – Bjorklund, Anders – Vroman, Susan (2001) Is There a Glass Ceiling in Sweden? IZA Discussion Paper no. 282.
- Alkula, Tapani – Pöntinen, Seppo – Ylöstalo, Pekka (2002) *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. WSOY, Juva.
- Breen, Richard (2005) Foundations of neo-Weberian class analysis. In: *Approaches to Class Analysis*, eds. Erik Olin Wright, 31–50. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bihagen, Erik – Nermo, Magnus – Stern, Charlotta (2014) The gender gap in the business elite: Stability and change in characteristics of Swedish top wage earners in large private companies, 1993–2007. *Acta Sociologia*, Vol. 57 (2), 119–133.
- Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, eds. John Richardson, 241–258. Greenwood Press, New York.
- Cingano, Federico (2014) Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth. OECD Social, Employment and Migration Working Papers. OECD Publishing. <<http://www.oecd.org/els/soc/trends-in-income-inequality-and-its-impact-on-economic-growth-SEM-WP163.pdf>>, haettu 17.11.2016.
- Erola, Jani (2010a) Luokkarakenne ja luokkiin samaistuminen Suomessa. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola, 27–44. Gaudeamus, Helsinki.
- Erola, Jani (2010b) Yhteiskuntaluokat, tulot ja lasten määrä. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola, 89–106. Gaudeamus, Helsinki.
- Ervasti, Heikki (2010) Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaltio. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola, 147–165. Gaudeamus, Helsinki.
- Europaeus, Juha (2012) Sijoittajan sielunelämää. Pörssisäätiö. <<http://www.porssisaatio.fi/blog/2012/11/19/sijoittajan-sielunelamaa/>>, haettu 7.11.2016.
- Haavio, Markus (2015) Tuloerojen kaventuminen voi olla tie kasvuun. Euro & talous, Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. <<http://www.euroja.talous.fi/fi/2015/artikkelit/tuloerojen-kaventaminen-voi-olla-tie-kasvuun/>>, haettu 17.11.2016.
- Heino, Timo-Erkki (2011) Työt, tulot ja optiot. *Yhteiskuntapolitiikka*, Vol. 76 (5), 523–534.

- Herala, Olli (2015) Suomalaisten sijoitustietämys surkeaa. *Kauppalehti*, 28.10.2015.
- Hiilamo, Heikki – Kangas, Olli (2012) Väärien profeettojen jäljillä? Kahdeksan erää tuloerojen vaarallisuudesta. *Yhteiskuntapolitiikka* Vol. 77 (2), 121–133.
- Hosmer, David – Lemeshow, Stanley – Sturdivant, Rodney (2013) *Applied Logistic Regression*. Third Edition. John Wiley & Sons, New Jersey.
- Hämäläinen, Ulla – Uusitalo, Roope (2003) Koulutus kannattaa – laski sitä miten päin vain. *Talous & yhteiskunta*, 4/2003, 2–6.
- Idman, Mika (2011) Naiset aiempaa vaativammassa tehtävissä – palkkapussi ennallaan. *Tieto & Trendi*, 6/2011.
- Karvonen, Sakari – Kauppinen, Timo (2009) Kuinka Suomi jakautuu 2000-luvulla? *Yhteiskuntapolitiikka*, Vol. 74 (5), 467–486.
- Keskeiset tuloveroperusteet (2015) Veronmaksajain Keskusliitto. <<http://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Tuloverot/Tuloveroperusteet/?SetLayoutSuffix=>>>, haettu 5.10.2016.
- Käsitteet (2015) Tilastokeskus. <<http://www.stat.fi/meta/kas/index.html>>, haettu 25.10.2016.
- Lehtelä, Kirsi-Marja – Moisio, Pasi – Mukkila, Susanna (2014) *Estimating the poverty reduction effect of tax and benefit policies in Finland 1993–2013 using a microsimulation method*. ImPRovE Discussion Paper No. 14/06. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp.
- Lehto, Juhani (2003) Terveystuotojärjestelmän muutos ja muuttumattomuus. Teoksessa: *Instituutiot ja sosiaalipolitiikka*, toim. Juho Saari, 126–140. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Maliranta, Mika (2004) Koulutus luo tuottavuutta ja tuloja. *Tietoaika*, 1/2004.
- Matala, Timo (2010) Verotuksen rakenteen muutos vaikuttaa tulonjakoon. Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2010/art_2010-09-27_001.html>, haettu 5.10.2016.
- McClain, Noah – Mears, Ashley (2012) Free to those who can afford it: The everyday affordance of privilege. *Poetics*, Vol. 40 (2), 133–149.
- Melin, Harri (2010) Tarvitaanko vielä luokkatutkimusta? Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola, 211–226. Gaudeamus, Helsinki.
- Menard, Scott (2002) *Applied logistic regression analysis*. Second edition. Series: Quantitative Applications in the Social Sciences, 106. Sage University Paper, London.
- Mood, Carina (2010) Logistic regression: Why we cannot do what we think we can do, and what we can do about it. *European sociological review*, Vol. 26 (1), 67–82.

- Mykkänen, Pekka (2015a) Suomi ei ole enää tulotasa-arvon onnena – OECD:n raportti painottaa tuloerojen haittaavan kasvua. Helsingin Sanomat 21.5.2015. <<http://www.hs.fi/talous/a1305956897540>>, haettu 17.11.2016.
- Mykkänen, Pekka (2015b) Suomi vajonnut tuloeroissa kohti keskikastia. Helsingin Sanomat 22.5.2015. <<http://www.hs.fi/talous/a1432186490165>>, haettu 17.11.2016.
- Niemelä, Mikko (2005) *Tulot, Kulutus ja Toimeentulo, Tutkimuksia pienituloisuuden ja kulutuksen välisistä yhteyksistä*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja – ser C osa tom. 229. Turun yliopisto, Turku.
- OECD (2008) *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. OECD.
- OECD (2011) *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. OECD. <<http://www.oecd.org/els/soc/49170768.pdf>>, haettu 17.11.2016.
- OECD (2016) Income inequality (indicator). <<https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>>, haettu 17.11.2016.
- Okkonen, Kaisa-Mari (2011) Yrittäjätalouksien tulot ja pienituloisuus. *Hyvinvointikatsaus*, 4/2011.
- Parpo, Antti (2004) *Kannustavuutta tulonsiirtojärjestelmään, Tulonsiirtojärjestelmän muutokset, kannustinloukut ja tulonjako*. Stakes, Tutkimuksia 140. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Pyykkönen, Topias (2013) Elämänvaihe vaikuttaa asumistoiveisiin – työura valinnan mahdollisuuksiin. *Hyvinvointikatsaus*, 2/2013.
- Rahkonen, Ossi – Lahelma, Eero (2005) Terveys ja hyvinvointivaltiossa – Peter Townsandin tulkinta terveyden eriarvoisuudesta. Teoksessa: *Hyvinvointivaltio, Suomen mallia analysoimassa*, toim. Juho Saari, 280–299. Yliopistopaino, Helsinki.
- Riihelä, Marja (2009) Tutkimuksia tuloeroista, köyhyydestä ja ylimpien tulo-osuuksien kehityksestä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, Vol. 105 (3), 367–370.
- Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Suoniemi, Ilpo – Tuomala, Matti (2002) *Recent Trends in Income Inequality in Finland*. Palkansaajien tutkimuslaitos, Työpapereita 183, Helsinki.
- Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Tuomala, Matti (2010) *Trends in Top Income Shares in Finland 1966–2007*. VATT Research Reports, 157, Helsinki.
- Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Tuomala, Matti (2014) Ikä, sukupuoli ja tuloerot. *Yhteiskuntapolitiikka*, 6/2014.
- Roine, Jesper (2015) *Thomas Pikettyn Pääoma 2000-luvulla, Kooste ja pohjoismainen näkökulma*. (alkuteos Thomas Pikettys Kapitalet I det tjugoförsta århundradet – sammanfattning och svenskt perspektiv, käännös Maarit Tillman) Art House, Tallinna.

- Ruostesaari, Ilkka (2014) *Vallan sisäpiirissä*. Vastapaino, Tampere.
- Ruotsalainen, Pekka (2011) Jäävätkö tuloerot pysyvästi suuriksi? *Hyvinvointikatsaus*, 1/2011.
- Ruotsalainen, Pekka (2016) Tuloerot kasvaneet pääkaupunkiseudulla. *Tieto&Trendit Talous- ja hyvinvointikatsaus* 2/2016, 44–50.
- Räsänen, Pekka (2003) *In the Twilight of Social Structures: A Mechanism-Based Study of Contemporary Consumer Behaviour*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja – ser B osa tom. 263. Turun yliopisto, Turku.
- Saari, Juho (2001) Reformismi. Sosiaalipolitiikan perusteet 2000-luvun alussa. Gaudeamus, Helsinki.
- Saez, Emmanuel (2013) Striking it richer: the evolution of top incomes in the.
- Savela, Olli (2013) Suomessa kevyempi yritys- ja pääomaverotus. Tieto & Trendi. <<http://tietotrenditblogi.stat.fi/suomessa-eu-keskiarvoa-kevyempi-yritys-ja-paomaverotus/>>, haettu 7.11.2016.
- Siltaniemi, Aki – Perälähti, Anne – Eronen, Anne – Särkelä, Riitta – Londèn, Pia (2009) *Kansalaisbarometri 2009. Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Paras-uudistuksesta*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Singer, Eleanor (2006) Introduction nonresponse bias in household surveys. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 70 (5), 637–645.
- Suoniemi, Ilpo (1999) *Tulonjaon kehitys Suomessa ja siihen vaikuttavista tekijöistä 1971–1996*. Palkansaajien tutkimuslaitos, tutkimuksia 76, Helsinki.
- SVT (2008a) Luokitukset. Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_2008-07-01_luo_001.html>, haettu 20.11.2016.
- SVT (2008b) Perus- ja laatukriteerit. Tilastokeskus <<http://tilastokeskus.fi/meta/svt/svtlaatukriteerit.html>>, haettu 24.10.2016.
- SVT (2011) Tulonjakotilasto. Tilastokeskus <<http://stat.fi/meta/til/tjt.html>>, haettu 20.11.2016.
- SVT (2015a) Laatuseloste: tulonjakotilasto. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/tjt/2013/03/tjt_2013_03_2015-04-02_laa_001_fi.html>, haettu 1.11.2016.
- SVT (2015b) Suurituloisimpaan tulokymmenykseen sijoittuminen yleisintä Ahvenanmaalla. Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/til/tjkt/2014/01/tjkt_2014_01_2015-12-18_kat_003_fi.html>, haettu 1.11.2016.
- SVT (2016a) Ikä ja pienituloisuus. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/tjt/2014/01/tjt_2014_01_2016-03-18_kat_003_fi.html>, haettu 27.10.2016.
- SVT (2016b) Tuntipalkkaisten naisten ja miesten palkkaero kasvaa iän myötä. Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/til/ystp/2015/ystp_2015_2016-08-16_tie_001_fi.html>, haettu 27.10.2016.

- Tamminen, Pekka (2002) Tulot kasvaneet eniten Uudellamaalla. *Tietoaika*, 6/2002.
- THL (2016) Hyvinvointi- ja terveysterot. <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot>>, haettu 9.11.2016.
- Tuomaala, Eljas (2016) Seutukuntien väliset tuloerot ovat kaventuneet 2000-luvulla. *Tieto & Trendi*, 1/2016.
- Törmälehto, Veli-Matti (2005) Rikkaat rikastuvat – entä köyhät. *Hyvinvointikatsaus*, 1/2015, 11–19.
- Törmälehto, Veli-Matti (2013) Tuloerojen muutos Euroopassa. *Hyvinvointikatsaus* 1/2013. <https://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_006.html?s=0> haettu, 5.10.2016.
- Törmälehto, Veli-Matti (2015) Suurituloisimman prosentin osuus tuloista oli huipussaan jo vuonna 2000. *Tieto & Trendit*, 1/2015.
- Uusitalo, Hannu (2015) Ovatko tuloerot hyvästä vai pahasta? *Talous & yhteiskunta* Vol. 43 (2), 18–22.
- Vanhuuseläkeiät eri maissa (2016) Eläketurvakeskus. <<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/kansainvalinen-vertailu/elakeiat/>>, haettu 5.10.2016.
- Veblen, Thorstein (2009) *The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions*, eds. Martha Banta. Oxford World's Classics. Oxford University Press, Oxford.
- Verotuksen historiaa Suomessa* (2009) Verohallinnon julkaisu 381.09.
- Volscho, Thomas – Kelly, Nathan (2012) The rise of the super-rich power resources, taxes, financial markets, and the dynamics of the top 1 percent, 1949 to 2008. *American Sociological Review*, Vol. 77(5), 679–699.
- Weininger, Elliot (2005) Foundations of Pierre Bourdieu's class analysis. In: *Approaches to Class Analysis*, eds. Erik Olin Wright, 82–118. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ylönen, Matti (2012) IMF:n tutkijat: Tuloerot haitallisia talouskasvulle. Keva. <<https://www.kepa.fi/uutiset-media/uutiset/imfn-tutkijat-tuloerot-haitallisia-talouskasvulle>>, haettu 24.11.2016.

LIITTEET

LIITE 1 TULOTIETOJEN MUUTOKSET TULONJAKOTILASTOSSA

Tulolaji	Muutosvuosi	Selite
Käytettävissä olevat rahatulot	2011	Vuodesta 2011 alkaen käytettävissä olevien rahatulojen käsitteeseen ei lueta veronalaisia luovutusvoittoja, mutta luetaan toiselle kotitaloudelle maksetut tulonsiirrot eli elatusavut laajemmin kuin sitä edeltävinä vuosina
Asuntotulot	2006	Vuodesta 2006 asuntotulojen laskentatapa muutettiin vastaamaan Tilastokeskuksen muiden tilastojen käytäntöjä sekä EU:n tulo. Ja elinolotilastoa koskevan asetuksen vaatimuksia. Auntotulo korjattu takautuvasti 1993 alkaen vertailukelpoiseksi.
Kotitalouksien väliset saadut tulonsiirrot	2006	Vuodesta 2006 lähtien kotalouksien välisiin saatuihin tulonsiirtoihin ei ole laskettu enää kotitalouksien saamia rahatai muita lahjoja. Tämä vähentää kotitalouksien keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja noin 150 euroa.
Metsätulot	2006	Metsätulojen verotus on vuodesta 2006 alkaen pohjautunut kokonaan myyntitulojen verotukseen. Tämän vuoksi metsätalouden tulot perustuvat nyt puunmyyntitulojen verotietoihin ja metsätalouden kustannukset arvioidaan metsän myyntitulojen prosenttiosuutena.
Osinko-, tuotannontekijä- ja bruttotulot	2005	Vuonna 2005 osinkoverouudistuksen myötä yhtiöveron hyvitys poistettiin osinko-, tuotannontekijä- ja bruttotuloista. Nämä tulot on on korjattu takautuvasti vuodesta 1993 alkaen. Käytettävissä oleviin tuloihin uudistus ei kuitenkaan vaikuttanut, sillä yhtiöveron hyvitys sisältyi myös maksettuihin tulonsiirtoihin.

LIITE 2 SUURITULOISIMPIEN KYMMENYSTEN MUODOSTUMINEN AINEISTOISSA

Vuoden 2013 tulonjakoaineisto

	N	Min	Max	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
Yleinen määritelmän mukainen	2 713					
Palkkatulojen mukainen	2 715	46 262	512 221	66 688	58 186	28 721
Omaisuuustulojen mukainen	2 718	1 420	2 157 990	15 034	5 230	50 554
Osinkotulojen mukainen	2 744	147	2 157 990	7 470	665	40 086

Tulonjakoaineiston aikasarja 1987–2013

	N	Min	Max	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
Yleinen määritelmän mukainen	28 475					
Palkkatulojen mukainen	28 492	102 005	5 617 979	136 447	123 372	52 597
Omaisuuustulojen mukainen	28 493	6 001	4 889 747	30 387	12 330	83 984
Osinkotulojen mukainen	28 495	862	4 883 748	17 842	3 067	74 572

LIITE 3 MUUN 90 PROSENTIN VÄESTÖN MUODOSTUMINEN AINEISTOISSA

Vuoden 2013 tulonjakoaineisto

	N	Min	Max	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
Yleisen määritelmän mukainen	24 429					
Palkkatulojen mukainen	24 427	0	46 246	9 903	0	14 320
Omaisuustulojen mukainen	24 424	0	1 418	51,4	0	173
Osinkotulojen mukainen	24 398	0	146	3,7	0	16,2

Tulonjakoaineiston aikasarja 1987–2013

	N	Min	Max	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
Yleisen määritelmän mukainen	256 437					
Palkkatulojen mukainen	256 420	0	102 004	35 634	33 495	30 976
Omaisuustulojen mukainen	256 419	0	6 000	507,4	17,2	1 100
Osinkotulojen mukainen	256 417	0	861	44,8	0	125

LIITE 4 SELITTÄVIEN MUUTTUJIEN JAKAUTUMINEN
VUODEN 2013 TULONJAKOAINEISTOSSA (%)

	2013
Sukupuoli	
Mies	50,55
Nainen	49,45
Ikä	
alle 25-vuotiaat	31,95
25–35v.	10,63
36–45v.	11,90
46–55v.	16,01
56–65v.	16,00
yli 65-vuotiaat	13,50
Koulutus	
Perusaste tai ei koulutusta	40,45
Keskiaste	32,06
Korkeakoulutus	27,48
Siviilisäätty	
Naimaton	45,33
Naimisissa	45,56
Eronnut	6,57
Leski	2,54
Sosioekonominen asema	
Maatalousyrittäjät	3,35
Yrittäjät	7,25
Ylemmät toimihenkilöt	11,33
Alemmat toimihenkilöt	12,99
Työntekijät	9,25
Opiskelijat	8,71
Eläkeläiset	19,65
Muut	27,47
Ammatti	
Johtajat	2,14
Erityisasiantuntijat	11,76
Asiantuntijat	8,36
Toimisto- ja asiakas- palvelutyöntekijät	2,98
Palvelu- ja myyntityöntekijät	10,37
Maanviljelijät, metsätyöntekijät. ym.	4,58
Rakennus-, korjaus- ja valmistus- työntekijät	5,41
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	3,82
Sotilaat	0,15
Muut työntekijät	3,54
Ei toiminut ammatissa	46,9
Pääkaupunkiseutu	
Ei	74,09
Kyllä	25,91
Ahvenanmaa	
Ei	98,67
Kyllä	1,33

**LIITE 5 SOSIOEKONOMISEN ASEMAN UUDELLEEN
LUOKITTELU**

Uusi luokka	Vanhat luokat	N
1 Maatalousyrittäjät	11 Maataloustyönantajat 12 Maatalouden yksinäisyrittäjät	909
2 Muut yrittäjät	21 Pientyönantajat (< 5 palkattua) 22 Muut työnantajat (>4 palkattua) 23 Yksinäisyrittäjät 24 Vapaiden ammattien harjoittajat 29 Yrittäjät, erittelemätön	1 969
3 Ylemmät toimihenkilöt	31 Johtotehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt 32 Suunnittelu- ja tutkimustehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt 33 Opetustehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt 34 Muute ylemmät toimihenkilöt 39 Ylemmät toimihenkilöt, erittelemätön	3 075
4 Alemmat toimihenkilöt	41 Työnjohtotehtävissä toimivat alemmat toimihenkilöt 42 Itsenäistä toimistotyötä tekevät alemmat toimihenkilöt 43 Epäitsenäistä toimistotyötä tekevät alemmat toimihenkilöt 44 Muut alemmat toimihenkilöt 49 Alemmat toimihenkilöt, erittelemätön	3 527
5 Työntekijät	51 Maataloustyöntekijät 52 Teollisuustyöntekijät 53 Muut tuotantotyöntekijät 54 Jakelu- ja palvelutyöntekijät 59 Työntekijät erittelemätön	2 511
6 Opiskelijat	60 Opiskelijat ja koululaiset	2 363
7 Eläkeläiset	70 Eläkkeellä olevat maatalousyrittäjät 71 Eläkkeellä olevat muut yrittäjät 72 Eläkkeellä olevat ylemmät toimihenkilöt 73 Eläkkeellä olevat alemmat toimihenkilöt 74 Eläkkeellä olevat työntekijät 79 Muut eläkeläiset	5 333
8 Muut	80 Omaa kotitaloutta hoitavat 81 Pitkäaikaistyöttömät 82 Muualla luokittelemattomat	7 455

LIITE 6 PÄÄASIALLISEN TOIMEN AMMATIN UUDELLEEN LUOKITTELU

Uusi luokka	Vanhat luokat	N
0 Sotilaat	1 Upseerit 2 Aliupseerit 3 Sotilasammattihenkilöstö	40
1 Johtajat	11 Johtajat, ylimmät virkamiehet ja järjestöjen johtajat 12 Hallintojohtajat ja kaupalliset johtajat 13 Tuotantotoiminnan ja yhteiskunnan peruspalvelujen johtajat 14 Hotelli- ja ravintola-alan, vähittäiskaupan ja muiden palvelualojen johtajat	580
2 Erityisasiantuntijat	21 Luonnontieteiden ja tekniikan erityisasiantuntijat 22 Terveystieteiden erityisasiantuntijat 23 Opettajat ja muut opetusalan erityisasiantuntijat 24 Liike-elämän ja hallinnon erityisasiantuntijat 25 Tieto- ja viestintäteknologian erityisasiantuntijat 26 Lainopilliset, sosiaalialan ja kulttuurialan erityisasiantuntijat	3 191
3 Asiantuntijat	31 Luonnontieteiden ja tekniikan asiantuntijat 32 Terveystieteiden asiantuntijat 33 Liike-elämän ja hallinnon asiantuntijat 34 Lainopilliset avustajat sekä sosiaali- ja kulttuurialan asiantuntijat 35 Informaatio- ja tietoliikenneteknologian asiantuntijat	2 270
4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	41 Toimistotyöntekijät 42 Asiakaspalvelutyöntekijät 43 Laskennan ja varastoinnin toimistotyöntekijät 44 Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	809
5 Palvelu- ja myyntityöntekijät	51 Palvelutyöntekijät 52 Myyjät, kauppiat ym. 53 Hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät 54 Suojelu- ja vartiointityöntekijät	2 814
6 Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	61 Maanviljelijät ja eläintenkasvattajat ym. 62 Metsä- ja kalatalouden työntekijät 63 Kotitarveviljelijät, -kalastajat ja -metsästäjät	1 242
7 Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	71 Rakennustyöntekijät ym. (pl. sähköasentajat) 72 Konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat 73 Käsityötuotteiden valmistajat, hienomekaanikot sekä painoalan työntekijät 74 Sähkö- ja elektroniikka-alan työntekijät 75 Elintarvike-, puutyö- ja vaatetus- ja jalkinealan valmistustyöntekijät ym.	1 469
8 Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	81 Prosessityöntekijät 82 Teollisuustuotteiden kokoonpanijat 83 Kuljetustyöntekijät	1 036
9 Muut työntekijät	91 Siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät 92 Maa-, metsä- ja kalatalouden avustavat työntekijät 93 Teollisuuden ja rakentamisen avustavat työntekijät 94 Avustavat keittiö- ja ruokatyöntekijät 95 Katumyyjät, kengänkiillottajat ym. 96 Katujen puhtaanapidon ja jätehuollon työntekijät ym.	962
11 Ei toiminut ammatissa	999 Ei toiminut ammatissa	12 729

LIITE 7 MAAKUNTIEN SUORAT YHTEYDET
SUURITULOISIMPIIN KYMMENYKSIIN (%) VUODEN
2013 TULONJAKOAINEISTOSSA

	Suurituloisin kymmenys	Palkkatulojen mukainen	Omaisuuksitulojen mukainen	Osinkotulojen mukainen
Uusimaa	17,00	14,22	10,33	14,78
Varsinais-Suomi	8,89	8,20	8,64	7,77
Satakunta	7,03	7,23	7,39	8,19
Kanta-Häme	7,84	7,05	8,46	9,60
Pirkanmaa	7,37	8,29	6,64	8,05
Päijät-Häme	6,18	7,06	7,87	6,16
Kymmenlaakso	6,85	6,47	6,79	4,75
Etelä-Karjala	8,53	7,31	8,55	6,04
Etelä-Savo	6,87	4,71	9,26	5,43
Pohjois-Savo	6,41	6,32	8,70	5,50
Pohjois-Karjala	4,32	3,50	6,41	3,39
Keski-Suomi	8,25	6,49	8,32	6,04
Etelä-Pohjanmaa	7,46	4,80	10,25	9,74
Pohjanmaa	10,11	8,70	8,97	9,18
Keski-Pohjanmaa	2,48	7,17	5,75	2,72
Pohjois-Pohjanmaa	6,75	6,05	6,95	4,24
Kainuu	2,51	3,64	5,41	2,94
Lappi	5,34	5,42	6,59	4,60
Ahvenanmaa	15,32	8,35	10,76	8,43
X ² -testi (18)	661,95***	433,97***	80,85***	563,33***

Tilastollinen
merkitsevyys

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$